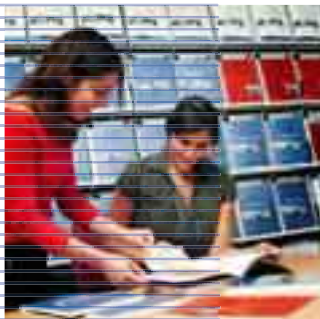

Economisch Tijdschrift

December 2006

© Nationale Bank van België

Alle rechten voorbehouden. Het integraal of gedeeltelijk kopiëren van deze publicatie voor educatieve en niet-commerciële doeleinden is toegestaan mits bronvermelding.

ISSN 1371-1229

Inhoud

ECONOMISCHE PROJECTIES VOOR BELGIË – NAJAAR 2006	7
DE FINANCIËLE SITUATIE VAN DE BELGISCHE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN	17
VERLOOP VAN DE RESULTATEN EN VAN DE FINANCIËLE STRUCTUUR VAN DE ONDERNEMINGEN IN 2005	33
DE SOCIALE BALANS 2005	59
SUMMARIES OF ARTICLES	93
ABSTRACTS OF THE WORKING PAPERS SERIES	99
CONVENTIONELE TEKENS	105
LIJST VAN AFKORTINGEN	107

Economische projecties voor België – Najaar 2006

Inleiding

De macro-economische projecties, die voor het eurogebied worden opgesteld door de diensten van het Eurosysteem en, wat België betreft, door de Bank, gingen in het voorjaar van 2006 uit van een consolidatie van de conjunctuurverbetering die toen aan de gang was, ondanks de verwachting dat de aardolieprijzen op een hoog peil zouden blijven. Sindsdien is gebleken dat de economische activiteit in de eerste helft van 2006 sterker is gegroeid dan aangegeven in die prognoses, als gevolg van herzieningen van de voorlopige statistische ramingen en de nieuwe resultaten. Bovendien zijn de olieprijsen met circa 20 pct. gedaald, tot ongeveer 60 dollar sinds oktober 2006, nadat ze in de zomer eerst nog verder waren gestegen.

Deze factoren hebben aanleiding gegeven tot een opwaartse herziening van de groeivoorzichten voor het eurogebied, eerst in de tussentijdse resultaten die de ECB in september heeft voorgesteld en vervolgens opnieuw in de projecties van het Eurosysteem die werden gepubliceerd in het ECB Maandbericht van december 2006. Op het gebied van de inflatie waren de veranderingen niet zo groot; zij resulteren uit de neerwaartse invloed die rechtstreeks uitging van de prijzen van energieproducten.

Gelijktijdig met de publicatie van de nieuwe projecties voor het eurogebied geeft dit artikel een beknopte toelichting bij de resultaten voor de Belgische economie. In deze resultaten, die zijn verkregen op basis van dezelfde methoden en procedures als die in het voorjaar⁽¹⁾, is de sindsdien gepubliceerde informatie verwerkt. Ze houden inzonderheid rekening met de nieuwe gegevens van de door het INR⁽²⁾ gepubliceerde nationale rekeningen, alsook met de nieuwe vooruitzichten op het vlak

van de overheidsbegrotingen voor 2007. De projecties voor België werden opgesteld op basis van de op 24 november 2006 beschikbare gegevens, met inbegrip van de informatie omtrent de partiële herstructurering in een belangrijke onderneming.

1. Internationale omgeving en hypothesen

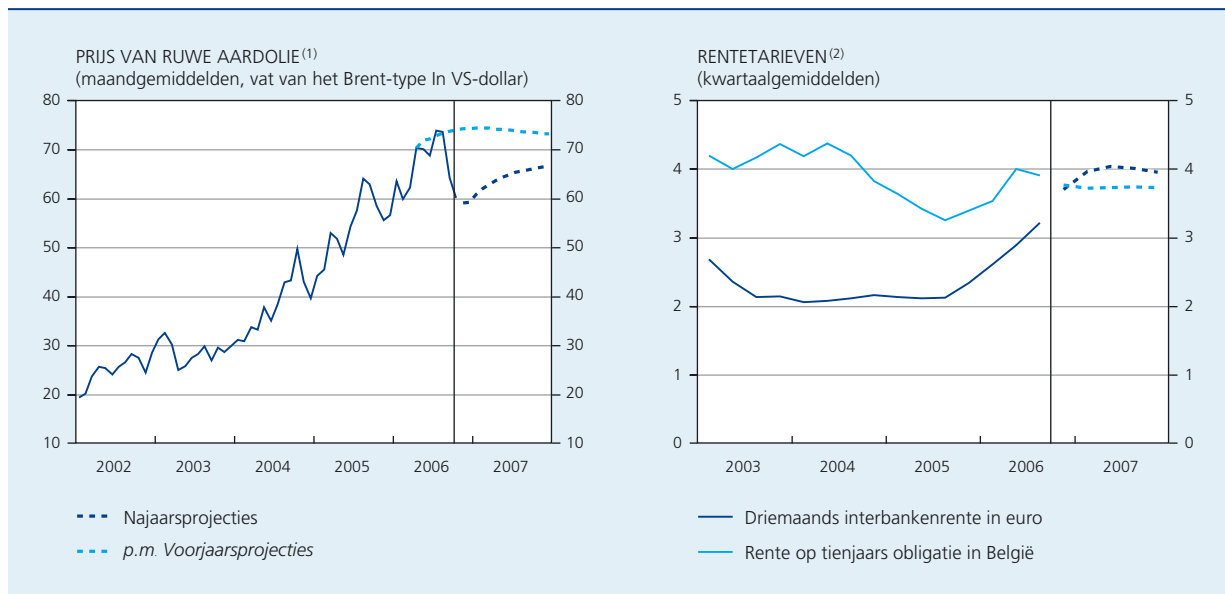
Nadat de wereldeconomie in het begin van het jaar opnieuw een zeer krachtige groei liet optekenen, trad in de loop van 2006 een lichte vertraging op, onder meer als gevolg van de conjunctuurverzwakking in de Verenigde Staten. Geschraagd door de dynamiek van de opkomende economieën zou de groei in 2007 evenwel robuust blijven, tegen de achtergrond van algemeen gunstige financieringsvoorwaarden en de relatief hoge rentabiliteit van de vennootschappen in de meeste economische regio's.

Bovendien draagt de daling van de olieprijs met ongeveer 20 pct. tussen augustus en oktober 2006 enigszins bij tot de vermindering van de belemmeringen voor de groei, ook al blijft de prijs historisch hoog rond zowat 60 dollar per vat. Deze beweging resulteert op haar beurt uit de conjuncturele vertraging van de vraag, en houdt ook verband met de gunstige omstandigheden voor de olieproductie, vooral een mild orkaanseizoen in de Golf van Mexico, en de perceptie van een afname van de geopolitieke spanningen.

(1) NBB (2006), «Economische projecties voor België – Voorjaar 2006», Economisch Tijdschrift juni 2006.

(2) Het INR hanteert vanaf nu de zogenaamde methode van de kettingindexcijfers om de volume- en prijsontwikkelingen van de verschillende variabelen te ramen. Voor informatie omtrent deze methodologische wijziging, zie <http://www.nbb.be/doc/DQ/NDQ3/HISTO/NNDC05.pdf>.

GRAFIEK 1 HYPOTHESEN OMTRENT HET VERLOOP VAN DE OLIEPRIJS EN DE RENTETARIEVEN

Bron: ECB.

(1) Werkelijk verloop tot en met oktober 2006, hypothese vanaf november 2006.

(2) Werkelijk verloop tot en met het derde kwartaal van 2006, hypothese vanaf het vierde kwartaal van 2006.

Het groeitempo van de economische activiteit in het eurogebied is in de eerste helft van 2006 aanzienlijk versneld. Ook voor de rest van het jaar en in 2007 zou de groei solide blijven, met uitzondering van een tijdelijke achteruitgang die in het eerste kwartaal wordt verwacht als gevolg van de weerslag van de btw-verhoging in Duitsland op de consumptie en de investeringen in woningen. Volgens de nieuwe prognoses van het Eurosysteem zou de bbp-groei, die 1,5 pct. beliep in 2005, tussen 2,5 en 2,9 pct. bedragen in 2006 en tussen 1,7 en 2,7 pct. in 2007. Nog steeds ondersteund door de buitenlandse vraag, zou het herstel van de investeringen van de ondernemingen aanhouden. De verbetering van de

arbeidsmarkt en van het beschikbare inkomen zouden op hun beurt de consumptieve bestedingen van de particulieren helpen ondersteunen.

Tegen de achtergrond van een gematigde ontwikkeling van de loonkosten zou de aan de hand van de HICP gemeten inflatie, die 2,2 pct. bedroeg in 2005, ongeveer op hetzelfde niveau blijven, binnen een marge van 2,1 en 2,3 pct. in 2006 en van 1,5 en 2,5 pct. in 2007. De verwachte vermindering van de bijdrage van de energiedragers zou in 2007 immers worden geneutraliseerd door de verhoging van de indirecte belastingen.

Kader – Hypothesen van het Eurosysteem

De economische projecties van het Eurosysteem voor het eurogebied en de overeenkomstige projecties van de Bank voor België, berusten op de volgende technische veronderstellingen:

- de gehanteerde rentetarieven zijn gebaseerd op de marktverwachtingen. Gemiddeld over het jaar beschouwd zou de korte-termijnrente in euro stijgen van 3,1 pct. in 2006 tot 4 pct. in 2007. De lange-termijnrente in België zou op respectievelijk 3,8 en 3,7 pct. uitkomen;
- de bilaterale wisselkoersen van de euro worden constant gehouden op hun waarde van medio november 2006, namelijk voor de Amerikaanse munt 1,28 dollar per euro;

- overeenkomstig het verloop van de in de termijncontracten weerspiegelde impliciete prijzen, zou de prijs van een vat Brent op de internationale markten gemiddeld 64,6 dollar bedragen in 2007, tegen 65,5 dollar in 2006;
- de uitvoermarkten van België, berekend aan de hand van de gewogen som van de invoer van derde landen, met inbegrip van de partners in het eurogebied, zouden in 2006 in reële termen met meer dan 9 pct. groeien, en terugvallen tot ongeveer 6 pct. in 2007;
- de uitvoerprijzen van de concurrenten in het eurogebied zouden in 2006 en 2007 stijgen met respectievelijk 2,5 pct. en 1,4 pct.;
- bij de berekening van de resultaten van de overheidsfinanciën wordt rekening gehouden met de macro-economische omgeving en met de reeds aangekondigde en voldoende gepreciseerde begrotingsmaatregelen.

RESULTATEN VAN EN HYPOTHESEN BIJ DE PROJECTIES VAN HET EUROSISTEEM

	2005	2006	2007
Projecties voor het eurogebied		(jaargemiddelden)	
Bbp naar volume	1,5	2,5 – 2,9	1,7 – 2,7
Inflatie (HICP)	2,2	2,1 – 2,3	1,5 – 2,5
Hypothesen van het Eurosysteem			
Driemaands interbankenrente in euro	2,2	3,1	4,0
Rente op tienjaars obligatie in België	3,4	3,8	3,7
Wisselkoers van de euro t.o.v. de VS-dollar	1,24	1,25	1,28
Aardolieprijs (VS-dollar per vat)	54,4	65,5	64,6
		(veranderingspercentages)	
Voor België relevante uitvoermarkten	6,8	9,5	6,1
Prijzen van de concurrenten bij de uitvoer	2,4	2,2	1,2
waarvan: concurrenten uit het eurogebied	2,3	2,5	1,4

Bron: ECB.

2. Activiteit, werkgelegenheid en vraag

Net als in het eurogebied heeft de economische activiteit in België, na het futloze begin van 2005, een opmerkelijk herstel te zien gegeven in het vierde kwartaal en in het begin van 2006, toen in het eerste kwartaal de kwartaalgroei van het bbp 0,9 pct. bedroeg en vervolgens 0,7 pct. in het tweede kwartaal. Behalve aan de robuuste buitenlandse vraag, was deze verbetering grotendeels te danken aan de binnenlandse vraag, meer bepaald aan de consumptieve bestedingen en aan de uitgaven van de huishoudens voor huisvesting, alsook aan de bedrijfsinvesteringen. De groei van het bbp op jaarbasis, die in het derde kwartaal van 2005 tot 1 pct. was teruggelopen,

beliep medio 2006 3,1 pct., de snelste stijging sedert eind 2000.

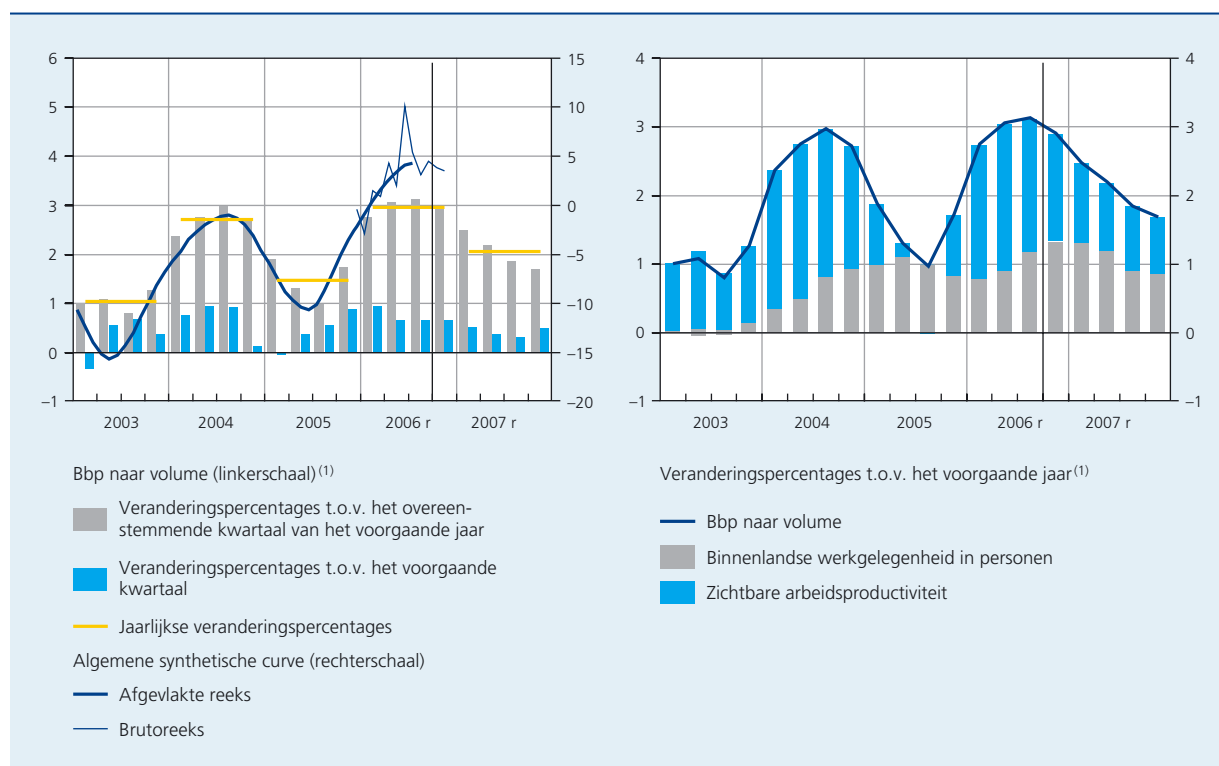
Door het wegebben van de conjuncturele inhaaleffecten zou de bbp-groei in de tweede jaarhelft licht zijn afgenomen tot een nog steeds solide peil dat meer in overeenstemming is met het ontwikkelingspotentieel op middellange termijn. Volgens de eerste raming van het INR zou de kwartaalgroei van het bbp in het derde kwartaal van 2006 zijn teruggelopen tot 0,6 pct. en uit de beschikbare indicaties op basis van de conjunctuurenquêtes kan worden opgemaakt dat de groei in het vierde kwartaal ongeveer even groot zou blijven. Al bij al zou het groeicijfer tussen 2005 en 2006 verdubbelen, van

1,5 pct. tot 3 pct., wat hoger is dan het gemiddelde voor het eurogebied. In een relatief neutrale algemene omgeving inzake buitenlandse vraag en wisselkoersen zou de groei in 2007 verminderen tot 2,1 pct., een tempo dat in de buurt ligt van het geraamde potentieel van de economie.

Ondanks de tijdelijke vertraging van de activiteit die zich op dat moment voordeed, is de werkgelegenheidscreatie in de loop van 2005 geleidelijk versneld tot gemiddeld 1 pct. op jaarbasis, terwijl in de drie voorgaande jaren het aantal aanwervingen slechts voorzichtig toenam. In 2006 en 2007 zou het tempo van de werkgelegenheidscreatie even hoog blijven, aangezien de opwaartse en neerwaartse bewegingen van de bbp-groei grotendeels worden geabsorbeerd door het procyclische karakter van de zichtbare arbeidsproductiviteit. Zo zouden van 2005 tot 2007 elk jaar gemiddeld netto ongeveer 43.000 extra banen worden gecreëerd. Als gevolg van de versnelde toename van de beroepsbevolking sedert 2005, zou de werkloosheidsgraad echter amper dalen tijdens de prognoseperiode. In 2007 zou de werkloosheidsgraad gemiddeld 8,3 pct. belopen, tegen 8,5 pct. in 2006.

Vergeleken met de voorgaande jaren heeft het gunstige verloop van de werkgelegenheid en, meer in het algemeen, van de activiteit geleid tot een snellere toename van de inkomens die de huishoudens verdienen met hun bezoldigde of zelfstandige activiteiten en met hun kapitaal, met name via dividenden. Bovendien werd de koopkracht van de huishoudens ondersteund door de in 2006 substantiële effecten van de laatste fase van de tenuitvoerlegging van de in 2001 ingezette belastinghervorming. Na een beperkte reële stijging van 0,9 pct. in 2005 en een vergelijkbare totale daling tijdens de twee voorgaande jaren, zou het beschikbare inkomen van de huishoudens met 2,7 pct. toenemen tijdens het lopende jaar en met 2,1 pct. in 2007. De particuliere consumptie, die volop had bijgedragen tot het conjunctuurherstel in het begin van het jaar, zou toenemen met gemiddeld 2,4 pct. in 2006 en 2 pct. in 2007. Tegen de achtergrond van een versteviging van het vertrouwen van de huishoudens als gevolg van het afnemen van de druk op de energieprijzen en de verbetering van de algemene economische situatie enerzijds en de snelle stijging van het beschikbare inkomen anderzijds, zouden de besparingen van de huishoudens tijdens de prognoseperiode stabiel

GRAFIEK 2 BBP, CONJUNCTUURINDICATOR EN WERKGELEGENHEID
(seizoengezuiverde gegevens)

Bronnen: INR, NBB.

(1) Voor kalenderinvloeden gezuiverde gegevens.

blijven op zowat 13,5 pct. van het beschikbare inkomen. De spaargelden zouden opnieuw grotendeels worden besteed aan investeringsuitgaven in woningen, zowel voor nieuwbouw als voor renovatiewerken. Overeenkomstig de opgetekende dynamiek in de twee voorgaande jaren zouden deze uitgaven in 2006 en 2007 toenemen met bijna 5 pct. in reële termen.

Uit de herziene gegevens van de nationale rekeningen blijkt dat onder impuls van de dienstverlenende bedrijfstakken de bedrijfsinvesteringen zich vanaf 2004 significant hebben hersteld alvorens wat te vertragen in 2005. In 2006 zouden de bedrijfsinvesteringen opnieuw zijn versneld, in een tempo dat overigens hoger lag dan op voorhand was verwacht, waarbij de toename zich uitbreidde tot de industrie. In een gunstige context op het vlak van operationele rentabiliteit en financieringsvoorwaarden, en gelet op de vraagvooruitzichten die erg solide lijken, terwijl de bezettingsgraad van het productievermogen is toegenomen als gevolg van de versnelling van de activiteit, zouden de bedrijfsinvesteringen opnieuw moeten toenemen met 5,8 pct. in 2006 en met 4,8 pct. in 2007. Deze jaargemiddelden verhullen evenwel een geleidelijke vertraging in de loop van het tweede jaar, naarmate de conjuncturele acceleratoreffecten zouden wegebben.

De overheidsinvesteringen zouden dan weer afnemen tijdens de twee prognosejaren.

Geschraagd door de versteviging van het eurogebied zou de buitenlandse vraag gericht aan België een belangrijke ondersteunende factor blijven vormen voor de uitvoer van goederen en diensten. Die uitvoer zou in de loop van 2006 geleidelijk zijn gestegen, tegen de achtergrond van een relatieve stabiliteit van de wisselkoersen sedert twee jaar. De groei van de uitvoer zou toenemen van 3,3 pct. in 2005 tot 3,9 pct. in 2006 en 5,3 pct. in 2007. De invoer zou in 2006 in gelijke mate stijgen als de uitvoer, en in 2007 minder snel dan de uitvoer, namelijk met respectievelijk 3,9 en 5,1 pct. In tegenstelling tot de twee voorgaande jaren zou de bijdrage van de netto-uitvoer aan de bbp-groei licht positief worden, ten belope van 0,1 procentpunt tijdens het eerste jaar en 0,3 procentpunt in 2007.

3. Prijzen en kosten

Gemeten aan de hand van de HICP, zou de totale inflatie, die in 2005 gemiddeld 2,5 pct. beliep, teruglopen tot 2,3 pct. in 2006 en 1,9 pct. in 2007. Die vermindering

TABEL 1 BBP, WERKGELEGENHEID EN BELANGRIJKSTE BESTEDINGSCATEGORIEËN
(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar, voor kalenderinvloeden gezuiverde gegevens)

	2004	2005	2006 r	2007 r
Bbp ⁽¹⁾	2,7	1,5	3,0	2,1
Totale binnenlandse werkgelegenheid in personen	0,6	1,0	1,0	1,1
Bruto beschikbaar inkomen	-0,1	0,9	2,7	2,1
<i>Bestedingscomponenten⁽¹⁾</i>				
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,6	0,8	2,4	2,0
Consumptieve bestedingen van de overheid	2,1	-0,6	1,7	2,0
Bruto-investeringen in vaste activa	6,9	5,2	4,7	4,0
Woningen	9,0	3,5	4,6	5,0
Investeringen door de overheid	3,1	13,5	-2,5	-4,8
Investeringen door de ondernemingen	6,7	4,8	5,8	4,8
Voorraadwijziging ⁽²⁾	0,1	0,6	0,3	-0,6
Totaal van de binnenlandse bestedingen	2,9	2,0	2,9	1,9
Netto-uitvoer van goederen en diensten ⁽²⁾	-0,1	-0,4	0,1	0,3
Uitvoer van goederen en diensten	5,7	3,3	3,9	5,3
Invoer van goederen en diensten	6,2	4,1	3,9	5,1

Bronnen: INR, NBB.

(1) Naar volume.

(2) Bijdrage tot de verandering van het bbp.

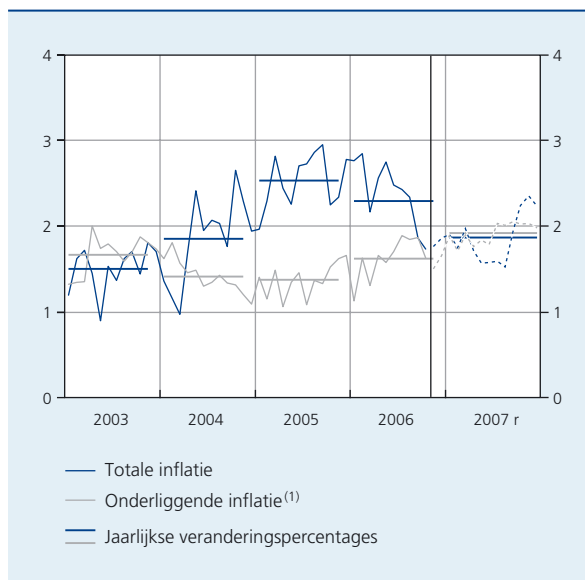
weerspiegelt, net als de daaraan voorafgaande versneling, het prijsverloop van de energiedragers. Conform de daling van de noteringen voor aardolie op de internationale markten, zou de stijging van de energieprijzen, die zowat 10 pct. van de totale HICP uitmaken, immers vertragen van 12,7 pct. in 2005 tot 0,9 pct. in 2007.

De onderliggende inflatietendens flakkerde daarentegen op vanaf medio 2005, naarmate de effecten van de eerdere appreciatie van de euro verdwenen en de effecten van de stijgingen van de grondstoffenprijzen doorberekend werden in de prijzen van de industriële goederen. De geleidelijke versnelling van de onderliggende inflatie zou tijdens de door de projecties bestreken periode aanhouden en stijgen van 1,4 pct. in 2005 tot gemiddeld 1,9 pct. in 2007. Voor dat laatste jaar zouden de invoering, op 1 juli 2007, van de algemene bijdrage op de verpakkingen en de verhoging van de accijnzen op tabak, waartoe in het kader van de begroting voor 2007 besloten werd, leiden tot een stijging van de inflatie met 0,2 procentpunt.

Overigens bedroeg de inflatie gemeten aan de hand van de nationale CPI in 2006 slechts 1,7 pct., terwijl ze tijdens de voorgaande jaren, door de veroudering van de in deze index gebruikte gewichten, hoger was dan de inflatie op grond van de HICP. Dit resultaat werd neerwaarts beïnvloed door de wijze waarop de nationale CPI in januari 2006 werd herzien. De sociale partners hebben grotendeels dezelfde methode gevolgd om de op de gezondheidsindex toegepaste omrekeningscoëfficiënt vast te stellen, met dezelfde effecten op de verandering ervan in 2006. Vanaf 2007 zouden de inflatiecijfers gemeten aan de hand van de HICP en de nationale CPI zeer goed vergelijkbaar moeten zijn.

GRAFIEK 3 INFLATIE

(HICP – veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende periode van het voorgaande jaar)

Bronnen: EC, NBB.

(1) Gemeten aan de hand van de HICP ongerekend niet-bewerkte levensmiddelen en energiedragers.

De loonkosten per eenheid product zouden toenemen met 0,7 pct. in 2006 en met 1,2 pct. in 2007, na een stijging op jaarbasis met gemiddeld 0,5 pct. tijdens de twee voorgaande jaren. Over de gehele afgelopen periode en de prognoseperiode bepalen de cyclische bewegingen in de arbeidsproductiviteit op doorslaggevende wijze de verandering, jaar na jaar, van deze kosten. Die was negatief in 2004 en zou beperkt zijn in 2006, twee jaren van versnelde activiteit, en was daarentegen hoger in 2005, namelijk 1,5 pct., wegens de geringe productiviteitsgroei.

TABEL 2 INDICATOREN VAN PRIJZEN EN KOSTEN
(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	2004	2005	2006 r	2007 r
Totale HICP	1,9	2,5	2,3	1,9
waarvan: energiedragers	6,6	12,7	7,0	0,9
<i>p.m. Nationale CPI</i>	2,1	2,8	1,7	1,8
Deflator van het bbp	2,4	2,1	1,7	1,8
Loonkosten in de particuliere sector				
Kosten per eenheid product	-0,4	1,5	0,7	1,2
Uurloonkosten	2,4	2,2	2,3	2,2

Bronnen: INR, NBB.

De conjuncturele effecten zouden nagenoeg neutraal zijn in 2007. Van hun kant zouden de uurloonkosten dan weer een stabiel groeitempo op jaarbasis van 2¼ pct. aanhouden. Over het geheel van de periode 2005-2006, zou de stijging 4,6 pct.⁽¹⁾ bedragen, wat heel dicht aansluit bij de indicatieve norm van 4,5 pct. die door de regering bindend werd gemaakt na het overleg tussen de sociale partners. Desalniettemin is er toch opnieuw een verslechtering opgetreden t.o.v. het gemiddelde van de drie belangrijkste buurlanden, aangezien de toename van de uurloonkosten er lager is uitgevallen dan oorspronkelijk was voorzien.

De voor 2007 aangenomen groei van de uurloonkosten met 2,2 pct. komt overeen met een technische hypothese die, zoals wordt voorgeschreven door de wet van 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen, gebaseerd is op het in de drie buurlanden verwachte gemiddelde verloop van de loonkosten, en anticipeert dus geenszins op de conclusies van de lopende onderhandelingen tussen de sociale partners.

(1) In het technische verslag over de maximale beschikbare marges voor de loonkostenontwikkeling, gepubliceerd op 8 november door het secretariaat van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, wordt de stijging van deze loonkosten over de periode 2005-2006 geraamd op 4,7 pct.

4. Overheidsfinanciën

Op basis van de meest recente informatie wordt verwacht dat de overheidsfinanciën het jaar 2006 vrijwel in evenwicht zullen afsluiten. Ten opzichte van de voorjaarsraming van de Bank maken de huidige prognoses gewag van een verbetering van het saldo met 0,3 pct. bbp, ondanks de budgettaire kostprijs die is verbonden aan de sindsdien genomen beslissingen om een « jobkorting » toe te kennen via een verhoging van de forfaitaire beroepskosten in de personenbelasting en om bij aanvang van het schooljaar de kinderbijslag te verhogen voor kinderen tussen 6 en 18 jaar. Aan de ontvangstenzijde zou de structurele versnelling van de inkoheringen van de vennootschapsbelasting leiden tot een bijkomende ontvangst van 700 miljoen euro. Aan de uitgavenzijde vallen de kosten voor gezondheidszorg in de eerste jaarhelft lager uit dan verwacht. Voorts valt de opbrengst uit de verkoop van het Belgische ambassadegebouw in Tokio hoger uit dan initieel werd verwacht. Hierbij dient ook te worden vermeld dat in de najaarsraming nog steeds rekening is gehouden met een vastgoedoperatie ter waarde van 0,2 pct. bbp, die voor 2006 is gepland maar voorlopig nog niet werd gerealiseerd, wat een belangrijk neerwaarts risico inhoudt. Ten slotte valt op te merken dat de ontwerpbegroting, voorgesteld met

TABEL 3 OVERHEIDSREKENINGEN ⁽¹⁾
(procenten bbp; zienswijze Eurostat, tenzij anders vermeld)

	2004	2005	2006 r	2007 r
Ontvangsten	49,2	50,0	49,1	48,7
waarvan: fiscale en parafiscale ontvangsten	44,4	44,8	44,3	44,0
Primaire uitgaven	44,5	48,0	45,0	45,1
Primair saldo	4,7	2,0	4,1	3,6
Rentelasten	4,7	4,3	4,1	4,0
Financieringsbehoefte (-) of -vermogen (Eurostat) ⁽²⁾	0,0	-2,3	0,0	-0,4
Financieringsbehoefte (-) of -vermogen (INR) ⁽²⁾	0,0	0,1	-0,1	-0,4
<i>p.m. Effect van tijdelijke maatregelen (Eurostat)⁽²⁾ .....</i>	<i>0,8</i>	<i>-2,0</i>	<i>0,7</i>	<i>0,4</i>
<i>Effect van tijdelijke maatregelen (INR)⁽²⁾ .....</i>	<i>0,8</i>	<i>0,4</i>	<i>0,7</i>	<i>0,4</i>
Geconsolideerde brutoschuld (Eurostat) ⁽²⁾	94,3	93,2	89,6	87,2
Geconsolideerde brutoschuld (INR) ⁽²⁾	94,3	91,5	87,9	85,7

Bronnen: EC, INR, NBB.

(1) Volgens de methodologie die wordt gebruikt in het kader van de procedure inzake buitensporige overheidstekorten (EDP); dat is inclusief de netto rentewinsten van bepaalde financiële transacties zoals *swaps* en *FRA's*.

(2) In de gegevens inzake de Belgische overheidsfinanciën die het INR op 29 september 2006 aan de Europese instanties heeft genotificeerd werd uitgegaan van de veronderstelling dat het Fonds voor Spoorweginfrastructuur (FSI) geen deel uitmaakt van de overheidssector. Eurostat heeft beslist om deze genotificeerde cijfers aan te passen in zijn publicatie van 23 oktober 2006. Hierbij werd ervan uitgegaan dat het FSI dient opgenomen te worden in de overheidssector. Bovendien heeft Eurostat geoordeeld dat de opname van de schuld in de overheidssector niet als een « overige volumemutatie » als gevolg van een wijziging in sectorclassificatie en structuur kan worden beschouwd, maar dat er een schuldovername is geweest die dient te worden geregistreerd als een kapitaaloverdracht van de overheid aan de sector van de niet-financiële vennootschappen. De zienswijze van Eurostat heeft een negatief effect op het financieringssaldo van de overheid van 2,4 pct. bbp in 2005, maar een – weliswaar beperkt – positief effect van 0,05 pct. bbp voor de jaren 2006 en 2007. Hierbij is geen rekening gehouden met de impact die een eventuele herclassificatie van het FSI bij de sector van de niet-financiële vennootschappen in 2006 zou kunnen hebben op de overheidsrekeningen.

een evenwicht, was gebaseerd op een bbp-groei van 2,2 pct., terwijl deze door de Bank opwaarts werd herzien tot 2,5 pct. in de voorjaarsraming en 3 pct. momenteel.

De projectie voor het financieringssaldo van de overheid in 2007 is fors opwaarts herzien ten opzichte van de voorjaarsraming, die nog een tekort van 1,2 pct. bbp aangaf. Deze verbetering is toe te schrijven aan het overloopeffect van de lagere groei van de uitgaven voor gezondheidszorg in 2006, de gunstigere groeivoorzichten sinds de lenteraming en de impact van de in het najaar opge maakte begrotingen. Wat de structurele ingrepen betreft, gaat het vooral over de invoering van een algemene verpakkingshoof, accijnsverhogingen op tabak en nieuwe maatregelen ter bestrijding van de fraude en voor een efficiëntere inning van de ontvangsten. Daarentegen zal de aftrek voor forfaitaire beroepskosten in de personenbelasting opnieuw enigszins worden uitgebreid. Wat de niet-recurrerende maatregelen betreft, waarvan wordt verwacht dat ze het begrotingsresultaat met 0,4 pct. bbp zullen verbeteren, gaat het voor 0,2 procentpunt om nieuwe vastgoedtransacties door de federale overheid. Ook wordt het voor vennootschappen tijdelijk voordeliger om bepaalde belastingvrije reserves uit te keren of te investeren. Verder is er een vervroeging van het tijdstip waarop de sociale bijdragen op het vakantiegeld bij de beëindiging van de arbeidsovereenkomst moeten worden betaald. Voorts zal de investeringsdotatie aan de NMBS-groep worden afgestemd op het eigenlijke investeringstempo, wat in 2007 neerkomt op een daling van de uitgaven. Ten slotte wordt een nieuwe effectiveringsoperatie van directe belastingen gepland. Al bij al wordt in de projecties nu uitgegaan van een deficit van 0,4 pct. bbp voor de gezamenlijke overheid in 2007.

In de veronderstelling dat er geen nieuwe maatregelen zullen worden genomen, zal het begrotingssaldo in 2007 dan ook ongunstig evolueren ten opzichte van het voorgaande jaar, ondanks de verdere daling van de rentelasten – weliswaar in een trager tempo dan tijdens de voorgaande jaren – en de lagere investeringsuitgaven bij de lokale overheid, wat gebruikelijk is in een jaar na gemeenteraadsverkiezingen. Deze evolutie is goeddeels een gevolg van de niet-recurrerende maatregelen die in de raming in aanmerking zijn genomen, waarvan de impact beperkter zal zijn dan in 2006. Bovendien zouden de overheidsontvangsten ook teruglopen tegenover het bbp doordat de relatief zwaar belaste arbeidsinkomens een tragere toename laten optekenen dan het bbp.

Het verschil met het door de regering voor 2007 vooropgestelde surplus van 0,3 pct. bbp is toe te schrijven aan diverse factoren. Naast enkele verschillen in de raming van de ontvangsten en uitgaven, wordt in de

projecties – overeenkomstig de methodologie van het ESCB – geen rekening gehouden met begrotingsmaatregelen die nog onvoldoende zijn gepreciseerd, zoals dit het geval is met de intentie om eerstelijderspansioenverplichtingen van vennootschappen over te nemen in ruil voor eenmalige kapitaaloverdrachten die een ontvangst van 500 miljoen euro zouden moeten opleveren.

In 2006 en 2007 zal de overheidsschuld haar neerwaartse pad gestaag voortzetten. In deze periode van twee jaar zal de schuld dalen met ongeveer 6 pct. bbp.

5. Beoordeling van de onzekerheidsfactoren

De forsere dan verwachte activiteitsversnelling aan het einde van 2005 en het begin van het lopende jaar verklaart voor een groot deel de opwaartse herziening, ten belope van 0,4 procentpunt, van de bbp-groei in 2006. Daarnaast sluiten de nieuwe vooruitzichten voor België aan bij de voorjaarsprojecties; ze rekenen namelijk op een expansie die weliswaar minder uitbundig zou zijn dan in het begin van het jaar, maar die nog stevig zou blijven in 2007 en zowel zou steunen op de vraag van de ondernemingen en de gezinnen als op de uitvoer. De recente daling van de olieprijs maakt die risicofactor minder belangrijk, zelfs indien het effect ervan op de inflatie in België zou worden tenietgedaan door de verwachte stijging van de heffingen op tabak en verpakkingen in 2007.

De andere bij de voorgaande projecties vermelde onzekerheidsfactoren, onder meer de aanhoudende globale grote onevenwichtigheden op de lopende rekeningen, die het risico op rente- en wisselkoersaanpassingen inhouden, en de effecten die de in 2007 geplande verhoging van de indirecte belastingen in Duitsland zal uitoefenen op de Duitse economische subjecten, blijven gelden. Niettemin kan worden vastgesteld dat het economische herstel in dat land thans ook solide lijkt en dat het vertrouwen van de ondernemingen en de gezinnen er sterk verbeterd is.

Volgens de vooruitzichten van de Bank, die de recente resultaten van de nationale rekeningen omvatten, zal de bbp-groei in 2006 licht hoger zijn dan de groeicijfers die sinds het najaar werden bekendgemaakt door het INR en door de internationale instellingen. De overige resultaten liggen rond het midden van de vooruitzichtenmarge. Deze marge is trouwens vrij gering, wat wijst op een ruime consensus tussen de voorspellers.

TABEL 4 VERGELIJKING VAN DE VOORUITZICHTEN VOOR BELGIË
(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld)

	Reëel bbp		Inflatie ⁽¹⁾		Begrotingssaldo ⁽²⁾		Publicatiedatum
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	
NBB – Najaar 2006	3,0	2,1	2,3	1,9	0,0	-0,4	december 2006
<i>p.m. Voorjaar 2006</i>	2,5	2,0	2,4	1,9	-0,3	-1,2	<i>juni 2006</i>
INR	2,7	2,2	1,9 ⁽³⁾	1,9	-	-	oktober 2006
IMF	2,7	2,1	2,4	1,9	0,0	-0,7	september 2006
EC	2,7	2,3	2,4	1,8	-0,2	-0,5	november 2006
OESO	2,9	2,3	2,4	1,7	0,0	-0,2	november 2006
Belgian Prime News	2,7	2,0	2,3	2,0	-0,1	-0,6	september 2006

(1) HICP, behalve INR: nationale consumptieprijsindex.

(2) Procenten bbp.

(3) De invoering in januari 2006 van de nieuwe nationale consumptieprijsindex gaf aanleiding tot een verschil met de HICP dat wordt geraamd op -0,5 procentpunt van de inflatie in 2006.

Bijlage

PROJECTIES VOOR DE BELGISCHE ECONOMIE: SYNTHESE VAN DE BELANGRIJKSTE RESULTATEN

(veranderingspercentages ten opzichte van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld)

	2003	2004	2005	2006 r	2007 r
Groei (voor kalenderinvloeden gezuiverde gegevens)					
Bbp naar volume	1,0	2,7	1,5	3,0	2,1
Bijdragen aan de groei:					
Binnenlandse bestedingen, ongerekend voorraadvijziging	0,9	2,7	1,3	2,6	2,3
Netto-uitvoer van goederen en diensten	0,2	-0,1	-0,4	0,1	0,3
Voorraadvijziging	0,0	0,1	0,6	0,3	-0,6
Prijzen en kosten					
Geharmoniseerde consumptieprijsindex	1,5	1,9	2,5	2,3	1,9
Gezondheidsindex	1,5	1,6	2,2	1,7	1,9
Bbp-deflator	1,6	2,4	2,1	1,7	1,8
Ruilvoet	-0,3	-0,2	-1,0	-0,3	-0,2
Loonkosten per eenheid product in de particuliere sector	0,0	-0,4	1,5	0,7	1,2
Uurloonkosten in de particuliere sector	1,5	2,4	2,2	2,3	2,2
Productiviteit per arbeidsuur in de particuliere sector	1,5	2,8	0,7	1,6	1,0
Arbeidsmarkt					
Binnenlandse werkgelegenheid (gemiddelde jaar-op-jaarverandering in duizenden eenheden) ..	0,6	26,5	40,8	44,0	45,0
Geharmoniseerde werkloosheidsgraad ⁽¹⁾ (pct. van de beroepsbevolking)	8,2	8,4	8,4	8,5	8,3
Inkomens					
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	-0,8	-0,1	0,9	2,7	2,1
Spaarquote van de particulieren (pct. van het beschikbare inkomen)	14,4	13,2	13,2	13,4	13,5
Overheidsfinanciën⁽²⁾					
Primair saldo (pct. bbp)	5,4	4,7	2,0	4,1	3,6
Financieringsbehoefte (-) of -vermogen van de overheid (pct. bbp)	0,0	0,0	-2,3	0,0	-0,4
Overheidsschuld (pct. bbp)	98,6	94,3	93,2	89,6	87,2
Lopende rekening (pct. bbp volgens de betalingsbalans)	4,1	3,5	2,5	1,9	1,9

Bronnen: EC, INR, NIS, NBB.

(1) « Adjusted series » (Eurostat).

(2) Volgens de in het kader van de procedure inzake buitensporige overheidstekorten (EDP) gehanteerde methodologie, tevens rekening houdend met de beslissing van Eurostat van 23 oktober 2006 (zie tabel 3).

De financiële situatie van de Belgische niet-financiële vennootschappen

S. Cappoen
M.-D. Zachary

Inleiding

In hun hoedanigheid van entiteiten waarin het productieproces plaatsvindt, verdienen de niet-financiële vennootschappen alle aandacht bij de analyse van de reële en financiële rekeningen. Nochtans beperkt het onderzoek naar het financiële gedrag van de niet-financiële vennootschappen zich traditioneel tot hun financiering: zo wordt in de jaarverslagen van de Bank doorgaans enkel het verloop van hun verplichtingen geanalyseerd.

Toch is de vorming van financiële activa door de niet-financiële vennootschappen geen verwaarloosbaar gegeven, noch statistisch noch economisch. Het uitstaande bedrag aan financiële activa dat door de Belgische niet-financiële ondernemingen wordt aangehouden is belangrijk; zo is het heel wat omvangrijker dan de financiële activa van de particulieren. Recentelijk werd ook gewezen op het historisch hoge niveau van de vorming van financiële activa door de vennootschappen in de voornaamste industrielanden, een factor die mede het relatief lage niveau van de langetermijnrente zou kunnen verklaren.

Reden genoeg dus om in dit artikel ook ruime aandacht te besteden aan de activavorming door de Belgische niet-financiële vennootschappen.

Het artikel zelf is in drie delen opgevat.

Het eerste deel geeft een algemeen beeld van de financiële positie van de niet-financiële vennootschappen. Allereerst wordt het belang van hun tegoeden en verplichtingen in de Belgische economie beschreven. Vervolgens worden de financieringssaldi – volgens de reële en volgens de

financiële rekeningen – van deze niet-financiële vennootschappen besproken en wordt nagegaan hoe deze saldi van de Belgische vennootschappen zich verhouden tot die in het buitenland.

In het tweede deel wordt de vorming van die financiële activa door de Belgische niet-financiële vennootschappen geanalyseerd. Eerst worden de nieuwe operaties nader onderzocht: de totale ontwikkeling ervan wordt vergeleken met die in het eurogebied. Daarna worden de uitstaande financiële activa bestudeerd. Aan de hand van deze analyse kunnen immers de specifieke activiteiten van bepaalde economische actoren worden geïsoleerd.

Het derde deel, waarin de verplichtingen van de niet-financiële vennootschappen worden onderzocht, volgt nagenoeg hetzelfde stramien als de analyse van de activavorming. Eerst worden de nieuwe verplichtingen bekeken en vergeleken met het verloop in het eurogebied. Daarna volgt een meer gedetailleerde analyse van de financiering van de Belgische niet-financiële vennootschappen. Ook hier maakt een onderzoek van de uitstaande bedragen het mogelijk belangrijke achterliggende elementen op te sporen.

1. Algemeen overzicht

1.1 Aandeel van de tegoeden en verplichtingen van de niet-financiële vennootschappen in de Belgische economie

De sector van de particulieren, die eind 2005 over een netto financieel vermogen van circa 648 miljard euro beschikte, is de enige crediteursector van de Belgische economie. Deze sector financiert de twee overige ingezeten niet-financiële sectoren en de rest van de wereld. De niet-financiële vennootschappen vormden in 2005 de voornaamste debiteursector. Hun netto financiële verplichtingen beliepen zowat 302 miljard euro. Ongerekend de aandelen en andere participaties – een belangrijke netto financieringsbron – bedroegen de nettoverplichtingen van de niet-financiële vennootschappen echter nog slechts ongeveer 49 miljard euro.

Er zij voorts op gewezen dat de niet-financiële vennootschappen de ingezeten niet-financiële sector met de hoogste bruto financiële activa en verplichtingen zijn. Aldus kwamen hun bruto-activa eind 2005 uit op 833 miljard euro, wat aanzienlijk meer is dan de portefeuille activa van de particulieren (784 miljard euro), die nochtans meer aandacht krijgt bij de analyse van de financiële rekeningen.

De overheid had een nettoschuld van 241 miljard euro, terwijl de netto financiële verplichtingen van de rest van de wereld iets meer dan 104 miljard euro bedroegen. Het is de regel dat de financiële vennootschappen in 't geheel geen netto financieel vermogen bezitten, hoewel ze tot de kern van het financiële stelsel behoren.

De hierboven geanalyseerde statistiek met uitstaande bedragen geeft de waarde van de activa en verplichtingen op een bepaald moment weer. De analyse van de financiële rekeningen heeft echter meestal betrekking op de nieuwe activa of verplichtingen, dat wil zeggen de geldstromen tijdens een welbepaalde periode. Verscheidene methodologische verschillen verklaren waarom de verandering in de uitstaande bedragen volledig kan afwijken van de geldstromen tijdens de onderzochte periode.

Uit methodologisch oogpunt is de verandering in de uitstaande bedragen van de ene periode tot de andere immers afhankelijk van die geldstromen, maar ook van prijsaanpassingen van de opeenvolgende uitstaande bedragen en andere volumewijzigingen. Deze factoren spelen een grote rol voor de aandelen, een cruciale financieringsbron voor de niet-financiële vennootschappen. Wat de prijsaanpassingen betreft, wordt het uitstaande bedrag van de niet-genoteerde aandelen aldus gewaardeerd tegen de waarde van het eigen vermogen. Deze waarde wordt per saldo berekend, door de eigen middelen van de genoteerde vennootschappen in mindering te brengen van het gezamenlijke eigen vermogen van de Belgische vennootschappen. Het uitstaande bedrag van de genoteerde aandelen wordt dan weer gewaardeerd op basis van de beurskapitalisaties.

De prijseffecten (en andere volumewijzigingen) die overeenstemmen met het verschil tussen het officiële uitstaande bedrag en een theoretisch uitstaand bedrag, dat zou worden berekend op grond van een initieel bedrag vermeerderd met de opeenvolgende emissiestromen, kunnen dus aanzienlijk zijn. Voor de genoteerde aandelen waren ze grotendeels positief tussen 1995 en 1998, een periode waarin de Belgische beursindexen sterk zijn gestegen en talrijke beursintroductions plaatsvonden. In de periode 1999 tot 2002 hebben daarentegen negatieve prijseffecten gespeeld, doordat de koersen sterk

TABEL 1 FINANCIËLE ACTIVA EN PASSIVA PER SECTOR IN 2005
(uitstaande bedragen aan het einde van het jaar, miljarden euro's)

	Financiële activa	Financiële verplichtingen	Netto financiële activa
Particulieren	784,0	136,1	647,9
Niet-financiële vennootschappen	833,4	1.135,8	-302,3
Overheid	76,9	318,3	-241,4
Financiële vennootschappen ⁽¹⁾	1.556,4	1.556,4	0,0
Rest van de wereld	1.215,5	1.319,7	-104,2

Bron: NBB.

(1) De financiële instellingen omvatten hoofdzakelijk de NBB, de kredietinstellingen en de institutionele beleggers. Deze instellingen worden behandeld als pure financiële intermediairs: bij constructie zijn hun financiële activa gelijk aan hun financiële passiva.

daalden en grote Belgische vennootschappen hun beursnotering verloren. Sinds 2003 heeft de stijging van de Belgische beurskoersen aanleiding gegeven tot positieve prijseffecten. Voor de financiële instrumenten ongerekend aandelen (kredieten en vastrentende effecten) geldt eenzelfde waarderingsmethode voor stromen en uitstaande bedragen, namelijk die van de boekwaarde, waardoor eventuele prijseffecten die eruit voortvloeien sterk worden beperkt.

De statistieken inzake de emissiestromen van al dan niet genoteerde aandelen omvatten de inbreng in contanten bij de oprichting van een vennootschap of een kapitaalverhoging, alsook de uitgiftepremies in contanten bij een kapitaalverhoging, waarvan de kapitaalverminderingen in de vorm van terugbetalingen aan aandeelhouders worden afgetrokken. De inbreng in natura⁽¹⁾, de *delistings*, de faillissementen en de beursintroducties zonder uitgifte van nieuwe aandelen hebben geen invloed op de stroomstatistieken, maar zijn net als andere volumewijzigingen opgenomen in de statistieken van de uitstaande bedragen.

1.2 De saldi van de niet-financiële vennootschappen

De financiële positie van de niet-financiële vennootschappen kan men afleiden uit de statistieken van de financiële rekeningen, die enkel betrekking hebben op financiële transacties en die worden opgesteld aan de hand van louter financiële gegevens (balansen van banken en institutionele beleggers, gegevens over emissie-activiteiten op de financiële markten, enz.).

In het Europees systeem van nationale rekeningen (het zogenoemde ESR 1995) vormen deze financiële rekeningen echter het laatste gedeelte van het rekeningstelsel. Ze vormen het sluitstuk na de reële rekeningen, die de inkomens en uitgaven van de sectoren weergeven. Uit deze niet-financiële sectorrekeningen van de niet-financiële vennootschappen wordt ten slotte in de kapitaalrekening hun financieringssaldo afgeleid. De financiële rekeningen beschrijven vervolgens hoe de niet-financiële vennootschappen hun overschotten beleggen of hun tekorten financieren.

In tabel 2 wordt de overgang van de kapitaalrekening naar de financiële rekening verduidelijkt. De brutobesparingen van de niet-financiële vennootschappen (dit is het bruto beschikbaar inkomen gecorrigeerd voor mutaties in voorzieningen voor pensioenverzekering) en de kapitaaloverdrachten (in hoofdzaak investeringsbijdragen) vormen de beschikbare middelen in de kapitaalrekening. Deze middelen worden besteed aan het verwerven van niet-financiële vaste activa (dit betreft voornamelijk de investeringen en in mindere mate de voorraadvorming). Het resulterende financieringssaldo kan een vorderingenoverschot vertonen, maar meestal hebben de ondernemingen een vorderingentekort. Een vorderingentekort in de kapitaalrekening zou in de financiële rekening tot uiting moeten komen in de vorm van een netto financieringsbehoefte. Deze is gelijk aan het nettoverschil tussen de vorming van financiële activa en de nieuwe financiële verplichtingen van de ondernemingen. Het blijkt evenwel

(1) Tenzij het genoteerde aandelen betreft.

TABEL 2 KAPITAALREKENING EN FINANCIËLE REKENING VAN DE BELGISCHE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN
(mijarden euro's)

	2001	2002	2003	2004	2005
Kapitaalrekening					
Brutobesparingen ⁽¹⁾	30,3	29,6	31,6	35,4	35,7
Verwervingen van niet-financiële activa ⁽²⁾	32,4	30,2	32,0	36,0	38,4
Financieringssaldo: vorderingenoverschot of -tekort (-)	-2,2	-0,5	-0,4	-0,6	-2,8
Financiële rekening					
Vorming van financiële activa	62,3	28,1	53,7	28,6	11,4
Nieuwe financiële verplichtingen	72,0	30,1	56,9	31,6	12,7
Netto financieringsbehoefte (-) of -capaciteit (+)	-9,6	-2,0	-3,2	-3,0	-1,3
Statistisch verschil tussen kapitaalrekening en financiële rekening	-7,5	-1,5	-2,8	-2,5	1,5

Bronnen: Eurostat, NBB.

(1) Inclusief netto kapitaaloverdrachten.

(2) Bevat de brutovorming van vast kapitaal, de voorraadvijziging en het saldo van de aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa.

TABEL 3 KAPITAALREKENING EN FINANCIËLE REKENING VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN: GEMIDDELDEN OVER DE PERIODE 2001-2004 (procenten bbp)

	België	Eurogebied ⁽¹⁾
Kapitaalrekening		
Brutobesparingen ⁽²⁾	11,6	9,6
Verwervingen van niet-financiële activa ⁽³⁾	12,0	10,6
Financieringssaldo: vorderingenoverschot of -tekort (-)	-0,3	-1,1
Financiële rekening		
Vorming van financiële activa ...	16,0	7,2
Nieuwe financiële verplichtingen	17,7	8,6
Netto financieringsbehoefte (-) of -capaciteit (+)	-1,7	-1,3
Statistisch verschil tussen kapitaalrekening en financiële rekening	-1,3	-0,3

Bronnen: Eurostat, NBB.

(1) Ongerekend Ierland en Luxemburg.

(2) Inclusief netto kapitaaloverdrachten.

(3) Bevat de brutovorming van vast kapitaal, de voorraadwijziging en het saldo van de aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa.

dat die netto financieringsbehoefte in de financiële rekeningen meestal groter is dan het vorderingentekort in de kapitaalrekening tijdens de hier beschouwde periode. Er blijkt tussen beide statistieken dus een belangrijke discrepantie te bestaan die voortvloeit uit het gebruik van verschillend bronnenmateriaal, waarderingsverschillen, statistische inconsistenties, en dergelijke.

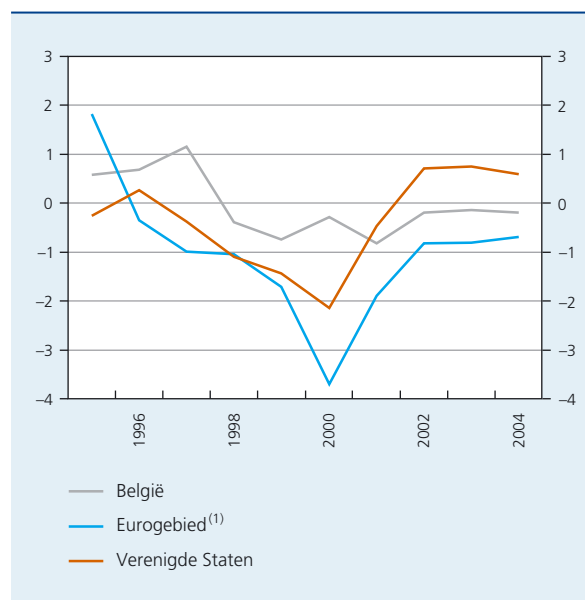
Dat verschil komt in vrijwel alle Europese landen voor en daarom stelt men tevens een discrepantie vast voor de niet-financiële vennootschappen in het gehele eurogebied⁽¹⁾. In sommige landen ligt het saldo van de kapitaalrekening hoger dan dat van de financiële rekening, in andere landen is het net omgekeerd. Gemiddeld over de periode 2001-2004 had de sector van de niet-financiële vennootschappen in het eurogebied een vorderingentekort ten belope van 1,1 pct. bbp omdat de investeringen in niet-financiële vaste activa hoger uitvielen dan de beschikbare middelen (de brutobesparingen). In België wordt hetzelfde waargenomen, hoewel in mindere mate: het vorderingentekort bedroeg er 0,3 pct. bbp.

(1) Het eurogebied in dit artikel omvat alle eurolanden behalve Ierland en Luxemburg, omdat deze landen geen financiële rekeningen publiceren. Voor 2005 zijn er nog geen gegevens beschikbaar aangaande de kapitaalrekeningen voor het gehele eurogebied.

Als men peilt naar de oorzaken achter dit verschil in de financieringssaldi tussen België en het eurogebied, kan men in de eerste plaats vaststellen dat dit uiteenlopende patroon niet toe te schrijven is aan het respectieve investeringsgedrag. Ondanks een lichte daling in 2002 namen de bruto-investeringen van de Belgische ondernemingen sindsdien gestaag toe en bedroegen ze gemiddeld over de periode van 2001 tot 2004 ongeveer 12 pct. bbp. In het eurogebied lagen de investeringen tijdens de jaren 2001 tot 2004 gemiddeld iets lager, met een aandeel van 10,6 pct. bbp. Het kleinere vorderingentekort van de Belgische niet-financiële vennootschappen valt dus veeleer te verklaren doordat de brutobesparingen – met andere woorden het beschikbare inkomen – in België duidelijk hoger lagen dan in het eurogebied. Voorts blijken zowel de vorming van financiële activa als de nieuwe financiële verplichtingen van de niet-financiële vennootschappen in België, in procenten bbp, aanzienlijk hoger te zijn dan in het gehele eurogebied. Dit zal verderop verklaard worden.

Bij een vergelijking van het financieringssaldo van België met dat van het eurogebied en de Verenigde Staten voor een langere periode, namelijk 1995-2004, valt onmiddellijk op dat in het jaar 2000 het financieringssaldo van het eurogebied veel negatiever was dan in België. In 2000 werden immers in enkele Europese landen door de overheden UMTS-licenties geveild. Enkele

GRAFIEK 1 FINANCIERINGSSALDO: VORDERINGENOVERSCHOT (+) OF -TEKORT (-) (procenten bbp)

Bronnen: Eurostat, Federal Reserve, NBB.

(1) Ongerekend Ierland en Luxemburg.

telecombedrijven hebben toen een hoge prijs betaald om een licentie in de wacht te slepen. Die zware investeringen zorgen ervoor dat het geheel van de niet-financiële vennootschappen een groot vorderingstekort vertoont in die landen. Zo was de investering in UMTS-licenties in Duitsland goed voor 2,5 pct. bbp. In België werd zo'n veiling pas uitgevoerd in 2001 en bracht ze slechts 0,2 pct. bbp op voor de Belgische overheid; bijgevolg was de overeenkomstige investering voor de niet-financiële vennootschappen minder groot dan in de andere Europese landen. Uitzonderd het jaar 1995, hadden de Belgische niet-financiële vennootschappen steeds een hoger financieringssaldo dan de niet-financiële vennootschappen uit het eurogebied.

In het eurogebied daalde het financieringssaldo tussen 1995 en 2000, waarna het de volgende jaren weer begon te stijgen. Die ontwikkeling blijkt gelijklopend te zijn voor alle geïndustrialiseerde landen; in de Verenigde Staten, bijvoorbeeld, vertonen de niet-financiële vennootschappen sinds 2002 zelfs een vorderingenoverschot. In de VS wordt met andere woorden meer winst gemaakt die vervolgens niet wordt aangewend om te investeren in vaste activa (of in voorraden), maar om financiële activa op te bouwen of om de financiële verplichtingen te verminderen (door bijvoorbeeld schulden terug te betalen)⁽¹⁾. De daling van het financieringssaldo aan het einde van de jaren negentig liep parallel met de beurshausse in die periode. Samen met een dalende rente zorgde deze ervoor dat de ondernemingen (met name in de ICT-sector) relatief gemakkelijk vers kapitaal konden ophalen en fors investeerden. Na de beurscrash in 2000 merken we een terughoudendheid van de ondernemingen om hun brutobesparingen aldus aan te wenden. Deze werden minder vaak ingezet om te investeren in vaste activa maar in toenemende mate om financiële activa op te bouwen of aan financiële verplichtingen te voldoen. Een aantal studies van onder meer het IMF (2006) en de ECB (september 2006) tonen bovendien aan dat de niet-financiële vennootschappen in de grote geïndustrialiseerde landen meer financiële activa (en in het bijzonder liquide middelen) opbouwden dan voorheen. Het verloop van de financieringssaldi in het eurogebied en de VS kan men hoewel minder uitgesproken ook terugvinden in het financieringssaldo van de Belgische niet-financiële vennootschappen, met uitzondering van de jaren 2000 en 2001 (door de UMTS-licenties). Men kan zich dus afvragen of ook de Belgische niet-financiële vennootschappen meer financiële activa accumuleren. Om dit te onderzoeken, worden de activa en de passiva van de Belgische niet-financiële

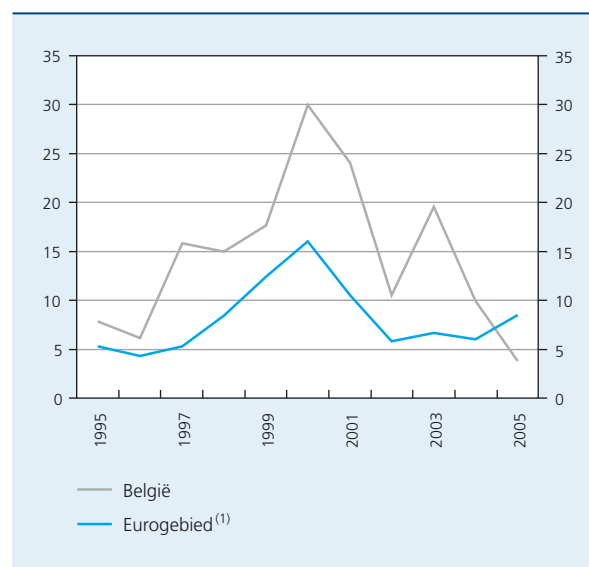
vennootschappen hierna in detail bekeken en vergeleken met die van het eurogebied.

2. Het verloop van de financiële activa van de Belgische niet-financiële vennootschappen

2.1 De nieuwe financiële activa

Behalve in 2005 was de vorming van financiële activa (de «stroom»-statistieken) door de Belgische niet-financiële vennootschappen sinds 1995, in procenten bbp, steeds hoger dan in het eurogebied. Zowel voor België als voor het eurogebied wordt een stijgende trend opgetekend tussen 1996 en 2000, en een dalende trend vanaf 2000. Deze trend is voor het eurogebied in hoofdzaak toe te schrijven aan de aandelentransacties. De Belgische stromen vertonen een grotere volatiliteit, die voornamelijk veroorzaakt wordt door de vorderingen. Voor de periode 1995-2005 bestaat de vorming van financiële activa door de Belgische niet-financiële vennootschappen voor bijna 70 pct. uit vorderingen die zijn gevormd op buitenlandse en ingezeten niet-financiële vennootschappen.

GRAFIEK 2 VORMING VAN FINANCIËLE ACTIVA DOOR DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN
(stromen, procenten bbp)

Bronnen: Eurostat, NBB.

(1) Ongerekend Ierland en Luxemburg.

(1) Net als in de Europese landen is er in de VS een discrepantie tussen de kapitaalrekening en de financiële rekening. Zo vertoont de kapitaalrekening van de niet-financiële vennootschappen een kleiner vorderingenoverschot over 2004 dan de financiële rekeningen.

Deze stromen van financiële activa en passiva bevatten echter ook de financiële transacties van de coördinatiecentra en de niet-financiële holdings⁽¹⁾. Hoewel vele coördinatiecentra hoofdzakelijk, maar niet uitsluitend, financiële activiteiten ontplooiën, maken zij in de financiële rekeningen deel uit van de sector van de niet-financiële vennootschappen. Daarnaast hebben de niet-financiële holdings als voornaamste taak om (financiële) controleparticipaties aan te houden in andere niet-financiële vennootschappen. Volgens het ESR 1995 dienen deze vennootschappen eveneens ingedeeld te worden bij de niet-financiële vennootschappen. Om een correcte vergelijking te kunnen maken tussen de structuur van de Belgische niet-financiële vennootschappen en die uit het eurogebied, is het raadzaam geen rekening te houden met de niet-financiële holdings en de coördinatiecentra, die een specifiek Belgisch fenomeen zijn. Deze correctie kan evenwel overdreven zijn: in bepaalde andere eurolanden

komen ook vennootschappen voor die, wat functie betreft, vergelijkbaar zijn met de Belgische coördinatiecentra en niet-financiële holdings. Hun belang is echter ongetwijfeld veel geringer. Omdat de financiële rekeningen niet beschikken over aparte gegevens voor de coördinatiecentra en de niet-financiële holdings, wordt gebruik gemaakt van de jaarrekeningen van de Balanscentrale om op basis van de neergelegde jaarrekeningen deze gegevens te isoleren. De jaarrekeningen geven een goed beeld van de jaarlijkse uitstaande bedragen van de verschillende instrumenten. Het is echter niet zo makkelijk om de financiële stromen te berekenen uit de jaarrekeningen (door de invloed van waarderingsverschillen, herclassificaties, e.d.). Daarom wordt deze analyse uitgevoerd voor de uitstaande bedragen.

(1) Voor een meer gedetailleerde beschrijving van het statuut van de coördinatiecentra en de niet-financiële holdings kan worden verwezen naar Minne en Douénias (2004).

Coördinatiecentra

Coördinatiecentra zijn in België gevestigde ondernemingen die deel uitmaken van een multinationale groep en die als enig doel hebben bepaalde diensten op het gebied van financiering, kasbeheer, boekhouding, adviesverlening, factoring enz. te verlenen aan andere ondernemingen van dezelfde groep. Vaak vervullen ze de functie van «interne bankier» binnen een multinationale groep.

In afwijking van de gewone belastingregeling werd het belastbare inkomen van de coördinatiecentra vanaf 1983 forfaitair vastgesteld op basis van de bedrijfskosten (de zogeheten «*cost plus*»-methode). De coördinatiecentra waren tevens vrijgesteld van de onroerende voorheffing en het registratierecht op kapitaalbrengen en behoeften geen roerende voorheffing op uitgekeerde inkomsten in te houden. Om erkend te kunnen worden als coördinatiecentrum moest een vennootschap onder meer deel uitmaken van een multinationale groep met dochterondernemingen in ten minste vier verschillende landen, zelf geen participaties bezitten in andere vennootschappen en voldoen aan een aantal minimale vereisten inzake eigen vermogen en omzet.

De Europese Commissie oordeelde echter dat de regeling voor coördinatiecentra niet meer verenigbaar was met de vigerende regels inzake staatssteun en dat België een einde diende te maken aan die regeling. Daarom worden geen nieuwe coördinatiecentra meer erkend en zal hun statuut uiterlijk in 2010 uitdoven. De mogelijke delocalisatie naar het buitenland van de coördinatiecentra was een van de redenen voor de overheid om het fiscale stelsel van de notionele interestaftrek in te voeren.

Niet-financiële holdings

Holdings zijn vennootschappen met als voornaamste doel participaties in andere vennootschappen te beheren. In deze nota worden enkel de niet-financiële holdings besproken. Vennootschappen die voornamelijk participaties aanhouden in financiële vennootschappen (zoals kredietinstellingen, verzekeringsmaatschappijen, e.d.), worden volgens het ESR 1995 beschouwd als financiële holdings en worden ondergebracht in de financiële sector. ►

Er bestaan echter verschillende categorieën van niet-financiële holdings, die vaak uiteenlopende functies hebben. Sommige holdings hebben tot doel de controle te houden over een reeks dochtervennootschappen. In een aantal gevallen ontstaat er zelfs een piramidale structuur van subholdings, zodat de moederholding met relatief beperkt kapitaal toch een uitgebreid netwerk aan dochterondernemingen kan opzetten en controleren. Daarnaast specialiseren sommige holdings zich in het verschaffen van *venture capital* aan bijvoorbeeld startende ondernemingen. Deze holdings zijn soms op de beurs genoteerd, zodat ook de kleine belegger kan profiteren van de diversificatie in de portefeuille en de knowhow van de beheerders. De holdingstructuur werd ook toegepast in het kader van de successieplanning van de oprichter(s) en/of aandeelhouder(s) van een onderneming.

Het succes van de holdings in België is voornamelijk te danken aan de gunstige fiscale omstandigheden. Enerzijds is er het stelsel van de « Definitieve Belaste Inkomsten » (DBI). Op grond van dit stelsel zijn dividenden die reeds bij de uitkerende vennootschap werden belast, voor de dividendontvangende vennootschap ten belope van 95 pct. vrijgesteld van belastingen, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Anderzijds worden meerwaarden die Belgische vennootschappen realiseren op aandelen, onder bepaalde voorwaarden, eveneens vrijgesteld van belasting.

2.2 De uitstaande bedragen aan financiële activa in het bezit van Belgische niet-financiële vennootschappen

De uitstaande bedragen van financiële activa in het bezit van de Belgische niet-financiële vennootschappen stijgen in procenten van het bbp van 128 pct. in 1995 tot 280 pct. in 2005. Vooral de financiële activa in de vorm van aandelen en vorderingen nemen sterk toe.

De aandelen stijgen van 58 pct. tot 135 pct. bbp. Deze aandelen omvatten niet enkel de portefeuillebeleggingen, die niet aanleiding geven tot een controlemogelijkheid, maar voornamelijk de participaties in andere ondernemingen, zowel in het binnenland als in het buitenland.

De vorderingen nemen in die periode toe van 34 pct. tot 116 pct. bbp. Deze vorderingen omvatten niet de handelsvorderingen die in het ESR 1995 apart in een rubriek « overige » gerangschikt worden. Het gaat hier dus enkel om niet-commerciële vorderingen, meer bepaald leningen die worden toegestaan aan andere niet-financiële vennootschappen en/of andere sectoren, zoals het buitenland. Deze financiële leningen worden in grote mate verstrekt door de Belgische coördinatiecentra. Zij financieren op die manier andere ondernemingen binnen de multinationale groep waartoe ze behoren.

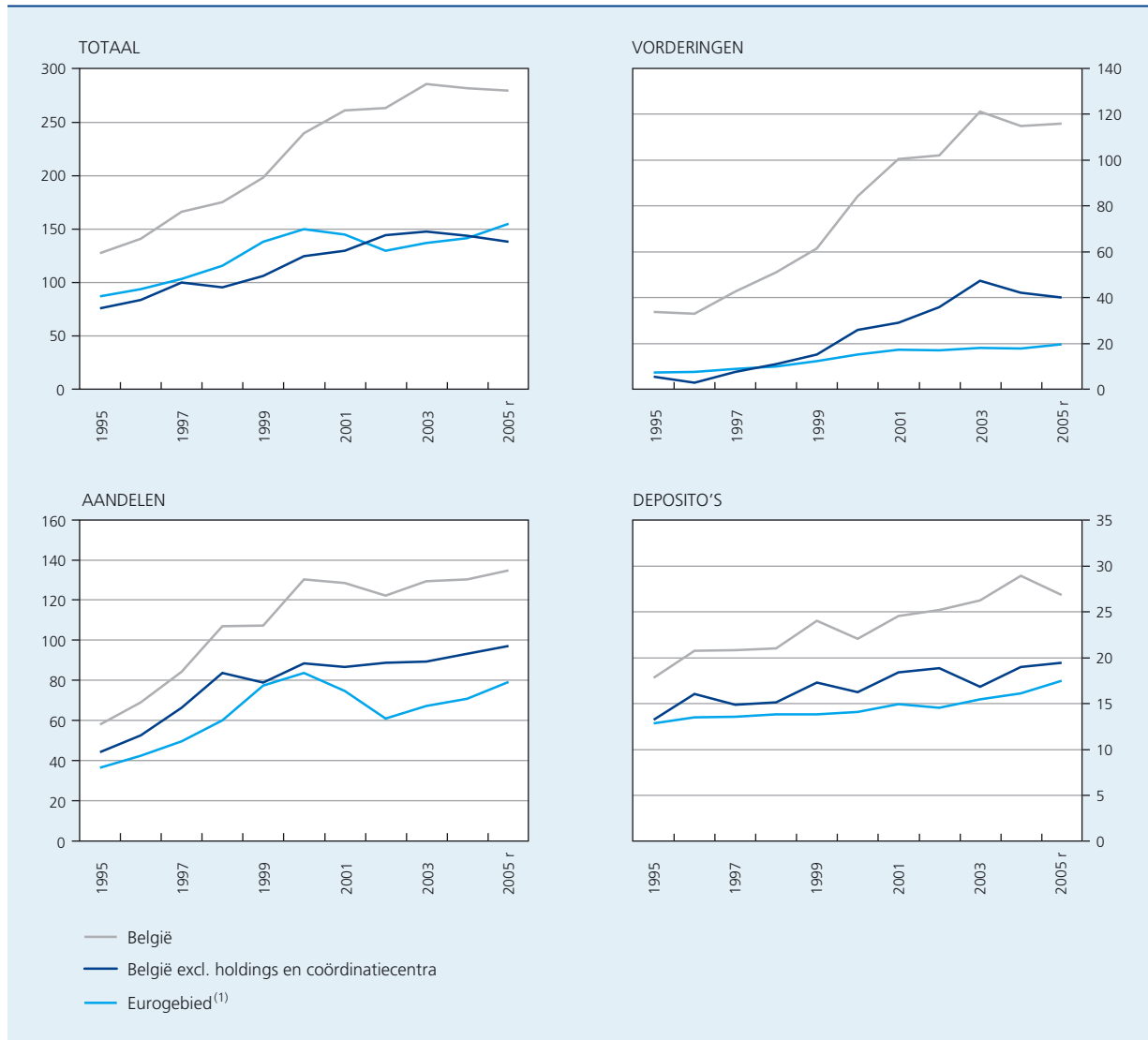
Ook de deposito's, gevormd bij de financiële instellingen, nemen toe, zij het iets geringer. De andere financiële instrumenten, zoals vastrentende effecten en transitische posten, zijn minder belangrijk en worden verder buiten beschouwing gelaten.

Deze stijgingen van de uitstaande bedragen worden enerzijds veroorzaakt doordat er, in procenten bbp, meer nieuwe financiële activa worden opgebouwd; anderzijds kan de hogere waardering van de verschillende instrumenten hiervan een oorzaak zijn. Dit prijseffect heeft voornamelijk een invloed op de aandelen, meer in het bijzonder op de beursgenoteerde.

In de uitstaande bedragen van de aandelen die worden aangehouden door de niet-financiële vennootschappen van het eurogebied, komt de ontwikkeling van de beurskoersen (een stijging van 1995 tot 2000, een daling tot 2002 gevolgd door een geleidelijk herstel) beter tot uiting dan voor België. Hier zijn twee redenen voor. Ten eerste is de verhouding van genoteerde tegenover niet-genoteerde aandelen in de meeste andere Europese landen groter dan in België. Bovendien worden in enkele eurolanden de niet-genoteerde aandelen gewaardeerd tegen marktwaarde. Deze marktwaarde, die wordt geraamd aan de hand van de ratio's van aandelen die wel op de beurs genoteerd zijn, volgt in zekere mate de beurschommelingen en is bovendien veelal hoger dan de boekwaarde. Ondanks deze methodologische verschillen bezitten de niet-financiële vennootschappen van het eurogebied, in procenten bbp, veel minder aandelen dan de Belgische niet-financiële vennootschappen (79 pct. tegen 135 pct. in 2005). De Belgische niet-financiële vennootschappen omvatten immers de niet-financiële holdings. Deze niet-financiële holdings zorgen ervoor dat de participaties in vennootschappen in België op een haast kunstmatige wijze worden verhoogd, door de aanwezigheid van vele holdings (en eventuele subholdings) tussen de uiteindelijke niet-financiële ondernemingen.

GRAFIEK 3 FINANCIËLE ACTIVA IN HET BEZIT VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

(uitstaande bedragen aan het einde van de periode, in procenten bbp)

Bronnen: Eurostat, NBB.

(1) Ongerekend Ierland en Luxemburg.

Doordat ook de vorderingen op het actief van de niet-financiële vennootschappen in België door de aanwezigheid van de coördinatiecentra veel hoger liggen dan in het eurogebied (in 2005 116 pct. tegen 20 pct. in procenten bbp), bezitten de Belgische niet-financiële vennootschappen in 2005 uiteindelijk bijna dubbel zoveel financiële activa, in procenten bbp, als de niet-financiële vennootschappen in het eurogebied (namelijk 280 pct. versus 155 pct.).

Dit verschil wordt evenwel meer dan volledig weggewerkt als men de activa in het bezit van de Belgische coördinatiecentra en niet-financiële holdings buiten beschouwing laat. Hierdoor wordt het bezit aan activa van de Belgische

niet-financiële ondernemingen immers gehalveerd tot 138 pct. in 2005. De verschillen in niveau voor de afzonderlijke instrumenten verkleinen ook zeer significant.

Ook de ontwikkeling van de totale financiële activa van de Belgische niet-financiële vennootschappen exclusief de holdings en de coördinatiecentra met de niet-financiële vennootschappen uit het eurogebied wordt gelijklopend. In procenten bbp is er in België een toename van 76 pct. tot 138 pct., en in het eurogebied van 87 pct. tot 155 pct. Enkel in de jaren 1998 tot 2002 is de invloed van de beurs hausse en de daaropvolgende correctie beter waar te nemen in het verloop van de gegevens van het

eurogebied. Dit wordt nog duidelijker aangetoond wanneer men de gegevens van de aandelen apart beschouwt.

De ontwikkeling van de aandelen in het bezit van de Belgische vennootschappen exclusief de niet-financiële holdings en de coördinatiecentra⁽¹⁾ verloopt parallel met de gegevens van het eurogebied van 1995 tot 1998; daarna is het verloop verschillend. De aandelen aangehouden door de Belgische niet-financiële vennootschappen exclusief de niet-financiële holdings nemen gestaag toe, terwijl de aandelen op het actief van de niet-financiële vennootschappen van het eurogebied veeleer de beursontwikkeling volgen. Dit komt omdat de aandelen in het bezit van de Belgische niet-financiële vennootschappen grotendeels niet-genoteerde aandelen zijn, met een minder volatiele prijsontwikkeling.

Voor de vorderingen van de Belgische niet-financiële vennootschappen ongerekend de coördinatiecentra liggen ruim onder de gegevens inclusief de coördinatiecentra, met 40 pct. versus 116 pct. in 2005. In vergelijking met de gegevens uit het eurogebied is er een grotere stijging vanaf het jaar 2000. Dit betekent dat een aantal Belgische niet-financiële vennootschappen die geen coördinatiecentrum zijn, financiële leningen ter beschikking stellen van andere vennootschappen.

De deposito's (inclusief chartaal geld) van de Belgische niet-financiële vennootschappen ongerekend de coördinatiecentra en de niet-financiële holdings waren tijdens de beschouwde periode, in procenten bbp, steeds hoger dan de deposito's van de niet-financiële vennootschappen van het eurogebied. Zowel in België als in het eurogebied is er een lichte stijging in procenten bbp tussen de jaren 1995 en 2005. Er is evenwel geen significant grotere stijging na het jaar 2000, zoals in sommige studies werd vastgesteld voor een aantal geïndustrialiseerde landen.

Toch verdient het feit dat de niet-financiële bedrijven in 2005 voor nagenoeg 20 pct. bbp aan liquide middelen in handen hadden, verdere aandacht.

In de financiële rekeningen hebben deposito's en chartaal geld per definitie steeds kredietinstellingen of de centrale bank als tegenpartij. Deze stijging kan daarom niet rechtstreeks veroorzaakt zijn door intragroeptransacties. In de financiële theorie zijn er twee alternatieve verklaringen waarom ondernemingen hun liquide middelen aanpassen. Er is de opvatting van de passieve aanpassing van de liquide middelen, waarbij de hoeveelheid liquide middelen

het resultaat is van de bewegingen in het inkomen en de investeringen en waarbij de onderneming slechts op langere termijn wijzigingen aanbrengt. Een stijging van de deposito's zou dan kunnen worden verklaard door toeneemende winsten en/of afnemende investeringen.

De actieve opvatting (Opler et al., 1999) daarentegen, gaat ervan uit dat de bedrijven de opportuniteitskosten van het aanhouden van liquide middelen trachten te minimaliseren. Naast het feit dat een onderneming steeds een zekere hoeveelheid aan liquiditeiten moet aanhouden om transacties uit te voeren, tracht de onderneming in deze hypothese het risico dat er een tekort aan liquiditeiten ontstaat door tegenvallende resultaten, te beperken. Zodoende wordt vermeden dat investeringsmogelijkheden worden gemist of moeten worden gefinancierd door een duurder externe financiering. Bijgevolg kan een toenemende volatiliteit (onzekerheid) in de verwachte resultaten van een onderneming een oorzaak zijn voor het aanhouden van meer liquiditeiten.

Ook wordt soms gesteld dat het groter aandeel van immateriële activa op de balans van de ondernemingen hen ertoe noopt meer liquiditeiten aan te houden. In tegenstelling tot materiële activa (zoals gebouwen) kunnen immateriële activa (merken, octrooien, enz.) niet als onderpand van leningen fungeren, waardoor het nodig is meer liquiditeiten aan te houden om kastekorten op te vangen (Passov, 2003).

Het is evenwel niet ondenkbaar dat er een zeker substitutie-effect optreedt, waarbij vennootschappen in plaats van deposito's liever vorderingen op korte termijn (bijvoorbeeld op een coördinatiecentrum) als liquide middelen aanhouden. De liquiditeit van de activa in portefeuille van de onderneming heeft immers een negatieve invloed op het niveau van de aangehouden liquide middelen (Ferreira en Vilela, 2004).

De financiële rekeningen kunnen ook informatie geven over de tegenpartijen van de financiële activa van de niet-financiële vennootschappen. De gegevens van coördinatiecentra en niet-financiële holdings kunnen hier echter niet worden afgezonderd (de jaarrekeningen op zich geven nauwelijks informatie over tegenpartijsectoren). Ook voor de andere landen van het eurogebied is er onvoldoende informatie beschikbaar. Voor de Belgische niet-financiële vennootschappen als geheel is er een proportioneel grotere stijging van de buitenlandse financiële activa dan van de activa aangehouden ten opzichte van de binnenlandse sectoren.

(1) De coördinatiecentra hebben hier nauwelijks invloed, omdat zij in principe geen participaties mogen bezitten.

De vorderingen (die voor een groot stuk de transacties van coördinatiecentra weerspiegelen) werden in 1995 voor 28 pct. in het buitenland aangehouden. In 2005 bedroeg dit percentage 37 pct. Ook voor de aandelen zijn zowel de binnenlandse als de buitenlandse participaties sterk gestegen. De stijging is echter meer uitgesproken ten opzichte van het buitenland. Terwijl in 1995 nog 22 pct. van alle aandelen op het actief van de niet-financiële vennootschappen werd aangehouden tegenover het buitenland, is dit percentage gestegen naar 38 pct. in 2005. Vooral sinds 2002 is de stijging hier aanzienlijk. Zoals reeds vermeld belichamen zulke aandelentransacties dikwijls controleparticipaties. De niet-financiële vennootschappen verrichten dus verhoudingsgewijs meer directe investeringen in het buitenland. Dit toont aan dat zich een duidelijke internationalisering voordoet van de financiële transacties van de niet-financiële vennootschappen, die zich meer en meer integreren in een geglobaliseerde economie. Men moet hierbij tevens voor ogen houden dat materiële investeringen (in gronden en gebouwen) van Belgische vennootschappen in het buitenland volgens de methodologie van de nationale rekeningen als louter financieel worden beschouwd.

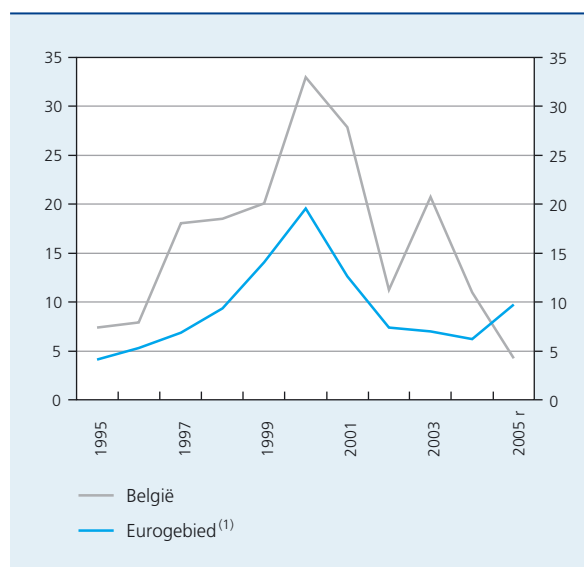
3. Het verloop van de financiële verplichtingen van de niet-financiële vennootschappen

3.1 De nieuwe financiële verplichtingen

In de afgelopen tien jaar vertoonden de nieuwe financiële verplichtingen van de niet-financiële vennootschappen, uitgedrukt in procenten bbp, een vergelijkbare ontwikkeling in België en in het eurogebied. Tussen 1995 en 2000 werd een steeds grotere toename van de stromen opgetekend, gevolgd door een scherpe daling tussen 2000 en 2002. Vervolgens is het niveau van de nieuwe verplichtingen in het eurogebied tussen 2002 en 2005 gestabiliseerd en tegen het einde van de periode nam het opnieuw toe, terwijl het in België verder terugliep tussen 2003 en 2005. De ontwikkeling van de nieuwe financiële verplichtingen is zowel in het eurogebied als in België voornamelijk toe te schrijven aan die van de kredieten en de aandelen (ECB, mei 2006). Het verloop van de aandelenemissies kan in verband worden gebracht met de beursschommelingen van het afgelopen decennium en met de gevolgen ervan voor de kapitaalkosten.

De omvang van de nieuwe financiële verplichtingen, uitgedrukt in procenten bbp, was over de gehele referentieperiode ongerekend het jaar 2005 hoger in België dan in het eurogebied. Net als voor de activa weerspiegelt deze

GRAFIEK 4 NIEUWE FINANCIËLE VERPLICHTINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN (stromen, procenten bbp)

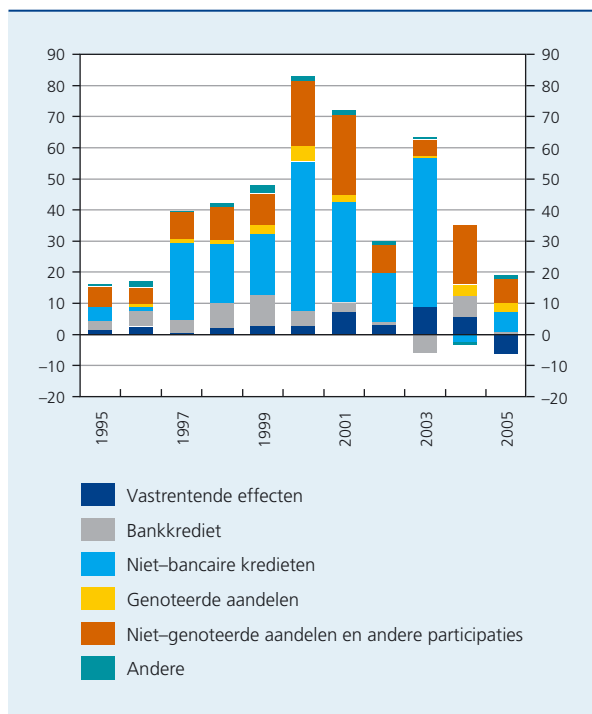
Bronnen : Eurostat, NBB.
(1) Ongerekend Ierland en Luxemburg.

situatie de aanwezigheid van de coördinatiecentra en de niet-financiële holdings op het Belgische grondgebied.

In verband met het volume van de nieuwe financiële verplichtingen van de Belgische vennootschappen kan worden vastgesteld dat de stromen aan het begin van de periode (1995-1996) relatief bescheiden waren, met bedragen van ongeveer 17 miljard euro. In de daaropvolgende drie jaar (1997-1999) zijn ze snel toegenomen, voornamelijk als gevolg van het versnelde expansietempo van zowel de bancaire als de niet-bancaire kredieten. Tijdens deze periode gingen de niet-financiële vennootschappen nieuwe verplichtingen aan ten belope van gemiddeld 43 miljard euro. Tijdens de jaren 2000 en 2001 is het volume van de emissies van niet-genoteerde aandelen en andere participaties gestegen, terwijl het beroep op kredieten krachtig bleef. Deze ontwikkelingen hebben bijgedragen tot de verhoging van de nieuwe financiële verplichtingen van de niet-financiële vennootschappen tot gemiddeld 77 miljard euro gedurende die twee jaren. Vanaf 2002 werd een daling van de nieuwe nettoverplichtingen genoteerd.

Kredieten waren het voornaamste financieringsinstrument van de niet-financiële vennootschappen in de afgelopen tien jaar, met uitzondering van de jaren 2004 en 2005. De ondernemingen doen voornamelijk een beroep op niet-bancaire kredieten. Het betreft grotendeels leningen tussen ondernemingen, al dan niet behorend tot dezelfde

GRAFIEK 5 NIEUWE FINANCIËLE VERPLICHTINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN: OPSPLITSING NAAR INSTRUMENT (stromen, miljarden euro's)

Bron: NBB.

groep. De omvang van deze intrasectorale leningen is indrukwekkend. Van 1995 tot 2005 vertegenwoordigden ze circa 20 miljard euro gemiddeld per jaar, dat is bijna de helft van de gemiddelde nieuwe verplichtingen van de niet-financiële vennootschappen. Deze situatie is voor een groot deel te verklaren door de aanwezigheid van de coördinatiecentra in België, alsook door die van de niet-financiële holdings, zij het in mindere mate.

Een analyse van het bancaire krediet brengt dan weer de volgende punten aan het licht: na een periode van groei van 1995 tot 1999 zijn de kredietstromen naar de niet-financiële vennootschappen, afkomstig van de Belgische en buitenlandse kredietinstellingen, zodanig vertraagd dat ze in 2003 negatief zijn geworden. Daarna hebben ze zich hersteld. In de recente periode stond de achteruitgang van de bancaire kredieten aan niet-financiële vennootschappen die in 2005 ten opzichte van 2004 werd opgetekend, in contrast met de situatie in het eurogebied, waar een geleidelijke versnelling van die leningen kon worden vastgesteld (NBB, 2006). Volgens de beschikbare indicatoren (voortdurende daling van de aanwendingsgraad

van de kredieten sinds medio 2004, afname van de kredietaanvragen afkomstig van de niet-financiële vennootschappen) zou die situatie in België verband houden met vraagfactoren.

Tot slot werd met betrekking tot de aandelen aangetoond dat hun emissies gedurende de periode gaande van 1995 tot 2005 sterk schommelden in de loop van de tijd, ongeacht of het genoteerde dan wel niet-genoteerde aandelen betrof⁽¹⁾. De ondernemingen schenken immers veel aandacht aan de relatieve kosten van de verschillende financieringsvormen waarop ze kunnen terugvallen. De rol van de aandelen in de financiering van de vennootschappen in België werd uitvoerig onderzocht in een vorig nummer van het Economisch Tijdschrift (september 2006). Voor nadere informatie wordt de geïnteresseerde lezer naar die analyse verwezen.

3.2 De uitstaande financiële verplichtingen van de niet-financiële vennootschappen

Tussen 1995 en 2005 zijn de uitstaande financiële verplichtingen van de in België gevestigde niet-financiële vennootschappen snel gestegen, van 197 pct. bbp aan het einde van 1995 tot 381 pct. bbp eind 2005. In diezelfde periode namen de financiële verplichtingen van de ondernemingen van het eurogebied toe van 149 tot 244 pct. bbp.

In België wordt de groei van de financiële verplichtingen vooral bepaald door de omvang van de aandelenemissies en van de kredieten die voorkomen op de passiefzijde van de ondernemingen. Binnen het eurogebied wordt de ontwikkeling van de totale financiële verplichtingen van de ondernemingen grotendeels verklaard door het verloop van de uitstaande aandelenemissies.

Net als voor de activa wordt de groei van de financiële verplichtingen van de Belgische niet-financiële vennootschappen vertekend door de aanwezigheid van talrijke coördinatiecentra, die zich onder meer toespitsen op de financiering en het thesauriebeheer van multinationale groepen, en van niet-financiële holdings die eveneens fungeren als tussenschakel voor de financiering van de Belgische vennootschappen.

Het passief van die beide soorten vennootschappen die ten grondslag liggen aan tal van financieringstransacties, is over de laatste tien jaar immers krachtig gegroeid, namelijk van 101 miljard euro eind 1995 tot 417 miljard euro eind 2005. Die passiva bestaan voornamelijk uit aandelen voor de niet-financiële holdings, en uit aandelen en kredieten voor de coördinatiecentra. Wanneer in de totale

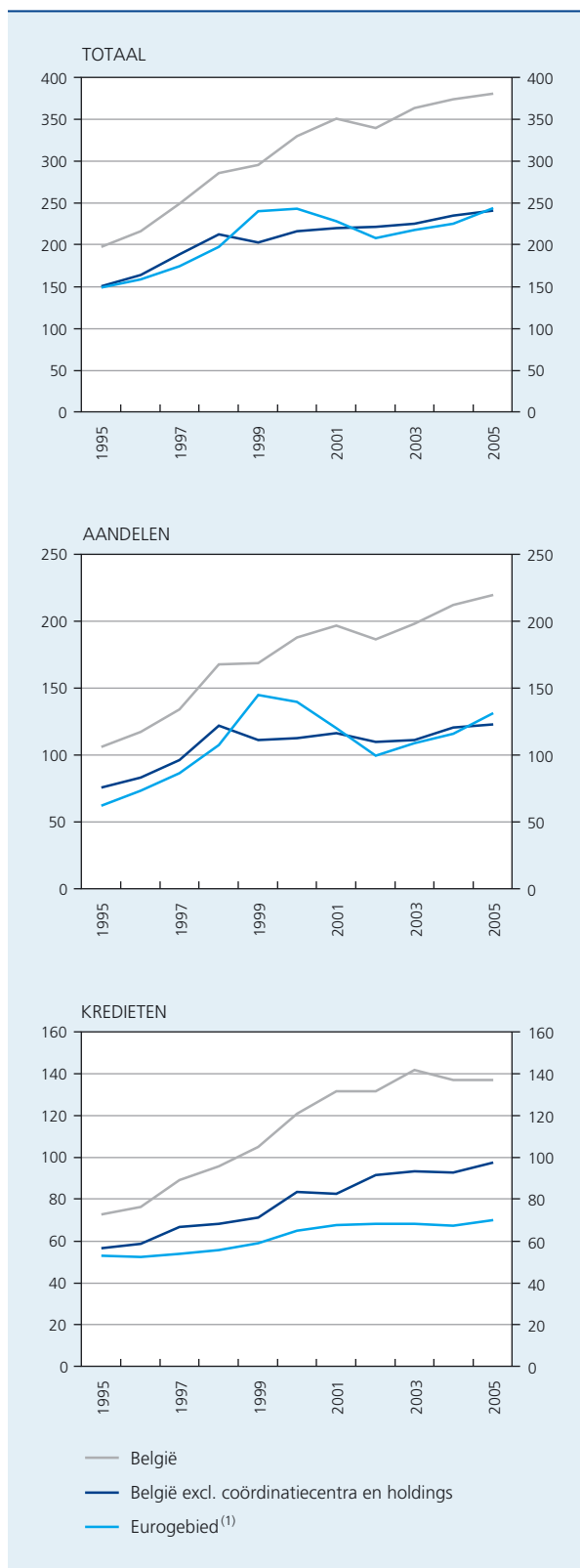
(1) De emissiestromen van niet-genoteerde aandelen sluiten zeer nauw aan bij het verloop van de emissies van genoteerde aandelen, wat doet vermoeden dat ze worden bepaald door dezelfde factoren.

GRAFIEK 6

FINANCIËLE VERPLICHTINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN

(uitstaande bedragen aan het einde van de periode, procenten bbp)

Bronnen: Eurostat, NBB.
(1) Ongerekend Ierland en Luxemburg.

uitstaande passiva van de Belgische niet-financiële vennootschappen de gegevens betreffende de coördinatiecentra en de niet-financiële holdings buiten beschouwing worden gelaten, dan liggen de ontwikkeling en het peil dicht in de buurt van die in het eurogebied. De snellere groei van de financiële verplichtingen in het eurogebied tijdens de jaren 1999 en 2000 is toe te schrijven aan de intensieve beursactiviteit gedurende die periode. In België, waar niet-genoteerde aandelen een overwicht hebben, doet datzelfde verschijnsel zich niet voor.

Dezelfde bevindingen zijn, in grote trekken, van toepassing bij beschouwing van de twee voornaamste financieringsinstrumenten van de niet-financiële vennootschappen, namelijk aandelen en kredieten. Uitgedrukt in procenten bbp vertoont het belang van aandelen immers een niveau en een verloop die vergelijkbaar zijn met die in de ondernemingen van het eurogebied, indien de coördinatiecentra en de niet-financiële holdings buiten beschouwing worden gelaten. Ook op het vlak van de kredieten vertekent de aanwezigheid van die twee soorten vennootschappen enigszins de ontwikkelingen van de laatste tien jaar. Als hun gegevens worden geweerd uit die van de andere niet-financiële vennootschappen, lijkt het profiel van de uitstaande kredieten op de passiefzijde van de Belgische ondernemingen meer op dat van de ondernemingen in het eurogebied.

Van de verschillende financieringskanalen van de Belgische ondernemingen neemt de financiering via aandelen de belangrijkste plaats in. Terwijl het aandeel van de genoteerde aandelen in de passiva van de ondernemingen tijdens het afgelopen decennium schommelde naargelang van de beursactiviteit, is het belang van de niet-genoteerde aandelen en andere participaties aanhoudend gestegen ten opzichte van het bbp. Zoals reeds werd uiteengezet, zijn de coördinatiecentra, die zich hoofdzakelijk financieren met aandelen, deels verantwoordelijk voor de sterke groei van de aandelen in de balans van de ondernemingen.

Op de passiefzijde van de ondernemingen werden de afgelopen tien jaar ook steeds meer kredieten geboekt. Het gaat voornamelijk om niet-bancaire kredieten, die in 1995 38 pct. bbp vertegenwoordigden, terwijl ze eind 2005 uitkwamen op 96 pct. bbp, of 287 miljard euro. Het aandeel van de bankkredieten was tijdens het voorbije decennium relatief stabiel en vertegenwoordigde ongeveer 40 pct. bbp.

De structuur van de financiële verplichtingen van de Belgische niet-financiële vennootschappen is derhalve tussen 1995 en 2005 enigszins veranderd. Het blijkt immers dat aandelen aan betekenis hebben gewonnen:

terwijl ze in 1995 54 pct. van de totale financiële verplichtingen uitmaakten, bereikten ze in 2005 een totaal aandeel van 58 pct. Niettemin is het belang van de genoteerde aandelen afgenomen (ze vertegenwoordigden in 2005 nog slechts 10 pct. van de passiva van de ondernemingen, tegen 13 pct. in 1995), terwijl dat van de niet-genoteerde aandelen en andere participaties toenam tot 47 pct. bpb in 2005 (tegen 41 pct. in 1995).

Het aandeel van de kredieten bleef min of meer vergelijkbaar in 1995 (37 pct. van de totale financiële verplichtingen) en in 2005 (36 pct.). Maar ook hier moet een onderscheid worden gemaakt tussen bancaire en niet-bancaire kredieten. Terwijl die twee kredietsoorten in 1995 een vrijwel gelijk aandeel hadden (18 en 19 pct. van het totaal), bedroeg in 2005 het aandeel van de niet-bancaire kredieten 25 pct. van de financiële passiva, tegen 11 pct. voor de bankkredieten.

Het aandeel van de tegenpartijen in de financiering van de Belgische ondernemingen is eveneens geëvolueerd. In 2005 financierden deze laatste zich hoofdzakelijk bij andere niet-financiële vennootschappen en in het buitenland, ten belope van respectievelijk 442 en 445 miljard euro. Het is tevens bij die twee sectoren dat de financiële verplichtingen van de ondernemingen de afgelopen tien jaar het sterkst zijn toegenomen. Het aandeel van de andere niet-financiële vennootschappen en van het buitenland in de financiering van de ondernemingen lag verhoudingsgewijs immers hoger in 2005 dan in 1995. Terwijl de ondernemingen zich in 1995 voor 31 pct. financierden bij andere niet-financiële vennootschappen en voor 23 pct. in het buitenland, was in 2005 het aandeel van die twee sectoren toegenomen, zodat ze bijna 80 pct. van de financieringsbehoeften van de niet-financiële vennootschappen dekten (namelijk 39 pct. elk). Het aandeel van de andere actoren in de economie is dus relatief gedaald. Eind 2005 bedroegen de tegoeden van de particulieren bij de niet-financiële vennootschappen nog slechts 8,1 pct. van de totale verplichtingen van de ondernemingen (tegen 17,4 pct. aan het einde van 1995), de tegoeden van de financiële instellingen 12,4 pct. (tegen 26,3 pct.) en die van de overheid 1,5 pct. (tegen 2,4 pct.).

Conclusie

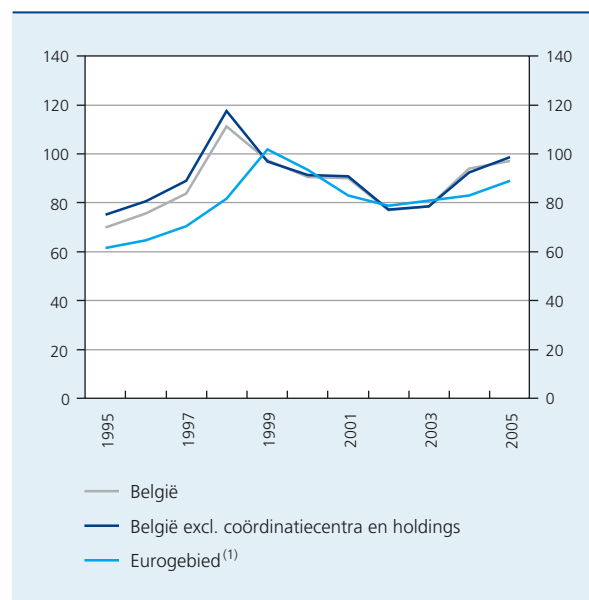
De voorbije jaren hebben de Belgische niet-financiële vennootschappen aanzienlijk meer financiële activa gevormd dan hun tegenhangers in het eurogebied. Mede hierdoor hadden de Belgische vennootschappen in 2005 bijna dubbel zoveel financiële activa, uitgedrukt in procenten bpb, in hun bezit als de niet-financiële vennootschappen in het eurogebied.

Deze situatie wijst evenwel geenszins op een risicomijdend gedrag van de Belgische niet-financiële vennootschappen. Ook aan de passiefzijde van hun balansen ziet men immers een forsere groei van de nieuwe financiële verplichtingen dan bij de niet-financiële vennootschappen van het eurogebied, zodat ook hier het uitstaande bedrag in België, relatief gezien, ruimschoots hoger uitvalt dan in het eurogebied.

Deze paradoxale situatie van de Belgische niet-financiële vennootschappen – dat ze tegelijkertijd veel grotere tegoeden aanhouden en aanzienlijk hogere verplichtingen aangaan – vloeit voort uit het feit dat de Belgische niet-financiële vennootschappen coördinatiecentra en niet-financiële holdings omvatten, ondernemingen met nagenoeg een functie van financiële tussenpersoon. Wanneer de uitstaande totale bruto-activa en -verplichtingen van de Belgische niet-financiële ondernemingen worden gezuiverd voor de aanwezigheid van die coördinatiecentra en niet-financiële holdings, dan lopen die uitstaande bedragen terug tot een peil dat zeer dicht bij dat voor het eurogebied aansluit.

Uiteindelijk bedroegen de uitstaande nettoverplichtingen van de Belgische niet-financiële instellingen in 2005 ongeveer 100 pct. bpb, een niveau dat zelfs iets hoger ligt dan dat voor de niet-financiële vennootschappen in het eurogebied. Bovendien valt op dat het afzonderen van

GRAFIEK 7 NETTO FINANCIËLE VERPLICHTINGEN VAN DE NIET-FINANCIËLE VENNOOTSCHAPPEN
(uitstaande bedragen aan het einde van de periode, procenten bpb)

Bronnen : Eurostat, NBB.
(1) Ongerekend Ierland en Luxemburg.

de coördinatiecentra en de niet-financiële holdings uit de niet-financiële vennootschappen nagenoeg geen effect heeft op de Belgische netto debetpositie, wat nogmaals het «intermediaire» karakter van beide categorieën van instellingen bevestigt.

Het is evenwel niet mogelijk de coördinatiecentra en niet-financiële holdings af te zonderen voor de nieuwe transacties, op het vlak van de «stromen» dus. Er is echter geen reden om aan te nemen dat het effect hier verschillend zal zijn: een forse vermindering van de brutostromen van nieuwe activa en verplichtingen met uiteindelijk een verwaarloosbaar effect op het financieel saldo. Dit laatste komt zeer dicht in de buurt van het saldo voor het eurogebied als geheel.

Bibliografie

Baugnet V. en G. Wuyts (2006), « De rol van de aandelen in de financiering van de Belgische vennootschappen », *Economisch Tijdschrift Nationale Bank van België*, september, 37-50.

ECB (2006), « Why have listed non-financial corporations in the euro area increased their cash holdings over the last three years? », *ECB Monthly Bulletin*, September, 41-43.

ECB (2006), « Equity issuance in the Euro Area », *ECB Monthly Bulletin*, May, 89-99 (en meer bepaald het kader op de pp. 93-96).

Ferreira M.A. en A.S. Vilela (2004), « Why Do Firms Hold Cash? Evidence from EMU-countries », *European Financial Management*, 295-319.

International Monetary Fund (2006), *World Economic Outlook*, April, 135-159.

Minne P. en S. Douénias (2004), *Planification fiscale internationale des sociétés belges*, Larcier, Bruxelles.

National Bank of Belgium (2006), *Financial Stability Review*.

Opler T., L. Pinkowitz, R. Stulz en R. Williamson (1999), « The Determinants and Implications of Corporate Cash Holdings », *Journal of Financial Economics*, April, 3-46.

Passov R. (2003), « How Much Cash Does Your Company need? », *Harvard Business Review*, November, 119-128.

Verloop van de resultaten en van de financiële structuur van de ondernemingen in 2005

Frédéric Lagneaux
David Vivet*

Inleiding

Ieder jaar stelt de Nationale Bank in haar Economisch Tijdschrift van het vierde kwartaal de ontwikkelingen voor zoals die blijken uit de jaarrekeningen van de niet-financiële vennootschappen⁽¹⁾. In het najaar beschikt de Balanscentrale immers over een voldoende representatief staal van de jaarrekeningen die betrekking hebben op het jaar voordien. De op basis van dat staal getrokken conclusies kunnen dus met een vrij hoge mate van betrouwbaarheid worden geëxtrapoleerd naar het geheel van de onderzoeks populatie.

Traditiegetrouw bestaat dit artikel voornamelijk uit een analyse van het verloop van de resultatenrekening van de ondernemingen. De afgelopen jaren is deze studie geleidelijk aangevuld met een financiële en micro-economische analyse, niet alleen van de resultatenrekening, maar ook van de balans en van de bijlage bij de jaarrekeningen. Op basis van de resultaten van een intern voorspellingsmodel voor faillissementen, wordt sinds twee jaar ook een evaluatie voorgesteld van het financiële risico dat de ondernemingen lopen.

Dit artikel bestaat uit drie delen. In het eerste worden de gevolgde methodologie en het gebruikte staal in het kort beschreven. In het tweede worden de belangrijkste posten van de resultatenrekening geëxtrapoleerd. En in het derde, ten slotte, wordt de financiële situatie van de vennootschappen beoordeeld, in hoofdzaak hun rentabiliteit, solvabiliteit, liquiditeit en financieel risico.

1. Methodologie en constant staal

1.1 Kenmerken van de gebruikte gegevens en samenstelling van het constante staal

Sinds het einde van de jaren zeventig verzamelt de Balanscentrale ieder jaar de gegevens met betrekking tot de rekeningen van de niet-financiële vennootschappen. Hiertoe zijn de ondernemingen verplicht hun jaarrekeningen door middel van een gestandaardiseerd formulier in te dienen uiterlijk zeven maanden na de afsluiting van het boekjaar. Vervolgens worden de gegevens eventueel gecorrigeerd teneinde aan de vereiste kwaliteitsnormen te voldoen. Hierna kan, vanaf de maand september, een eerste analyse worden gemaakt. Vanwege de specificiteit van de gegevens die voor het laatst onderzochte jaar – in dit geval 2005 – beschikbaar zijn, rijzen evenwel ieder jaar twee vragen van methodologische aard.

Eenzijds is de populatie van de jaarrekeningen met betrekking tot 2005 onvolledig. Deze situatie heeft te maken met het feit dat tal van jaarrekeningen ofwel te laat worden ingediend, ofwel de rekenkundige en logische controles van de Balanscentrale niet doorstaan. Ieder jaar bedraagt het percentage van de op 31 augustus niet-neergelegde of onbruikbare rekeningen meer dan

* De auteurs bedanken hun collega's van de dienst Micro-economische analyse evenals Christine Muhl voor hun gewaardeerde medewerking.

(1) Pro memorie: deze analyse heeft betrekking op de statutaire jaarrekeningen, niet op de geconsolideerde jaarrekeningen. Aangezien de IAS/IFRS-normen momenteel slechts verplicht zijn voor deze laatste jaarrekeningen, heeft de invoering ervan geen invloed gehad op de in het kader van dit artikel voorgestelde gegevens.

20 pct.⁽¹⁾ Aangezien deze problemen voornamelijk betrekking hebben op eerder kleine ondernemingen, vertegenwoordigen deze ontbrekende rekeningen minder dan 10 pct. van de toegevoegde waarde van het geheel van de niet-financiële vennootschappen, wat een minder hoog maar toch niet te verwaarlozen percentage is⁽²⁾.

Anderzijds bevinden de ondernemingen die hun jaarrekeningen met vertraging ter beschikking stellen, zich in een structureel minder gunstige financiële positie dan de andere. In de vorige uitgaven van dit artikel werden de aanzienlijke verschillen die tussen de ondernemingen bestaan naargelang van het ogenblik waarop ze de jaarrekeningen indienen, reeds belicht: de ondernemingen die hun rekeningen met vertraging neerlegden, zijn veel minder liquide, minder solvabel en minder rendabel. Naar alle waarschijnlijkheid geven de momenteel voor 2005 beschikbare gegevens dus een te optimistisch beeld van de realiteit.

Als gevolg van deze dubbele vertekening zijn de gegevens voor 2005 niet rechtstreeks vergelijkbaar met die van de voorgaande jaren. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid wordt de zogeheten methode van het constante staal gehanteerd. Het constante staal voor 2004-2005 bestaat uit de ondernemingen die zowel voor 2004 als voor 2005 jaarrekeningen hebben neergelegd, en die voldoen aan de volgende voorwaarden:

- de beide jaarrekeningen hebben betrekking op een boekjaar van twaalf maanden;
- de beide jaarrekeningen voldoen aan de kwaliteitsnormen van de Balanscentrale;
- de jaarrekeningen met betrekking tot het boekjaar 2004 zijn neergelegd vóór 31 augustus 2005;
- de jaarrekeningen met betrekking tot het boekjaar 2005 zijn neergelegd vóór 31 augustus 2006.

De methode bestaat erin de resultaten voor 2005 te extrapoleren op basis van de binnen het constante staal vastgestelde ontwikkelingen: de cijfers voor 2005 zijn verkregen door op de definitieve cijfers voor 2004 de binnen het staal opgetekende veranderingspercentages toe te passen. Men gaat dus uit van de hypothese dat de binnen het staal vastgestelde ontwikkelingen representatief zijn

(1) Pro memorie: dit percentage bedroeg op 31 december 2005 nog slechts 1 pct.

(2) Er zij bovendien opgemerkt dat ieder jaar een bepaald aantal vennootschappen geen jaarrekening indienen, hoewel zij daar wettelijk toe verplicht zijn. Het spreekt voor zich dat bij de vermelde percentages geen rekening is gehouden met deze vennootschappen.

(3) Artikel 15 van het wetboek van vennootschappen bevat nadere details over deze criteria. De criteria met betrekking tot de omzet en het balanstotaal werden recentelijk lichtjes herzien als gevolg van een Europese Richtlijn: voor de omzet is de drempel verhoogd van 6.250.000 euro tot 7.300.000 euro, en voor de balans van 3.125.000 euro tot 3.500.000 euro. Deze bedragen werden omgezet in Belgisch recht door het Koninklijk Besluit van 25 mei 2005 (Belgisch Staatsblad van 7 juni 2005). De nieuwe drempels zijn van toepassing op de jaarrekeningen afgesloten vanaf 31 december 2004. In het kader van het onderhavige artikel werden de gegevens uit het verleden die de ondernemingen indelen naar omvang, herzien om een vergelijking in de tijd mogelijk te maken, en dit door er de nieuwe criteria inzake omvang op toe te passen. De omvang van de door deze revisie teweeggebrachte wijzigingen, is gering.

voor de ontwikkelingen die een impact hebben gehad op de hele populatie. Zoals in de vorige uitgaven van dit artikel werd bevestigd, gaat deze hypothese grotendeels op, in die zin dat de ramingen – in de overgrote meerderheid van de gevallen – een goede weergave zijn van de richting en de omvang van de reële bewegingen.

1.2 Indeling naar omvang en bedrijfstak van de vennootschappen

De niet-financiële ondernemingen vormen een heterogene populatie waarbinnen zeer uiteenlopende ontwikkelingen kunnen worden vastgesteld. De tendensen zoals die naar voren komen uit de analyse van de globale resultaten, dienen bijgevolg te worden verfijnd met een studie naar de omvang en naar de bedrijfstak van de ondernemingen. Enerzijds verschillen de financieringswijze, en meer in het algemeen, de financiële situatie van de ondernemingen, naargelang het grote of kleine ondernemingen betreft. Anderzijds worden de ondernemingen geconfronteerd met voor iedere bedrijfstak specifieke conjuncturele achtergronden, die doorgaans tot uiting komen in het verloop van de jaarrekeningen.

Het onderscheid naar omvang is gebaseerd op de criteria die worden opgesomd in het Wetboek van Vennootschappen. Worden als grote ondernemingen beschouwd:

- de ondernemingen waarvan het jaargemiddelde van het personeelsbestand groter is dan 100 of
- de ondernemingen die meer dan één van de volgende criteria overschrijden:
  - jaargemiddelde van het personeelsbestand: 50;
  - jaaromzet, exclusief btw: 7.300.000 euro;
  - balanstotaal: 3.650.000 euro⁽³⁾.

De ondernemingen die deze criteria niet overschrijden, met andere woorden de kmo's, mogen hun jaarrekeningen volgens een verkort schema indienen, dit in tegenstelling tot de grote ondernemingen die verplicht zijn een volledig schema in te dienen. Niet alle kmo's maken evenwel gebruik van de hun toegestane faciliteit. Een en ander heeft tot gevolg dat de populatie van de volgens het volledige schema neergelegde jaarrekeningen niet alleen de jaarrekeningen omvat van de grote ondernemingen, maar tevens die van een groot aantal kmo's. Elk jaar heeft nagenoeg de helft van de ingediende volledige schema's betrekking op kmo's. Op basis van het type van schema dat wordt neergelegd, kunnen de ondernemingen bijgevolg niet nauwkeurig worden ingedeeld volgens hun omvang. Om die reden wordt sedert 2001 het onderscheid niet meer gemaakt op basis van het type van het neergelegde schema, maar wel op basis van de

strikte naleving van de criteria van het wetboek van vennootschappen. De kmo's die een volledig schema neerleggen, worden zodoende niet langer ondergebracht bij de populatie van de grote ondernemingen, maar in die van de kmo's⁽¹⁾.

Het onderscheid naar bedrijfstak, van zijn kant, is gebaseerd op de activiteitenomenclatuur Nace-Bel, die in België wordt gebruikt voor de meeste statistieken waarin een opsplitsing naar bedrijfstak wordt gemaakt. De samenstelling van de bestudeerde bedrijfstakken wordt voorgesteld in bijlage 1.

1.3 Representativiteit van het constante staal

Het constante staal voor 2004-2005 wordt voorgesteld in tabel 1. Het bestaat uit 149.818 ondernemingen, goed voor nagenoeg 57 pct. van de in 2004 neergelegde jaarrekeningen. Net als de vorige jaren, ligt de representativiteitsgraad in verhouding tot het balanstotaal beduidend hoger, aangezien hij 82 pct. overschrijdt. Dit kan worden verklaard door de traditioneel meer bevredigende representativiteit voor de grote ondernemingen dan voor de kmo's. In het staal voor 2004-2005 ligt de dekkingsgraad van de grote ondernemingen aldus 18 punten hoger wat het aantal ondernemingen en het balanstotaal betreft. De grote ondernemingen hebben immers een natuurlijke neiging om hun jaarrekeningen binnen een kortere tijdsperiode neer te leggen; zij worden bovendien specifiek opgevolgd door de Balanscentrale, die erop toeziet zo snel als mogelijk een hoge representativiteitsgraad te bereiken

in termen van toegevoegde waarde. Voornamelijk vanwege het overwicht van de grote ondernemingen heeft de verwerkende nijverheid overigens een hogere dekkingsgraad dan de niet-verwerkende bedrijfstakken.

2. Verloop van de belangrijkste componenten van de resultatenrekening

2.1 Globale ontwikkelingen en conjuncturele achtergrond

In 2005 bereikte de door de niet-financiële vennootschappen gecreëerde totale toegevoegde waarde, met andere woorden het verschil tussen de verkoopsopbrengsten en de kostprijs van de door derden geleverde goederen en diensten, bijna 145 miljard euro (tegen lopende prijzen). De toegevoegde waarde is in 2005 aldus met nagenoeg 4 pct. gestegen, wat neerkomt op een vertraging in vergelijking met het jaar voordien, toen de groei nog 6,6 pct. bedroeg (tabel 2).

Dit verloop, dat zich ook weerspiegelt in de nationale rekeningen, heeft zich voorgedaan tegen de achtergrond van een economische situatie die in 2005 minder gunstig was dan in 2004. Terwijl de bbp-groei (tegen vaste prijzen), na drie achtereenvolgende jaren van zwakke activiteitsexpansie, in 2004 fors was versneld tot een

(1) Voor meer details over deze indeling, zie het artikel gepubliceerd in het Economisch Tijdschrift van het vierde kwartaal van 2003.

TABEL 1 SAMENSTELLING EN REPRESENTATIVITEIT VAN HET CONSTATE STAAL 2004-2005

	Vennootschappen in het staal 2004-2005	Totaal van de niet-financiële vennootschappen in 2004	Representativiteit van het staal, in pct.
Aantal ondernemingen	149.818	264.666	56,6
Grote ondernemingen	6.117	8.171	74,9
Kmo's	143.701	256.495	56,0
Verwerkende nijverheid	13.832	22.897	60,4
Niet-verwerkende bedrijfstakken	135.986	241.769	56,2
Balanstotaal (miljoenen euro's)⁽¹⁾	784.833	952.928	82,4
Grote ondernemingen	667.035	777.749	85,8
Kmo's	117.798	175.179	67,2
Verwerkende nijverheid	220.466	226.719	97,2
Niet-verwerkende bedrijfstakken	564.367	726.209	77,7

Bron: NBB.

(1) Voor de vennootschappen uit het constante staal, is het in aanmerking genomen balanstotaal dat van 2004.

niveau van 3,0 pct., viel hij in 2005 terug tot 1,1 pct. In werkelijkheid is het vanaf eind 2004 en gedurende de eerste helft van 2005 dat de activiteit is vertraagd, als gevolg van de verzwakking van zowel de binnenlandse als de buitenlandse vraag.

De groei van de binnenlandse bestedingen is teruggelopen van 1,5 pct. in 2004 tot 0,9 pct. in 2005, vooral als gevolg van de verzwakking van zowel de particuliere consumptie als de brutovorming van vast kapitaal in de ondernemingen. De buitenlandse vraag, van zijn kant, werd enerzijds aangetast door de opflakking van de grondstoffenprijzen, in het bijzonder de olieproducten, en anderzijds door de beduidende appreciatie van de euro. Vanaf oktober 2005, toen de wisselkoers van de euro en de olieprijs geleidelijk minder gunstig werden en de groei zich in Europa herstelde, heeft de Belgische economie weer wat vaart gekregen. Onvoldoende evenwel om de vertraging van de voorgaande maanden te compenseren.

Door de toegevoegde waarde die een onderneming creëert, kan deze laatste haar bedrijfskosten dekken en, met de rest, een nettobedrijfsresultaat laten optekenen. Dit laatste is een maatstaf voor de lopende industriële en commerciële efficiëntie van de onderneming, los van haar financieringsbeleid en van eventuele uitzonderlijke elementen. De personeelskosten nemen van oudsher het leeuwendeel van de bedrijfskosten voor hun rekening: in 2005, bijvoorbeeld, waren zij goed voor nagenoeg 57 pct. van de toegevoegde waarde van de niet-financiële vennootschappen. In het kielzog van de nieuwe werkgelegenheidstoename, zijn de personeelskosten in 2005 blijven stijgen (+2,7 pct.), dat wil zeggen in een iets minder strak tempo dan het jaar voordien (+3,4 pct.). Ze zijn bijgevolg minder snel gegroeid dan de toegevoegde waarde, zoals reeds het geval was geweest in 2003 en 2004. Na de personeelskosten vormen de afschrijvingen veruit de belangrijkste bedrijfslasten. In 2005 zijn de afschrijvingsdotaties, na drie achtereenvolgende jaren te zijn gekrompen, weer flink aangetrokken. Deze toename

TABEL 2 BELANGRIJKSTE COMPONENTEN VAN DE RESULTATENREKENING

	Veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar					Miljoenen euro's	Procenten van de toegevoegde waarde
	2001	2002	2003	2004	2005 r	2005 r	2005 r
Toegevoegde waarde	2,1	1,4	4,4	6,6	3,9	144.987	100,0
Personeelskosten	3,9	3,2	1,6	3,4	2,7	82.121	56,6
Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	5,2	-2,3	-2,9	-1,8	2,5	24.534	16,9
Overige bedrijfskosten	7,7	-2,1	9,3	9,7	5,5	8.611	5,9
<i>Totale bedrijfskosten</i>	<i>4,4</i>	<i>1,5</i>	<i>1,0</i>	<i>2,7</i>	<i>2,8</i>	<i>115.265</i>	<i>79,5</i>
Nettobedrijfsresultaat	-10,6	0,7	25,5	26,5	8,4	29.722	20,5
Financiële opbrengsten	5,4	24,5	6,8	-12,4	12,2	49.192	33,9
Financiële kosten	4,6	38,9	4,6	-15,9	8,8	41.153	28,4
<i>Financieel resultaat</i>	<i>9,4</i>	<i>-42,2</i>	<i>31,8</i>	<i>18,0</i>	<i>34,0</i>	<i>8.039</i>	<i>5,5</i>
Courant resultaat	-5,7	-11,3	26,7	24,9	13,0	37.761	26,0
Uitzonderlijk resultaat ⁽¹⁾	-	-	-	-	-	10.985	7,6
Nettoresultaat vóór belastingen	-10,1	-26,9	77,0	2,3	45,8	48.746	33,6
Belastingen op het resultaat	-0,2	-5,0	7,0	11,5	8,8	7.992	5,5
Nettoresultaat na belastingen	-13,1	-34,5	112,1	-0,1	56,3	40.754	28,1
<i>p.m. Nettoresultaat na belastingen, met uitzondering van het uitzonderlijk resultaat</i>	<i>-7,7</i>	<i>-13,7</i>	<i>34,8</i>	<i>29,2</i>	<i>14,2</i>	<i>29.769</i>	<i>20,5</i>

Bron: NBB.

(1) Het berekenen van een veranderingspercentage heeft nauwelijks zin voor dit aggregaat dat, enerzijds, positief of negatief kan zijn en, anderzijds, niet op een betrouwbare wijze kan worden geraamd.

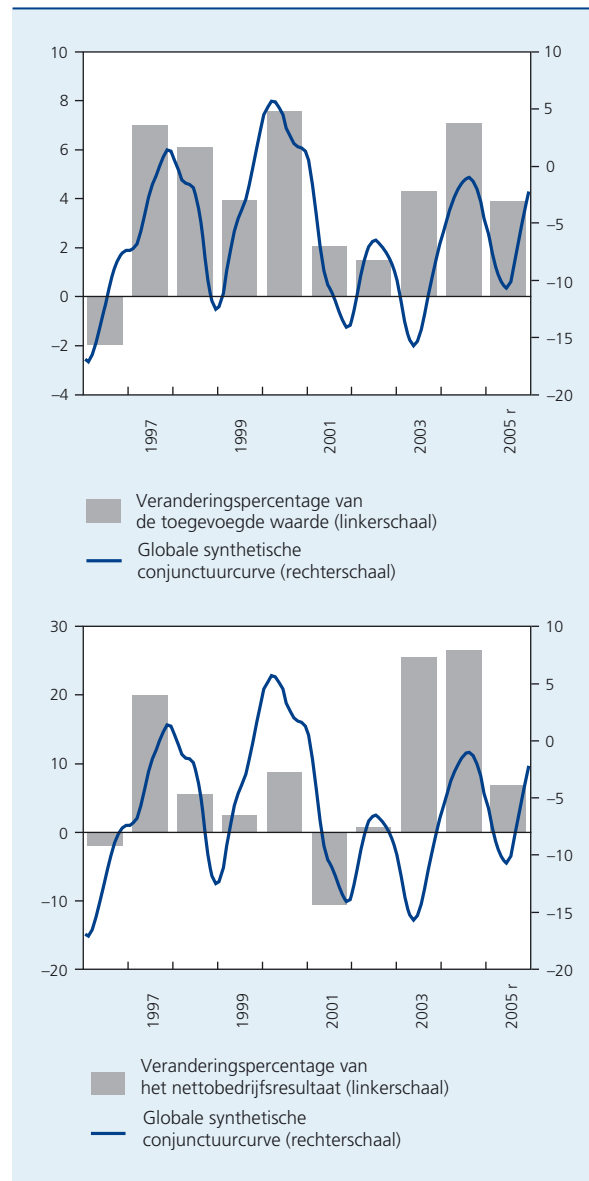
is toe te schrijven aan het verloop van de investeringen in materiële vaste activa, die in 2005 de in 2004 ingezette opleving hebben voortgezet.

De totale bedrijfskosten, die in hoge mate worden beïnvloed door het verloop van de personeelskosten en afschrijvingen, zijn in 2005 met 2,8 pct. opgelopen. Voor het derde jaar op rij was de groei van de toegevoegde waarde aldus krachtiger dan die van de bedrijfskosten. Deze situatie heeft geleid tot een nieuwe en gevoelige toename van het nettobedrijfsresultaat (+8,4 pct.), dat reeds een uitzonderlijke stijging had laten optekenen in 2003 en 2004. Op drie jaar tijd is het bedrijfsresultaat van de niet-financiële vennootschappen met circa 12 miljard aandedikt, dit is een toename met bijna 70 pct., die voornamelijk is toe te schrijven aan de beheersing van de bedrijfskosten in een over het algemeen gunstig conjunctuurklimaat. Nooit eerder werd een verloop van een dergelijke omvang waargenomen sinds de Balanscentrale de jaarrekeningen verzamelt. Dit getuigt van het huidige vermogen van de ondernemingen om winst te genereren in de uitoefening van hun handelsactiviteit.

Het verloop van de toegevoegde waarde en van het bedrijfsresultaat van de niet-financiële vennootschappen kan worden vergeleken met het verloop van de conjunctuurindicator van de Bank, die het ondernemersvertrouwen meet (grafiek 1). De tendensen die door deze drie grootheden worden gevolgd, zijn over het algemeen vergelijkbaar. Dit werd nogmaals bevestigd in 2005, aangezien de vertraging van de groei van de toegevoegde waarde en van het bedrijfsresultaat overeenstemde met het dieptepunt dat medio 2005 werd bereikt door het ondernemersvertrouwen.

Het financiële resultaat is opnieuw flink gestegen in 2005, en beliep circa 8 miljard euro. Zoals reeds benadrukt in de vorige uitgaven van het Economisch Tijdschrift, waren we in het afgelopen decennium getuige van een aanzienlijke toename van het financiële resultaat, die voornamelijk kan worden verklaard door het groeiende aandeel van de financiële activa in de ondernemingsbalans⁽¹⁾. Het uitzonderlijke resultaat, van zijn kant, heeft – na in 2004 nagenoeg een nulsaldo te hebben vertoond – in 2005 een recordpeil van bijna 11 miljard euro bereikt, als gevolg van diverse waardeherzieningen in verband met financiële vaste activa⁽²⁾. Tot slot is ook het bedrag van de door de vennootschappen betaalde belastingen voor het derde jaar op rij gestegen. Dit verloop kan uiteraard worden

GRAFIEK 1 TOEGEVOEGDE WAARDE, NETTOBEDRIJFSRESULTAAT EN CONJUNCTUURINDICATOR

Bron : NBB.

gerelateerd aan de stijging van het bedrijfsresultaat, dat veruit de belangrijkste component van het belastbare inkomen van de vennootschappen vormt.

Na aggregatie van alle componenten van de resultatenrekening, hebben de niet-financiële vennootschappen een recordnettowinst van bijna 41 miljard euro laten optekenen, een groei met meer dan 50 pct. in vergelijking met 2004. Deze nieuwe, aanzienlijke stijging is het resultaat van de gelijktijdige toename van het bedrijfsresultaat, het financiële resultaat en het uitzonderlijke resultaat. Overigens is het, vanwege de steeds volatielere weerslag

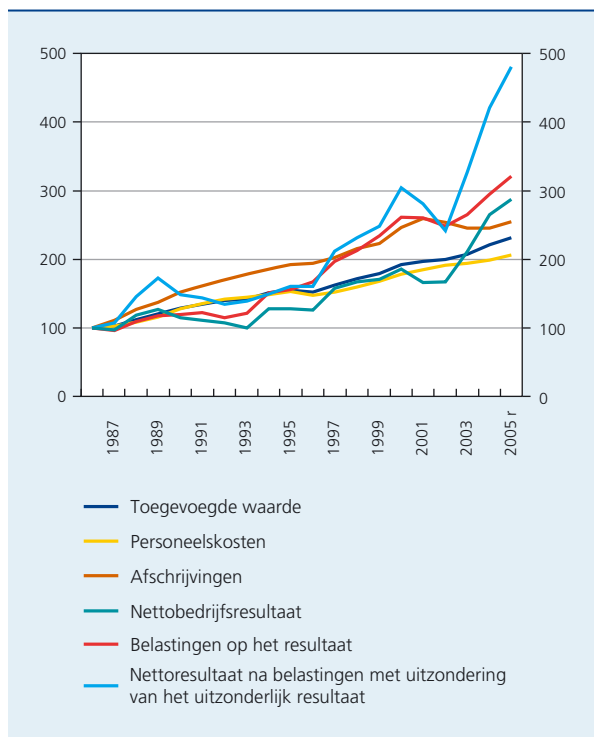
(1) Onder financiële activa verstaat men de financiële vaste activa evenals de rentedragende vlottende activa (waaronder de thesauriebeleggingen en de liquide middelen).

(2) Deze herzieningen deden zich onder meer voor in het kader van verkopen van activa..

GRAFIEK 2

**VERLOOP VAN DE BELANGRIJKSTE
COMPONENTEN VAN DE
RESULTATENREKENING**

(indexcijfers 1986 = 100)

Bron: NBB.

van het uitzonderlijke resultaat op de eindwinst⁽¹⁾, interessant het gedrag van het nettoresultaat ongerekend het uitzonderlijke resultaat te onderzoeken, waarvan het verloop meer afgevlakt is en representatiever voor de recurrente prestaties van de ondernemingen. In 2005 bereikte dat resultaat nagenoeg 30 miljard euro, een winst van 14 pct. ten opzichte van 2004. Ter herinnering, sinds 2002 is dat resultaat verdubbeld.

Vanuit historisch oogpunt is de omvang van de sinds 2002 opgetekende winstgroei uitzonderlijk. Dit blijkt uit grafiek 2, die het verloop weergeeft van de belangrijkste componenten van de resultatenrekening in de afgelopen twintig jaar. Het is sinds de tweede helft van de jaren negentig dat het nettoresultaat na belastingen (ongerekend het uitzonderlijke resultaat) een groei heeft ingezet in een veel krachtiger tempo dan de andere componenten van de resultatenrekening, in het bijzonder de toegevoegde waarde. Uiteindelijk is de in 2001 en 2002 opgetreden winstcorrectie slechts een adempauze

(1) Het aandeel van het uitzonderlijke resultaat in de winst na belastingen is aldus gezakt van 23 pct. in 2003 naar 0 pct. in 2004, en is vervolgens opnieuw gestegen tot 27 pct. in 2005. Het uitzonderlijke resultaat kan overigens ook een negatieve bijdrage leveren tot de winst; dit was met name het geval in 2002

(2) Het betreft vooral de geactiveerde kosten voor onderzoek en ontwikkeling, maar ook octrooien.

gebleken, aangezien deze in de loop van 2003 in één jaar tijd meer dan gecompenseerd werd. De uiteenlopende ontwikkelingen van het nettoresultaat na belastingen en het bedrijfsresultaat, van hun kant, getuigen van het groeiende aandeel van het financiële resultaat in de winst van de vennootschappen.

2.2 Resultaten naar bedrijfstak

In de verwerkende nijverheid is de groei van de toegevoegde waarde in 2005 vertraagd tot 2 pct. (tabel 3). In het eerste gedeelte van 2005 werd de Belgische industrie bijzonder hard getroffen door de verslechterende internationale omgeving, als gevolg van het grote belang van de buitenlandse afzetmarkten en van het hoge energiegehalte van de productie. De ijzer- en staalnijverheid en de metaalverwerkende nijverheid, die tot de meest open bedrijfstakken van de Belgische economie behoren, hebben het zwaarst gewogen op de activiteit in de verwerkende nijverheid. De chemische nijverheid daarentegen was een van de weinige industrieën waarin de groei versnelde. Met name in de chemische basisproducten nam de toegevoegde waarde toe, ondanks de inkrimping van de productie, aangezien de ondernemingen de grondstofprijsstijgingen immers hebben kunnen doorberekenen in hun producentenprijzen.

Het bedrijfsresultaat van de industrie, dat tussen 2001 en 2004 met 80 pct. gestegen was, is in 2005 verder toegenomen, zij het in een veel matiger tempo (+3,6 pct.): terwijl de groei van de toegevoegde waarde vertraagde, gingen de totale bedrijfskosten, na drie jaar te zijn gedaald, dan weer de hoogte in. Die opflakkering kan in hoofdzaak worden toegeschreven aan de aanzienlijke toename van de immateriële vaste activa in de balans van sommige farmaceutische vennootschappen⁽²⁾, die geleid heeft tot belangrijke afschrijvingen. Na de uitzonderlijke resultaten van 2004, is de bedrijfswinst in de metaalindustrie in 2005 nog nauwelijks gestegen, omdat de mondiale vraag naar producten uit die bedrijfstak minder krachtig geworden is; het weze echter opgemerkt dat het bedrijfsresultaat van de metaalindustrie de drie voorgaande jaren verviervoudigd was. Ten slotte veerde de bedrijfswinst van de metaalverwerkende nijverheid, in tegenstelling tot de industrie in haar geheel, op, ondanks een neerwaarts bijgestelde groei. Die beweging is vooral het gevolg van besparingen op de personeelskosten, die zelf de afspiegeling zijn van de daling van het aantal in die bedrijfstak tewerkgestelde werknemers.

In de niet-verwerkende bedrijfstakken is de groei van de activiteit in 2005 eveneens aanzienlijk vertraagd (+4,9 pct., tegen 8,2 pct. in 2004). Die vertraging kan

TABEL 3 TOEGEVOEGDE WAARDE EN NETTOBEDRIJFSRESULTAAT NAAR BEDRIJFSTAK
(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	Toegevoegde waarde		Nettobedrijfsresultaat		<i>p.m.</i> Procentueel belang van de bedrijfstak in de totale toegevoegde waarde in 2005 r
	2004	2005 r	2004	2005 r	
Verwerkende nijverheid	3,5	2,0	26,4	3,6	32,2
waarvan:					
Voedingsnijverheid	4,9	0,7	19,6	-3,9	4,3
Textiel, kleding en schoeisel	-2,6	-7,8	7,0	-29,7	1,3
Houtnijverheid	-7,9	0,8	37,1	20,2	0,6
Papier, uitgeverijen en drukkerijen	3,8	-0,4	24,0	-5,3	2,4
Chemische nijverheid	2,3	6,0	14,6	5,9	8,7
Ijzer- en staalnijverheid	16,5	0,3	121,9	4,4	4,7
Metaalverwerkende nijverheid	6,0	3,0	3,5	26,2	6,7
Niet-verwerkende bedrijfstakken	8,2	4,9	26,5	10,8	67,8
waarvan:					
Kleinhandel	6,5	4,3	28,6	6,2	8,3
Groothandel	8,1	6,5	42,7	14,9	13,0
Horeca	4,6	1,1	12,8	8,2	1,6
Vervoer	10,7	5,8	237,6 ⁽¹⁾	125,3 ⁽¹⁾	7,8
Post en telecommunicatie	7,7	3,2	48,3	1,1	5,2
Verhuur en handel in onroerende goederen	8,1	8,1	21,3	5,4	3,2
Diensten aan ondernemingen	8,8	6,4	20,6	8,3	12,7
Energie en water ⁽¹⁾	12,7	-2,1	-9,7	-7,8	3,9
Bouwnijverheid	4,7	3,4	17,2	16,5	6,1

Bron: NBB.

(1) De aanzienlijke veranderingspercentages van het bedrijfsresultaat in de tak vervoer komen vooral doordat het saldo van dat aggregaat in 2003 nagenoeg nihil (maar positief) was.

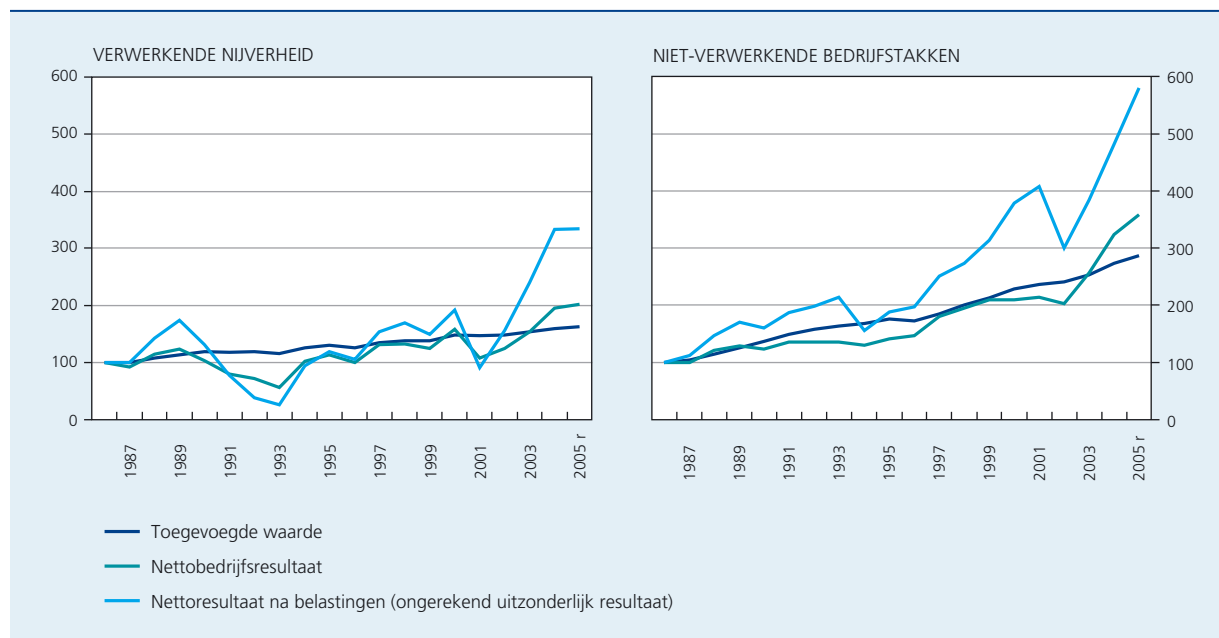
vooral worden toegeschreven aan de minder dynamische binnenlandse vraag. Met name de consumptie van de gezinnen, die in 2004 actief bijgedragen had aan de groei, gaf blijk van enige zwakte in 2005 en de meeste niet-verwerkende bedrijfstakken hadden daaronder te lijden. De bedrijfswinst van de niet-verwerkende bedrijfstakken bleef in 2005 stevig groeien (+10,8 pct.). Hoewel dat een vertraging betekent in vergelijking met 2004, moet worden onderstreept dat de bedrijfswinst de twee voorgaande jaren met zowat 60 pct. gestegen was. Al met al hebben de dienstverlenende bedrijven, zoals de industriële ondernemingen, meer gedaan dan enkel hun bedrijfswinst handhaven op het in 2004 bereikte peil.

Grafiek 3 schetst die sectorale ontwikkelingen vanuit een lange-termijnperspectief. Ze beschrijft het verloop dat de toegevoegde waarde, het bedrijfsresultaat en het nettoresultaat na belastingen (exclusief uitzonderlijk resultaat) de voorbije twintig jaar lieten optekenen, en zulks

afzonderlijk voor de verwerkende en de niet-verwerkende bedrijfstakken. Dat de toegevoegde waarde in de laatstgenoemde veel sneller groeide dan in de eerstgenoemde wijst op de ingrijpende trendmatige krachten desindustrialisering en mondialisering⁽¹⁾. Wat betreft het vermogen van de ondernemingen om winst te maken, is het opvallend dat het bedrijfsresultaat alsook de nettowinst van de industrie in 2002 geslonken waren tot hetzelfde niveau als in 1986. Die vaststelling wijst op zijn zachtst gezegd op de structurele moeilijkheden die de industrie al twintig jaar ondervindt. De winst van de niet-verwerkende ondernemingen verzesvoudigde in twintig jaar tijd, wat kan worden toegeschreven zowel aan hun commerciële resultaten (die tot uiting komen in het bedrijfsresultaat) als aan hun financiële resultaten, waarvan de toenemende weerslag op de winst hiervoor aan de orde is gekomen.

(1) De impact van die twee verschijnselen werd recentelijk geanalyseerd door Dresse L. en B. Robert (2005), «De industrie in België: vroegere ontwikkelingen en toekomstige uitdagingen», Economisch tijdschrift III-2005, Nationale Bank van België, Brussel.

GRAFIEK 3 VERLOOP VAN ENKELE COMPONENTEN VAN DE RESULTATENREKENING
(indexcijfers 1986 = 100)

Bron: NBB.

2.3 Verkoopmarges

De analyse van het resultaat van de niet-financiële vennootschappen kan worden verduidelijkt door een bijkomende indicator: het verloop van de verkoopmarges, een ratio waarbij de variabele van de omzet wordt gehanteerd⁽¹⁾.

De bruto verkoopmarge maakt het mogelijk de winst (of het verlies) voortvloeiend uit de handels- of industriële activiteit aan te geven, zonder rekening te houden met

(1) De vermelding van de « omzet » (rubriek 70) is facultatief in de neergelegde rekeningen volgens het verkorte schema. Als gevolg hiervan worden van 2003 tot 2005 gemiddeld maar 27 pct. van de kmo's in deze paragraaf in aanmerking genomen.

TABEL 4 VERKOOPMARGES (GLOBALISATIE⁽¹⁾)
(procenten)

	Grote ondernemingen			Kmo's		
	2003	2004	2005 r	2003	2004	2005 r
Verwerkende nijverheid						
Brutomarge	9,7	9,3	9,0	8,1	8,3	8,3
Nettomarge	4,4	5,2	5,0	2,8	2,9	3,3
Niet-verwerkende bedrijfstakken						
Brutomarge	6,4	7,1	6,8	8,0	8,5	8,7
Nettomarge	3,5	4,2	4,1	3,4	4,0	4,3
Alle bedrijfstakken						
Brutomarge	7,5	7,9	7,5	8,0	8,5	8,6
Nettomarge	3,8	4,5	4,4	3,3	3,8	4,2

Bron: NBB.

(1) Zie toelichtingen in hoofdstuk 3.

de niet-bestede lasten. Ze is dus gelijk aan de verhouding tussen de som van het bedrijfsresultaat, de afschrijvingen en waardeverminderingen op voorraden en de voorzieningen voor risico's en lasten, enerzijds, en de omzet, de overige bedrijfsopbrengsten min de exploitatiesubsidies, anderzijds.

De ratio van de netto verkoopmarge heeft betrekking op het ondernemingsresultaat na afschrijvingen, waardeverminderingen op voorraden en voorzieningen voor risico's en lasten. Ze deelt de som van het bedrijfsresultaat en de kapitaalsubsidies door dezelfde noemer als de brutomarge.

Zoals blijkt uit tabel 4, zijn de bruto- en de nettomarge in 2005 iets gekrompen bij de grote ondernemingen, terwijl het omgekeerde werd opgetekend bij de kmo's, waardoor de goede score van 2004 werd bevestigd.

In de grote ondernemingen betrof de inkrimping van de brutomarge de houtnijverheid (verwerkende nijverheid) en de sector energie en water (niet-verwerkende nijverheid), die direct getroffen werden door de stijging van de grondstoffenprijzen, alsook de bedrijfstak verhuur en handel in onroerende goederen. Die marge nam daarentegen iets toe in de chemische nijverheid, waarvan de uitvoer fors groeide, de metaalverwerkende nijverheid, een bedrijfstak waarvan de leveringen, dankzij de opleving in de tweede helft van het jaar, weerstand boden aan de stijging van de grondstoffenprijs, en eveneens bij post en telecommunicatie. De brutomarge verruimde in de verwerkende kmo's in de textiel, de houtnijverheid, de chemische nijverheid en de niet-verwerkende kmo's van de horeca, terwijl inkrimpingen werden opgetekend in de papiersector, post en telecommunicatie en energie en water.

Op enkele uitzonderingen na, gaf de nettomarge hetzelfde verloop te zien als de brutomarge in dezelfde takken. Bij de grote ondernemingen nam ze nochtans toe in de houtnijverheid en verhuur en handel in onroerende goederen, wat, in tegenstelling tot hun brutomarge, wijst op een aanzienlijke afname van de afschrijvingen en waardeverminderingen in die bedrijfstakken. De relatieve toename van de nettomarge bij de kmo's volgt op de positieve ontwikkelingen die werden opgetekend in de meeste verwerkende bedrijfstakken, met uitzondering evenwel van de papiernijverheid, alsook in de groothandel, de horeca en de vastgoedsector. Alle bedrijfstakken lieten positieve nettomarges optekenen, met uitzondering van de kmo's in energie en water, vervoer en post en telecommunicatie, die respectievelijk getroffen werden door sterk stijgende grondstoffenprijzen en de concurrentie van de grote groepen. Indien een onderneming lange tijd een negatieve nettomarge te zien geeft, kan ze

de vergoeding op het eigen vermogen en het vermogen van derden niet meer dekken. Nu, dat is het geval voor ongeveer 9 pct. van de kmo's en voor 18 pct. van de grote ondernemingen.

3. Financiële situatie van de ondernemingen

De hierna volgende financiële analyse van de financiële ratio's berust op de interpretatietheorie van de jaarrekeningen. Ze worden voorgesteld in de vorm van globalisaties en in die van een mediaan. De eerstgenoemde methode bestaat erin de som van de tellers van alle beschouwde vennootschappen te delen door de som van de noemers. De tweede methode komt overeen met de centrale waarde van een geordende verdeling: een bepaalde ratio is voor 50 pct. van de vennootschappen hoger dan de mediaanratio en voor 50 pct. lager dan de mediaan. Die twee maatstaven geven verschillende realiteiten weer en vullen elkaar dan ook aan. Indien elke onderneming in aanmerking wordt genomen volgens haar reële gewicht in de teller en de noemer, weerspiegelt de geglobaliseerde ratio de situatie van de grootste ondernemingen. Door de situatie van de centrale onderneming te doen uitkomen, geeft de mediaan dan weer het verloop van de gehele populatie weer; ze wordt immers in gelijke mate beïnvloed door elke onderneming, ongeacht de omvang van de balans.

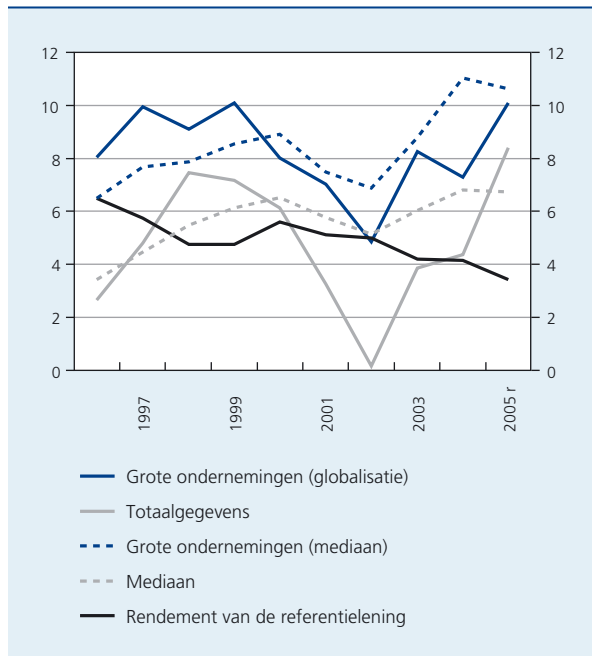
3.1 Rentabiliteit

3.1.1 Netto-rentabiliteit van het eigen vermogen na belastingen

De rentabiliteit staat voor het vermogen van de ondernemingen om winst te maken. Ze kan met name worden geraamd aan de hand van de netto-rentabiliteit van het eigen vermogen en komt overeen met *return on equity* (ROE). Ze biedt een indicatie van het financiële rendement waarop de aandeelhouders aanspraak kunnen maken, na aftrek van alle kosten en belastingen. De risicopremie, dat is de financiële compensatie van het door de aandeelhouder over een bepaalde periode gelopen risico, wordt gemeten aan de hand van het verschil tussen de rentabiliteit van het eigen vermogen en het rendement van een risicoloze belegging. Dat laatste wordt berekend op basis van de referentielening of lineaire obligaties (OLO's) op tien jaar en wordt weergegeven in grafiek 4.

In 2005 beliep de geglobaliseerde rentabiliteit van het eigen vermogen 10,1 pct. voor de grote ondernemingen en 8,4 pct. voor de kmo's (grafiek 4); voor beide

GRAFIEK 4 NETTORENTABILITEIT VAN HET EIGEN VERMOGEN EN RENDEMENT VAN DE REFERENTIELEENING (procenten)

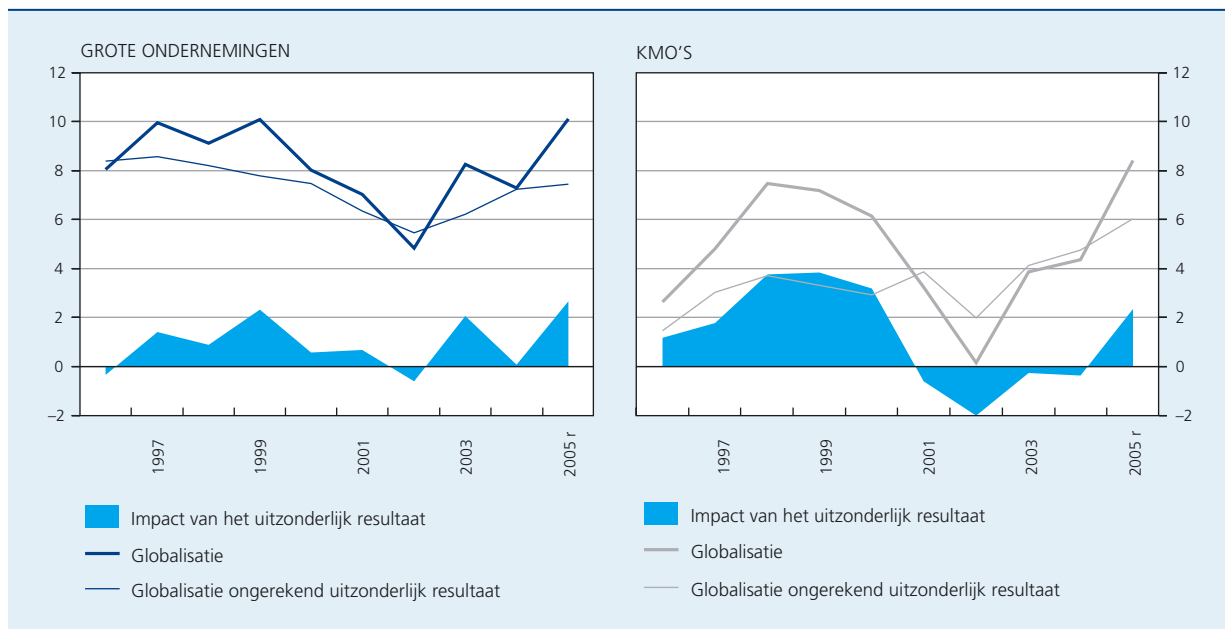
Bron: NBB.

ondernemingscategorieën werd een opwaartse tendens opgetekend. Aan die verhogingen lagen vooral de krachtige stijging van het financiële en het uitzonderlijk resultaat van enkele niet-financiële grote vennootschappen ten grondslag, met name in de chemische nijverheid, de metaalverwerkende nijverheid en de groothandel. Ook het bedrijfsresultaat groeide, zij het in geringere mate (zie hierboven).

In grafiek 5 worden de ontwikkelingen van de geglobaliseerde rentabiliteit in de grote ondernemingen en de kmo's weergegeven, met en zonder uitzonderlijk resultaat⁽¹⁾. Het uitzonderlijk resultaat oefent een niet onaanzienlijke invloed uit op de netto-rentabiliteit van het eigen vermogen na belastingen. De geglobaliseerde rentabiliteit van de grote ondernemingen kan worden vergeleken met het rendement van de staatsleningen. Na de daling in 2002 en in 2004, is de rentabiliteit van de belangrijkste vennootschappen in 2005 opnieuw gestegen tot meer dan het dubbele van het peil van het referentierendement van de OLO's, waardoor de aandeelhouders een aanzienlijke risicopremie geboden werd. In vergelijking met de voorgaande jaren, bleek een belegging in aandelen in

(1) Het uitzonderlijk resultaat van 2005 is de som van de uitzonderlijke resultaten van de ondernemingen die hun jaarrekening bij de afsluiting op 31 augustus 2006 hebben neergelegd en niet de extrapolatie van de cijfers op basis van het constante staal.

GRAFIEK 5 NETTORENTABILITEIT VAN HET EIGEN VERMOGEN NA BELASTINGEN EN INVLOED VAN HET UITZONDERLIJK RESULTAAT (procenten)

Bron: NBB.

2005 dus veel interessanter⁽¹⁾. De geglobaliseerde rentabiliteit van de kmo's kwam ook aanmerkelijk uit boven dat referentieniveau.

Voor de grote ondernemingen toont grafiek 5 de impact van het uitzonderlijk resultaat op de rentabiliteitsratio. Het hoge uitzonderlijk resultaat van 1999 (linkergrafiek) is enkel toe te schrijven aan de met de petrochemie verbonden groothandel. De volgende pieken zijn dan weer het gevolg van uitzonderlijke opbrengsten bij energie en telecommunicatie in 2003 en bij de petrochemie en de groothandel in 2005. Het uitzonderlijk resultaat heeft voor meer dan de helft bijgedragen aan de geglobaliseerde-rentabiliteitsratio in de kmo's (rechtergrafiek) van 1998 tot 2000, een periode die gekenmerkt werden door uitzonderlijke opbrengsten in de diensten aan ondernemingen. In 2002 lieten de telecommunicatie en de diensten aan ondernemingen uitzonderlijke kosten

optekenen, wat een verklaring bood voor een dergelijke ommekeer. In 2005 werden aanzienlijke uitzonderlijke opbrengsten opgetekend in de kmo's uit de bedrijfstakken energie en diensten aan ondernemingen.

De mediaanrentabiliteit, die minder gevoelig is voor individuele schommelingen en dus voor de impact van het financieel of uitzonderlijk resultaat, vertoonde een lichte daling, respectievelijk tot 10,6 en tot 6,7 pct. voor de grote ondernemingen en de kmo's.

In tabel 5 worden deze ontwikkelingen voor de voornaamste bedrijfstakken weergegeven. Ter herinnering, de mediaan maakt het mogelijk de in de gehele populatie opgetekende wijzigingen te onderstrepen. In 2004 bereikte de mediaanratio een recordhoogte voor het geheel van de niet-financiële vennootschappen. In 2005 kwam een lichte daling van die ratio bij de grote ondernemingen – zowel verwerkende als niet-verwerkende vennootschappen – tot uiting. De rentabiliteit van de bedrijfstakken metaalverwerkende nijverheid, kleinhandel, horeca, post en telecommunicatie, verhuur

(1) Die vergelijking laat twee realiteiten buiten beschouwing: de aandelen en de staatsleningen zijn twee verschillende financiële instrumenten en talrijke grote ondernemingen zijn niet op de beurs genoteerd. Ze dient dus met enige omzichtigheid te worden beschouwd.

TABEL 5 NETTORENTABILITEIT VAN HET EIGEN VERMOGEN NA BELASTING NAAR BEDRIJFSTAK (MEDIAAN)
(procenten)

	Grote ondernemingen			Kmo's		
	2003	2004	2005 r	2003	2004	2005 r
Verwerkende nijverheid	7,3	10,0	9,2	5,3	6,7	6,8
waarvan:						
Voedingsnijverheid	7,8	10,7	9,9	6,1	7,5	8,0
Textiel, kleding en schoeisel	4,2	6,4	5,2	2,8	3,3	3,7
Houtnijverheid	3,5	9,9	9,4	4,0	5,7	4,9
Papier, uitgeverijen en drukkerijen	9,7	12,0	8,1	5,4	6,8	5,7
Chemische nijverheid	9,3	9,6	8,8	5,5	6,5	6,0
Ijzer- en staalnijverheid	7,7	13,0	11,9	6,7	7,9	8,6
Metaalverwerkende nijverheid	5,8	10,7	12,1	6,2	7,9	8,4
Niet-verwerkende bedrijfstakken	9,5	11,6	11,5	6,1	6,8	6,7
waarvan:						
Kleinhandel	10,0	12,5	12,5	6,8	7,8	7,2
Groothandel	10,9	13,3	13,3	6,3	6,9	6,6
Horeca	5,3	6,9	7,2	4,3	4,0	4,6
Vervoer	8,8	10,9	10,4	7,5	7,6	6,5
Post en telecommunicatie	7,7	9,5	10,0	8,8	8,0	8,4
Verhuur en handel in onroerende goederen	5,0	6,0	6,5	1,4	1,6	2,1
Diensten aan ondernemingen	6,3	9,5	8,4	9,1	10,4	10,1
Energie en water	9,8	6,9	6,1	3,9	8,4	3,4
Bouwnijverheid	8,3	9,6	12,2	8,0	9,1	8,7

Bron: NBB.

en handel in onroerende goederen en bouwnijverheid vertoonde evenwel een gunstiger verloop. In de kmo's is de balans meer genuanceerd: belangrijke stijgingen werden opgetekend in sommige verwerkende bedrijfstakken, zoals de ijzer- en staalnijverheid, wat werd getemperd door de dalingen van de niet-verwerkende bedrijfstakken vervoer en energie en water. De nettorentabiliteit van het eigen vermogen na belastingen blijft bovendien in meer dan een vierde van de kmo's negatief.

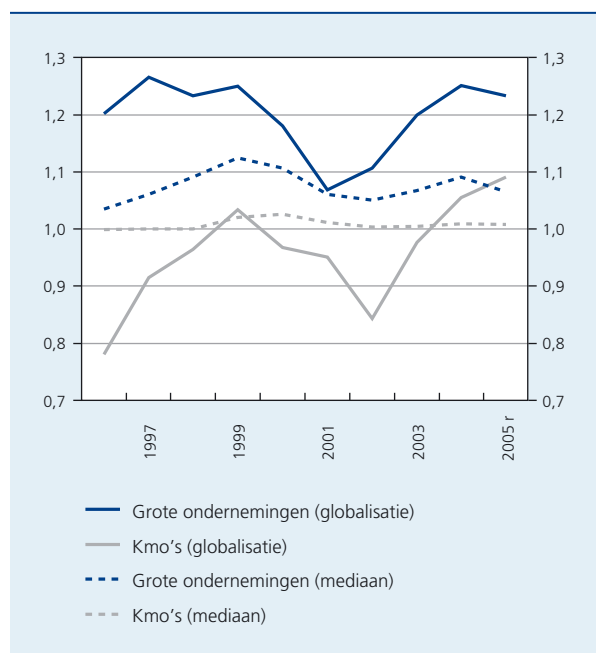
3.1.2 Het hefboomeffect

De rentabiliteit van het eigen vermogen na belastingen geeft een indicatie van de financiële rentabiliteit van de onderneming. Een andere indicator vult het onderzoek van de rentabiliteit aan: het hefboomeffect. Die indicator relateert de nettorentabiliteit van het eigen vermogen aan de nettorentabiliteit van de aangetrokken middelen⁽¹⁾, beide berekend vóór belastingen en uitzonderlijk resultaat. Het hefboomeffect wordt gedefinieerd door de volgende quotiënt:

$$\frac{\text{courant resultaat} / \text{eigen vermogen}}{(\text{courant resultaat} + \text{kosten van de schulden}) / \text{aangetrokken middelen}}$$

(courant resultaat + kosten van de schulden) /
aangetrokken middelen

GRAFIEK 6 HEFBOOMEFFECT

Bron: NBB.

Door op die wijze de financiële rentabiliteit met de economische rentabiliteit van de onderneming te vergelijken, geeft die multiplicator het positieve effect indien hij hoger is dan één – of het negatieve effect – bij een multiplicator van minder dan één – weer dat de schuldenlast uitoefent op de rentabiliteit van het eigen vermogen. Een economische rentabiliteit die hoger is dan de gemiddelde kosten van de schulden, zal de onderneming dankzij een positief hefboomeffect in staat stellen een hogere nettorentabiliteit van het eigen vermogen te behalen dan voor de activa als geheel. Het hefboomeffect is dus ook afhankelijk van de relatieve omvang van de financiële schulden, die worden gestimuleerd bij een positief hefboomeffect en ontmoedigd bij een negatief.

Het structurele rendementsverschil tussen de grote ondernemingen en de kmo's (zie hierboven) komt tot uiting in de ontwikkeling van het hefboomeffect, dat vooral in de grote ondernemingen hoog is. Hoewel de mediaan nagenoeg gelijk is aan één in beide gevallen, zij het in het voordeel van de grote ondernemingen, geeft de geglobaliseerde ratio beter het verloop weer van de resultaten van de voornaamste niet-financiële vennootschappen (grafiek 6). Hoewel het geglobaliseerde hefboomeffect nog altijd ruimschoots positief is, liep het in 2005 licht terug in de grote ondernemingen. Dit is onder meer het geval in de houtnijverheid en de chemische nijverheid. Die daling werd getemperd door gunstige ontwikkelingen in niet-verwerkende bedrijfstakken als energie en water, horeca en vervoer, en door de terugkeer naar een positief hefboomeffect in de vastgoedsector. Het hefboomeffect zette de in 2003 begonnen klim voort in de kmo's, waar het voor het tweede opeenvolgende jaar positief was, als gevolg van het positieve verschil tussen een hoog financieel rendement van het eigen vermogen en historisch lage rentetarieven. Opmerkelijk was de stijging, in 2005, van de ratio in de meeste verwerkende bedrijfstakken, waaronder de chemische en de metaalverwerkende nijverheid; in deze laatste branche is het hefboomeffect opnieuw positief geworden.

De afgelopen jaren gaven de voornaamste niet-financiële vennootschappen dus, vanuit boekhoudkundig oogpunt, een bijzonder gunstig beeld te zien inzake hun financiële schuldenlast. Deze bleef echter stabiel tijdens de periode en is in 2005 zelfs enigszins afgenomen, tot minder dan 29 pct. van de totale passiva, in de niet-financiële vennootschappen als geheel. Die daling houdt gedeeltelijk verband met de afname van het hefboomeffect in de

(1) Onder aangetrokken middelen verstaat men het eigen vermogen en de financiële verplichtingen, dat wil zeggen de door derden verstrekte middelen die worden vergoed door de opbrengst van de door die middelen gefinancierde activa. Om de economische rentabiliteit van een onderneming te beoordelen in het kader van het hefboomeffect, is dat begrip te kiezen boven de totale activa. De berekeningswijze wordt toegelicht in bijlage. Voor nadere informatie wordt verwezen naar de website van de Balanscentrale: www.nbb.be.

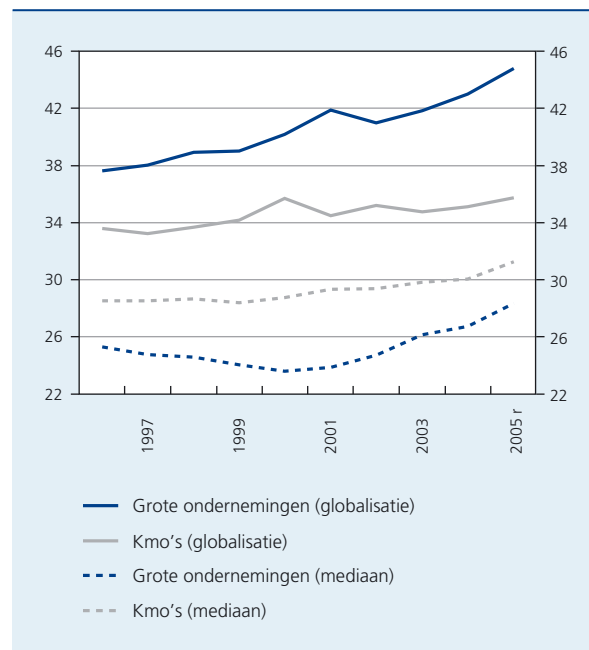
grote ondernemingen tijdens dat jaar. Diezelfde vaststelling geldt voor de totale schuldenlast⁽¹⁾, die een maximum bereikte van 55 pct. van de totale passiva van de grote ondernemingen en van 65 pct. van die van de kmo's. Dit verschijnsel hangt, enerzijds, samen met de onzekere conjunctuur van de laatste semesters, die leidde tot een uitstel van belangrijke investeringen en, anderzijds, met de bovenvermelde groei van de rentabiliteit van het eigen vermogen, die deze financieringswijze zeer aantrekkelijk maakte voor de aandeelhouders, soms ten koste van de schuldbelasting. Een andere factor, die verband hield met de bedrijfsfiscaliteit, oefende eveneens een invloed uit. Die factor wordt uitvoeriger geanalyseerd in het volgende punt.

3.2 Solvabiliteit

De solvabiliteit stemt overeen met het vermogen van de ondernemingen om te voldoen aan het geheel van hun financiële verplichtingen op korte en op lange termijn. Ze wordt geanalyseerd aan de hand van de volgende begrippen: de graad van financiële onafhankelijkheid, de dekking van het vreemd vermogen door de *cashflow* en de rentelasten van de financiële schulden.

De graad van financiële onafhankelijkheid komt overeen met de verhouding tussen het eigen vermogen en de totale passiva. Een hoge ratio geeft aan dat de onderneming onafhankelijk is van vreemde middelen. Dit is in twee opzichten positief: ten eerste zijn de financiële lasten gering en oefenden ze een minder sterke druk uit op het resultaat; ten tweede beschikt de onderneming over een grotere beleidsruimte om nieuwe schulden aan te gaan onder gunstige voorwaarden. Vanuit die invalshoek bekeken is de solvabiliteit eveneens te interpreteren als een maatstaf voor het financiële risico van de onderneming, aangezien de vergoeding van derden vast is, in tegenstelling tot de resultaten van de onderneming. In 2005 bedroeg de geglobaliseerde financiële onafhankelijkheidsgraad 44,8 pct. in de grote bedrijven en 35,7 pct. in de kmo's, een stijging ten opzichte van het voorgaande jaar. Tussen die beide waarden blijft een verschil bestaan dat structureel is en zelfs oploopt sinds 2003 (grafiek 7), als gevolg van de stijging van het aandeel van het eigen vermogen van de grootste ondernemingen. In de bedrijven als geheel is de financiële onafhankelijkheid toegenomen sedert 2001, zoals blijkt uit de twee curven van de mediaanratio's. Het aandeel van het eigen vermogen in de totale passiva is dan ook versterkt tijdens die periode, en met name in 2005, het jaar waarin een nieuw vennootschapsbelastingstelsel werd ingevoerd dat betrekking had op de aftrek van de notionele rente (zie kader 1). De mediaan van de kmo's is hoger dan die

GRAFIEK 7 FINANCIËLE ONAFHANKELIJKHEIDSGRAAD (procenten)

Bron: NBB.

van de grote ondernemingen en vertoont een omgekeerd verloop ten opzichte van de geglobaliseerde curven, wat onder meer te verklaren is doordat veel kmo's een gering beroep doen op schulden⁽²⁾. Rond die centrale waarden is de ratio echter zodanig gespreid dat bijna 16 pct. van de beschouwde ondernemingen met een negatieve financiële onafhankelijkheid kampt, doordat de overgedragen verliezen groter zijn dan de som van het geplaatste kapitaal en de reserves. Die bevinding tempert het hierboven geschetste positieve beeld.

De analyse van de solvabiliteit kan worden aangevuld met twee andere elementen: het vermogen van de ondernemingen om hun schulden af te lossen en de uit die schulden voortvloeiende lasten; deze begrippen hangen samen met de mogelijke gevolgen van de financiële afhankelijkheid van de bedrijven.

De maatstaf van het aandeel van de schulden die een onderneming zou kunnen aflossen indien ze daartoe de totale *cashflow*⁽³⁾ van het boekjaar zou aanwenden, dat is de dekkingsgraad van het vreemd vermogen door de

(1) Som van de schulden op korte en op lange termijn.

(2) Wat niet noodzakelijk betekent dat het aantal kmo's met een hoge schuldratio kleiner zou zijn dan dat van de grote ondernemingen.

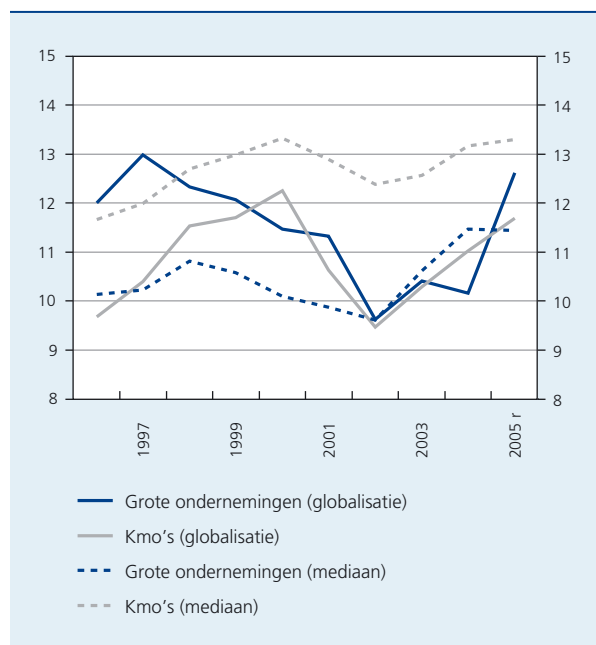
(3) Stemt overeen met de door de onderneming voortgebrachte netto liquiditeitsstroom en is gelijk aan het verschil tussen de ontvangen opbrengsten en de bestede lasten.

Kader 1

Het aldus bereikte evenwicht van de balanscijfers ligt ten grondslag aan de redenering die werd gevolgd om een nieuw stelsel te ontwerpen in verband met de **af trek van de «notionele rente»**. Deze regeling stemt overeen met een aftrek voor risicokapitaal en stimuleert derhalve de aan de Belgische vennootschapsbelasting onderworpen bedrijven om risico's te nemen. Vóór de wetgever die regeling in juni 2005 had ingevoerd in het wetboek van de inkomstenbelastingen, gaf in principe enkel geleend kapitaal aanleiding tot de aftrek van rentelasten, terwijl de vergoeding van het door de aandeelhouders ingebrachte kapitaal een element van de belastinggrondslag van de bedrijven vormde. Door de invoering van een aftrek voor risicokapitaal kunnen de bestaande verschillen in de kapitaalkosten volgens hun oorsprong worden teruggeschroefd. De belastinggrondslag kan aldus worden verlaagd met een fictieve rente die wordt berekend over het eigen vermogen tegen het referentietarief van de 10-jarige OLO's. Die nieuwe bepalingen treden in werking vanaf het aanslagjaar 2007, waarbij het eigen vermogen op 31 december 2005 in principe als grondslag dient voor de berekening van de eerste aftrek. Tegelijkertijd werden de rechten op aandelenemissies (0,5 pct.) begin 2006 afgeschaft. Als gevolg van die verlaging van de vennootschapsbelasting verwacht de regering een toename van de kapitaalinvesteringen op het nationale grondgebied en een grotere efficiëntie, op het vlak van de belastingen, van de intergroepsfinanciering. Bovendien biedt de regeling een alternatief voor het stelsel van de coördinatiecentra, waaraan een einde wordt gemaakt. Een ander gevolg ervan zou een relatieve daling van de schuldenlast van de in België belaste bedrijven zijn, zoals reeds werd aangestipt in punt 3.1.2. en zoals het verloop van de financiële-onafhankelijkheidsratio in 2005 lijkt te bevestigen (zie hierboven). De regeling schrijft echter geen enkele differentiatie volgens de bestemming van het eigen vermogen voor.

(1) De datum 31 december 2005 is van toepassing op elke onderneming waarvan het boekjaar overeenstemt met het kalenderjaar. De berekening vindt plaats *pro rata temporis*, voor elke verhoging van het eigen vermogen die wordt opgetekend vanaf 1 januari 2006. Nadere inlichtingen in het Financial Stability Review 2006 en op www.fiscus.fgov.be.

GRAFIEK 8 DEKKINGSGRAAD VAN HET VREEMD VERMOGEN DOOR DE CASHFLOW

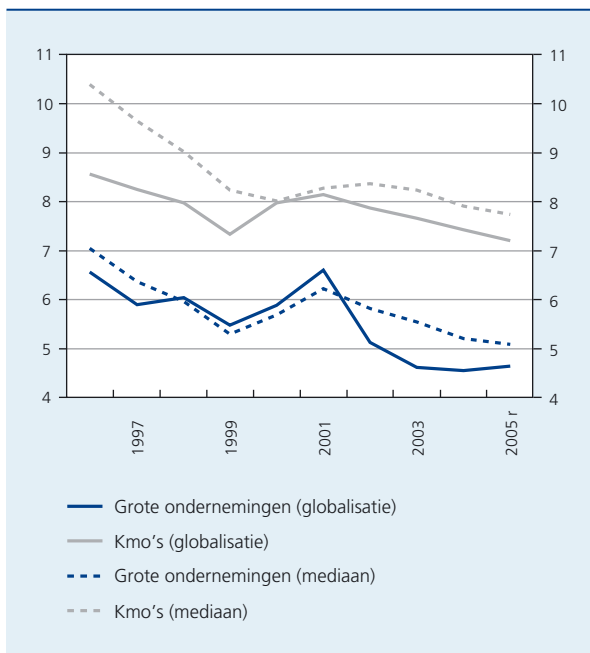

Bron: NBB.

cashflow, geeft het aflossingspotentieel van de onderneming aan. Het aantal jaren dat nodig zou zijn om de schulden op korte en op lange termijn terug te betalen, bij een constante *cashflow*, wordt verkregen door inversie van die ratio. Een geringe financiële onafhankelijkheid, die gepaard gaat met een hoge schuldenlast, kan zeer goed worden gerelativeerd door een hoge terugbetalingscapaciteit, die door deze ratio wordt aangeduid, en omgekeerd.

In 2005 is de geglobaliseerde dekkingsgraad van het vreemd vermogen zowel in de grote ondernemingen als in de kmo's gestegen (grafiek 8). Na een daling in 2004 is dat percentage het jaar nadien in de grote ondernemingen aanzienlijk toegenomen tot 12,6 pct., dat is dicht in de buurt van het in 1997 bereikte peil. De stagnatie van de schuld en de sterke groei van de cashflow – soms met inbegrip van omvangrijke uitzonderlijke resultaten – van de voornaamste bedrijven verklaren het genoemde verschijnsel dat vooral merkbaar was in de verwerkende bedrijfstakken chemische nijverheid en metaalnijverheid, maar ook in de niet-verwerkende takken vervoer en post en telecommunicatie. De ontwikkeling van de geglobaliseerde ratio was eveneens positief in de kmo's, met een peil van 11,7 pct. Al die stijgingen samen dragen naast

GRAFIEK 9 GEMIDDELTE RENTELASTEN VAN DE FINANCIËLE SCHULDEN (procenten)

Bron: NBB.

de groei van de financiële onafhankelijkheid bij tot een reële toename van de solvabiliteit van de niet-financiële vennootschappen.

Wat de populatie als geheel betreft, bleef de mediaanratio van de grote ondernemingen, na in 2004 een hoogtepunt te hebben bereikt, het daaropvolgende jaar stabiel op 11,4 pct. In de kmo's brak die ratio daarentegen een record voor de periode, met 13,3 pct. Die cijfers verschillen aanzienlijk van de geglobaliseerde waarden, wat onderstreept welke invloed een klein aantal bedrijven kunnen uitoefenen op de tellers en noemers in de berekening van de globalisatie.

De kosten van het beroep op schulden worden geraamd aan de hand van de gemiddelde rentelasten van de financiële schulden. In 2005 bedroegen die lasten voor de geglobaliseerde ratio 4,6 pct. voor de grote ondernemingen en 7,2 pct. voor de kmo's; deze cijfers zijn vergelijkbaar met die van het voorgaande jaar (grafiek 9), onder meer omdat de marktrente permanent historisch laag bleef. Samen met een financiële schuldenlast die stabiel was in de tijd (zie hierboven), leidde de rentedaling tot een inkrimping van de lasten vanaf 2002, ongeacht de omvang van de

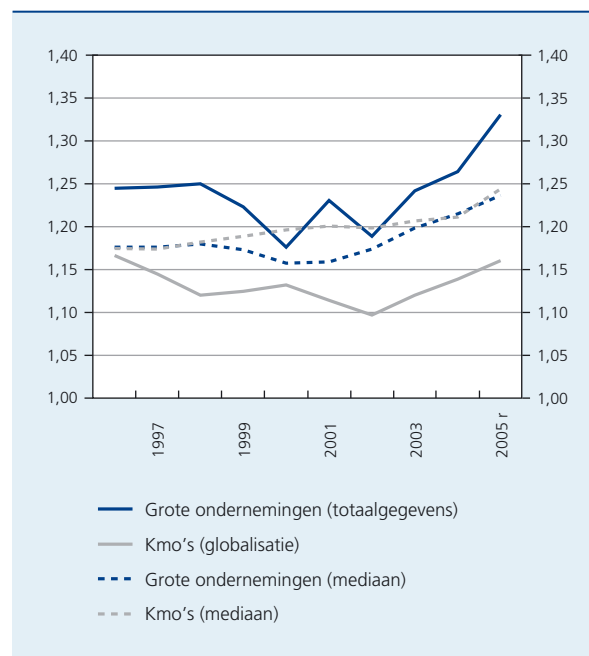
(1) De kmo's maken bovendien meer gebruik van kaskredieten, die een duurdere kredietvorm zijn.

ondernemingen. Structureel is die ratio minder hoog in de grote ondernemingen dan in de kmo's. Dit komt doordat de kredietverstrekkers vinden dat kmo's, bij eenzelfde financieringswijze, over het geheel genomen een minder solide financieel profiel vertonen dan de grote ondernemingen, zodat kmo's een extra risicopremie opgelegd krijgen⁽¹⁾. Hoewel het verschil tussen de financiële lasten van de twee ondernemingscategorieën varieerde in de tijd, lijkt het toch te zijn verminderd na 2003, een jaar waarin het een piek had bereikt. De mediaanwaarden wijzen eveneens op een daling van de rentelasten.

3.3 Liquiditeit

De liquiditeit heeft te maken met het vermogen van de ondernemingen om de liquide middelen te mobiliseren die ze nodig hebben om te voldoen aan hun kortetermijnverplichtingen, met andere woorden om de schulden af te lossen die binnen het jaar vervallen. In het kader van die analyse wordt doorgaans de liquiditeitsratio in ruime zin gebruikt. Deze weergave van het netto bedrijfskapitaal in de vorm van een ratio vergelijkt het totaal van de realiseerbare en beschikbare activa (voorraden, vorderingen op ten hoogste één jaar, thesauriebeleggingen, liquide middelen en overlopende rekeningen) met de kortetermijnpassiva (schulden op ten hoogste één jaar en overlopende rekeningen). Een onderneming kan des

GRAFIEK 10 LIQUIDITEIT IN RUIME ZIN

Bron: NBB.

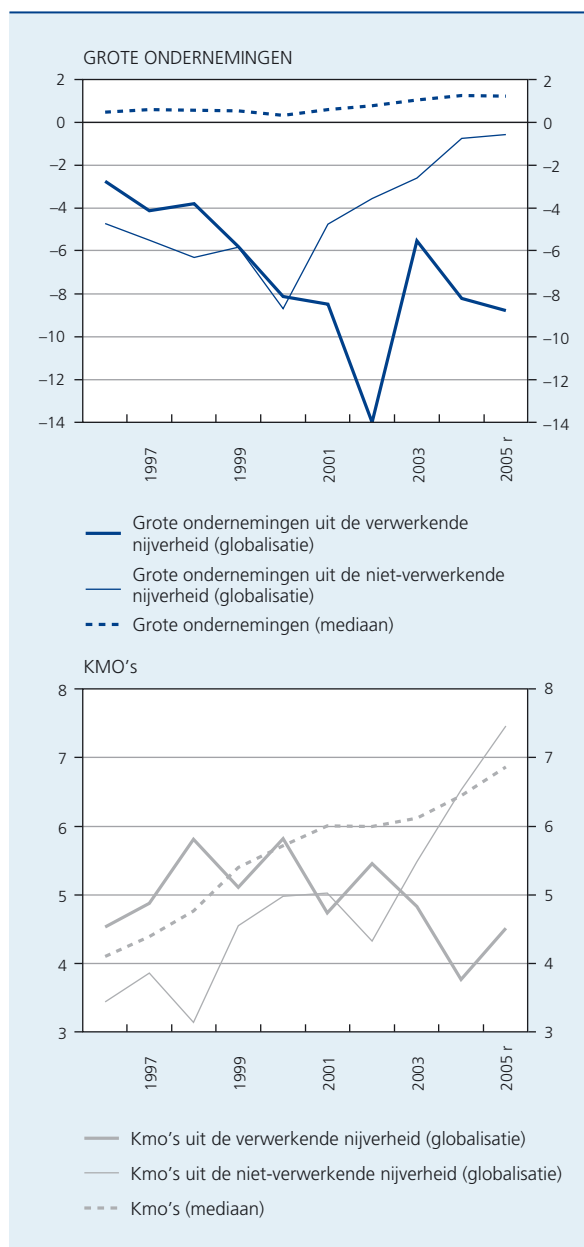
te vlotter haar financiële verplichtingen op korte termijn nakomen naarmate de liquiditeit in ruime zin hoger is. Wanneer deze ratio meer dan één bedraagt, is het netto bedrijfskapitaal positief.

In 2005 bedroeg de geglobaliseerde ratio 1,33 voor de grote ondernemingen en 1,16 voor de kmo's, na een aanhoudende stijging sinds 2003 (grafiek 10). De ondernemingen bereikten een al met al beter financieel evenwicht dan tijdens de afgelopen jaren, zodat ze er vlotter in slagen hun schulden op korte termijn af te lossen. Bij de grote ondernemingen is de situatie sterk verbeterd in de chemische nijverheid, de metaalverwerkende nijverheid, de tak energie en water, de bouwnijverheid, de branche post en telecommunicatie, het vastgoed en de diensten aan ondernemingen. Bij de kmo's werden forse stijgingen opgetekend in de metaalverwerkende nijverheid, energie en water, alsook in de diensten aan ondernemingen. De mediaanliquiditeit is eveneens verder toegenomen in 2005, zodat de curves van de grote ondernemingen en de kmo's samenvielen. Er zij aan herinnerd dat de globalisatie meer gewicht toekent aan grote bedrijven en derhalve slechts gedeeltelijk de realiteit weerspiegelt, terwijl de mediaan voorbijgaat aan de verschillen in omvang tussen de actoren. De goede resultaten die in grafiek 10 zijn afgebeeld, verhullen aldus dat meer dan 38 pct. van de ondernemingen een negatief netto bedrijfskapitaal vertoont. De liquiditeitsratio in ruime zin houdt bovendien geen rekening met een belangrijke dimensie van het thesauriebeheer in de onderneming; in volgende grafiek wordt getracht die leemte op te vullen.

Het beeld van de liquiditeit kan immers aanzienlijk variëren, naargelang van de ratio die voor de analyse ervan wordt gehanteerd. Zo toont de verhouding tussen de netto kaspositie en de totale activa, waarvan het verloop is weergegeven in grafiek 11, duidelijk aan dat de grootste ondernemingen een netto kastekort vertonen, terwijl hun liquiditeit in ruime zin hoog is.

De netto kaspositie is berekend als het verschil tussen de kastegoeden (thesauriebeleggingen en liquide middelen) en de kasverplichtingen (financiële schulden op korte termijn). De geglobaliseerde ratio wijst erop dat deze laatste, in de grote ondernemingen, doorgaans hoger uitvallen dan de kastegoeden, aangezien die ratio er zeer negatief is, ondanks een relatieve stijging sinds 2003. Dit geeft aan dat de behoefte aan bedrijfskapitaal boven het netto bedrijfskapitaal uitstijgt, een dimensie waarmee de voorgaande ratio juist geen rekening houdt. De aan de bedrijfscyclus van de onderneming verbonden behoeften

GRAFIEK 11 NETTO KASPOSITIE TEN OPZICHTE VAN DE TOTALE ACTIVA (procenten)

Bron: BNB.

worden dus niet meer door haar netto bedrijfskapitaal alleen gedekt. De voornaamste opwaartse en neerwaartse veranderingen tijdens de periode werden opgetekend in de grote ondernemingen uit de niet-verwerkende bedrijfstak diensten aan ondernemingen – coördinatiecentra⁽¹⁾ en financiële diensten – en uit de verwerkende bedrijfstakken chemische nijverheid en petrochemie. De kaspositie van de grote ondernemingen uit de niet-verwerkende bedrijfstakken was in 2005 nagenoeg in evenwicht, terwijl ze verder terugliep in de verwerkende

(1) Het ruime kastekort van de coördinatiecentra is inherent aan hun definitie en werking.

bedrijfstakingen papier en ijzer- en staalnijverheid, zodat het verschil tussen beide categorieën van ondernemingen opnieuw groter werd. De toename van de netto kaspositie die zich datzelfde jaar voordeed in de kmo's, vloeit voort uit stijgingen in de metaalverwerkende nijverheid en in de tak energie en water, die deels werden getemperd door dalingen in de chemische nijverheid en in de branche post en telecommunicatie.

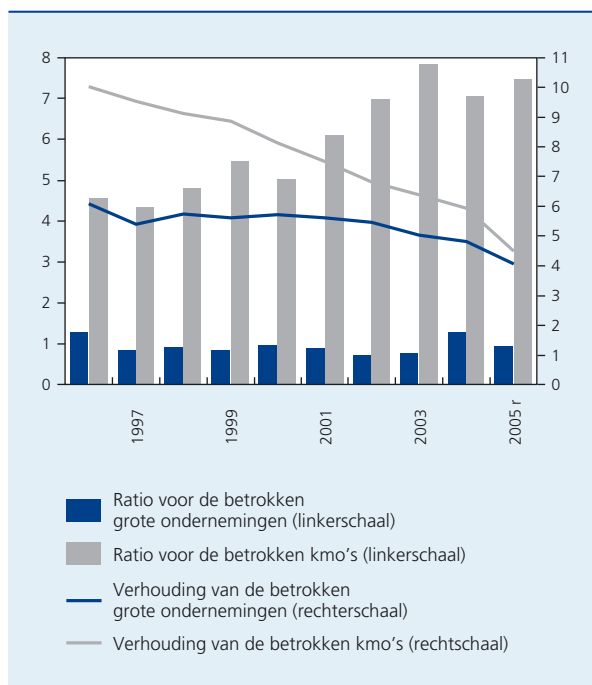
De mediaanwaarden, van hun kant, zijn positief, ongeacht de omvang van de bedrijven, maar lagen meer dan 5 punten hoger in de kmo's. Het verschil tussen de netto kaspositie van de grote ondernemingen en de kmo's ontstaat doordat de grote ondernemingen bij de inning van de financiële schulden over een aanzienlijke speelruimte beschikken, dankzij hun vorderingen en voorraden. Bovendien genieten ze een langere mediaanduur voor leverancierskrediet dan de kmo's. Vanuit een meer theoretisch oogpunt dienen ondernemingen met een netto kastekort dit zo spoedig mogelijk weg te werken door het liquiditeitsbeheer te optimaliseren, wat erop neerkomt dat ze hun netto bedrijfskapitaal verbeteren.

De situatie van de bedrijven met een ongunstige kaspositie kan worden beoordeeld aan de hand van de vervallen schuld jegens de fiscus en de RSZ, die wordt megedeeld

in de bijlage van de jaarrekening. Hoewel steeds minder ondernemingen door dat verschijnsel worden beïnvloed, zijn de ermee gemoeide bedragen verder gestegen, zowel in de grote ondernemingen als in de kmo's. Die vaststelling kan echter worden genuanceerd op grond van de ontwikkeling van de verhouding tussen die bedragen en de totale activa van enkel de betreffende ondernemingen (grafiek 12). Bovendien blijkt dat die ratio structureel hoger is in de kmo's dan in de grote ondernemingen. De linkschaal toont, per omvang, het percentage dat die geglobaliseerde ratio bereikt in de ondernemingen met een vervallen schuld jegens de fiscus en de RSZ. Het aandeel dat die ondernemingen vertegenwoordigen in de beschouwde populatie, is afgebeeld op de rechterschaal.

Bijna alle ondernemingen die vervallen schulden jegens de fiscus en de RSZ hebben, namelijk 97 pct., zijn kmo's. Toch is dat percentage in 2005 nauwelijks hoger dan de verhouding van het aantal kmo's tot de totale populatie. Het aantal grote ondernemingen en kmo's die in deze situatie verkeren groeit immers tijdens hetzelfde jaar naar elkaar toe: het bedraagt namelijk 4,1 pct. voor de eerstgenoemde en 4,5 pct. voor de laatstgenoemde. De eerder gesignaleerde verbetering van de financiële situatie van de kmo's lijkt hiermee opnieuw te worden bevestigd. Terwijl de verhouding van het bedrag van de vervallen schulden tot de totale activa onder de drempel van 1 pct. was gezakt in de grote ondernemingen, is deze in de kmo's, na een jaar van daling, in 2005 opnieuw toegenomen tot 7,5 pct. De eerste bedrijfstakingen die door deze stijging werden getroffen zijn de chemie en de textielnijverheid. De teruggang in de grote ondernemingen deed zich vooral voor in de niet-verwerkende bedrijfstakingen, zoals de groothandel en de diensten aan ondernemingen.

GRAFIEK 12 VERVALLEN SCHULD JEGENS DE FISCUS EN DE RSZ TEN OPZICHTE VAN DE TOTALE ACTIVA (GLOBALISATIE)
(procenten)

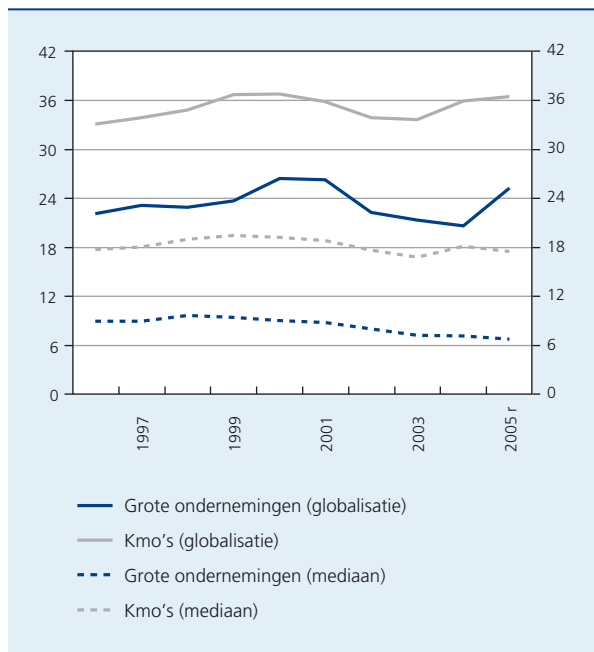
Bron: NBB.

3.4 Investerings

De investeringsinspanningen van de ondernemingen kunnen worden gemeten aan de hand van de investeringsratio, die gelijk is aan de verhouding tussen de aankopen van materiële vaste activa en de toegevoegde waarde in het boekjaar. Een hoge ratio betekent dat de ondernemingen in de loop van het verslagjaar aanzienlijke investeringsinspanningen hebben geleverd.

Het jaar 2005 gaf een opleving te zien van de totale investeringen, na een forse daling tijdens de voorgaande jaren. Deze ontwikkeling lijkt te wijzen op een inhaalbeweging, na een periode waarin investeringen werden uitgesteld in afwachting van een verbetering van het economisch klimaat. De toename van de investeringen was nog sterker in de grote ondernemingen (grafiek 13 globalisatie), waar het percentage in een jaar tijd met bijna 5 punten oplet

GRAFIEK 13   **INVESTERINGSGRAAD**
(procenten)

Bron: NBB.

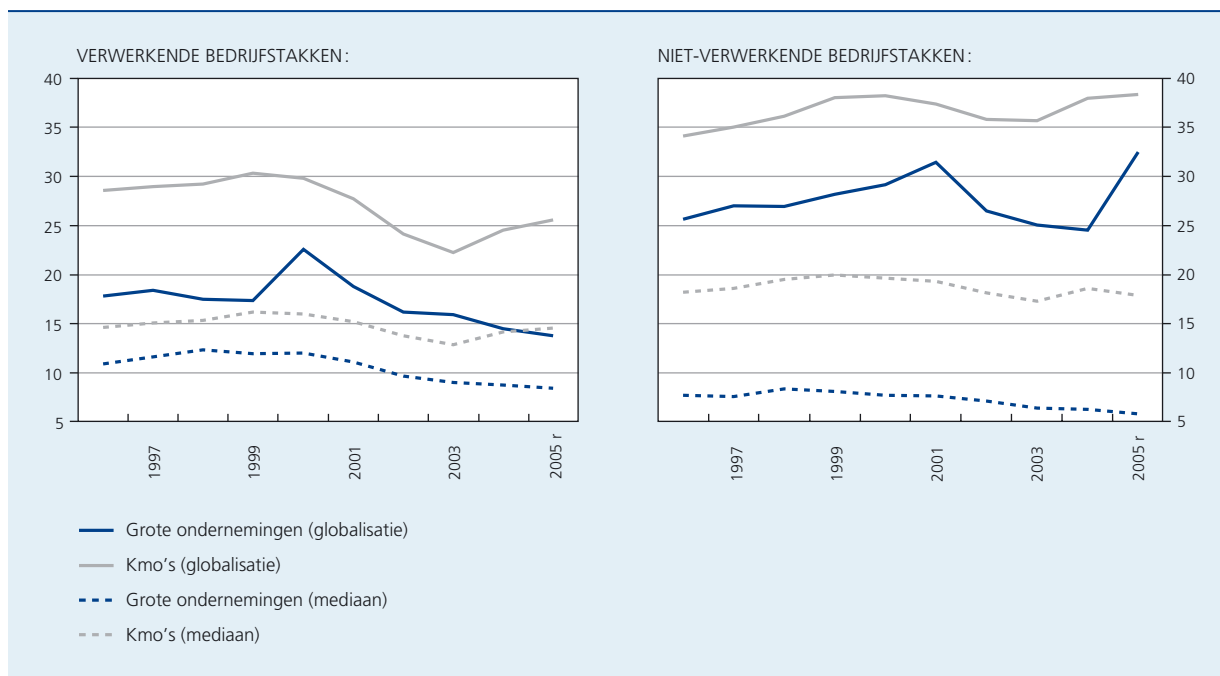
tot 25,3 pct. in 2005. Het kwam in datzelfde jaar uit op 36,5 pct. in de kmo's, na een bescheidener aangroei met 0,6 punt. Ondanks deze uiteenlopende ontwikkelingen waarbij de grote ondernemingen blijkbaar domineren, bleef de verhouding van de aankopen van materiële vaste activa tot de toegevoegde waarde groter in de kmo's. Deze voorsprong heeft te maken met het feit dat de toegevoegde waarde in verhouding tot de geïnvesteerde bedragen structureel lager is dan die van de grote ondernemingen.

In tegenstelling tot de geglobaliseerde gegevens wijst de mediaan op een lichte daling van de investeringsgraad in 2005⁽¹⁾, zowel in de grote ondernemingen als in de kmo's. Deze vaststelling lijkt erop te wijzen dat het leeuwendeel van de relatieve groei van de investeringen slechts aan een beperkt aantal grote ondernemingen kan worden toegeschreven en niet geldt voor het geheel van de niet-financiële vennootschappen.

De investeringsratio bedroeg minder dan 20 pct. voor 53 pct. van alle ondernemingen samen. Voor 16 pct. van hen lag die ratio overigens boven 100 pct.

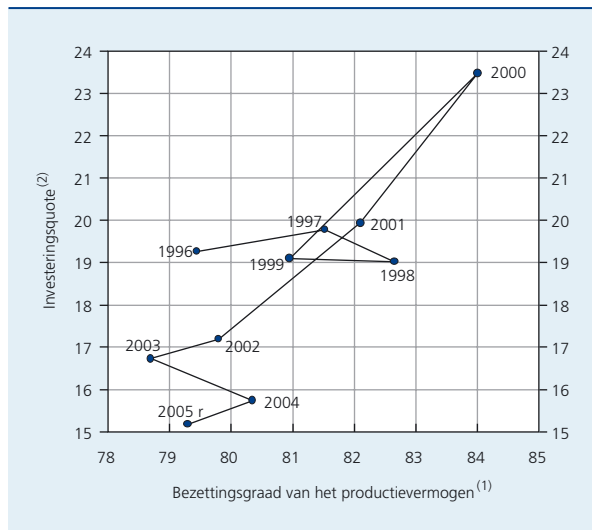
(1) In het artikel van vorig jaar werd de mediaanwaarde van de investeringsgraad berekend voor het geheel van de ondernemingen. In dit artikel slaat de berekening van deze mediaan enkel op de ondernemingen die een investering hebben verricht (zijnde aankopen van materiële vaste activa die niet gelijk zijn aan nul). Dit heeft tot gevolg dat de mediaanwaarden lager zijn dan die van 2004.

GRAFIEK 14   **INVESTERINGSGRAAD**
(procenten)

BRON: NBB.

GRAFIEK 15 INVESTERINGSGRAAD EN BEZETTINGSGRAAD VAN HET PRODUCTIEVERMOGEN IN DE VERWERKENDE NIJVERHEID

Bron: NBB.

(1) Jaargemiddelde.

(2) Globalisatie voor alle bedrijven uit de verwerkende nijverheid.

De sectorale studie toont aan dat deze forse stijging van de geglobaliseerde ratio van de grote ondernemingen hoofdzakelijk voor rekening van de niet-verwerkende bedrijfstakken (grafiek 14) komt en meer in het bijzonder de bouwnijverheid en het vervoer. Het betreft vrijwel uitsluitend de sinds januari 2005 in drie vennootschappen gesplitste NMBS-groep (NMBS, Infrabel et NMBS Holding), die een belangrijk investeringsplan voor de periode 2005-2007 heeft ontwikkeld. Ook in de branche van het maritiem vervoer vonden in 2005 grote investeringen plaats, zoals de vernieuwing en uitbreiding van de zeevloot. Voor de kmo's lieten de meeste bedrijfstakken een relatieve stabiliteit van hun investeringsgraad zien, zowel wat de mediaan als de geglobaliseerde gegevens betreft.

In de grote ondernemingen uit de verwerkende nijverheid zijn de investeringen gedaald, vooral in de metaalindustrie en de metaalverwerkende nijverheid, de petrochemie en de textielbranche. De daling van de investeringen in de textielnijverheid ligt in de lijn van de afname van het productievolume (verhuizing van de productie naar lageloonlanden, met uitzondering van de logistiek). Wat de kmo's betreft, waren de metaalindustrie en de metaalverwerkende nijverheid, de aardolieaffinage en de papierindustrie de bedrijfstakken die relatief het meest investeerden.

(1) De informatie is enkel beschikbaar voor de ondernemingen die een volledig schema neerleggen. Onder kosten van onderzoek en ontwikkeling moet worden verstaan de kosten van onderzoek, vervaardiging en ontwikkeling van prototypen en van producten, uitvindingen en knowhow, die nuttig zijn voor de ontwikkeling van de toekomstige activiteiten van de vennootschap (Koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen, art. 95).

De mediaanwaarden en de geglobaliseerde cijfers geven een gelijkaardig verloop te zien.

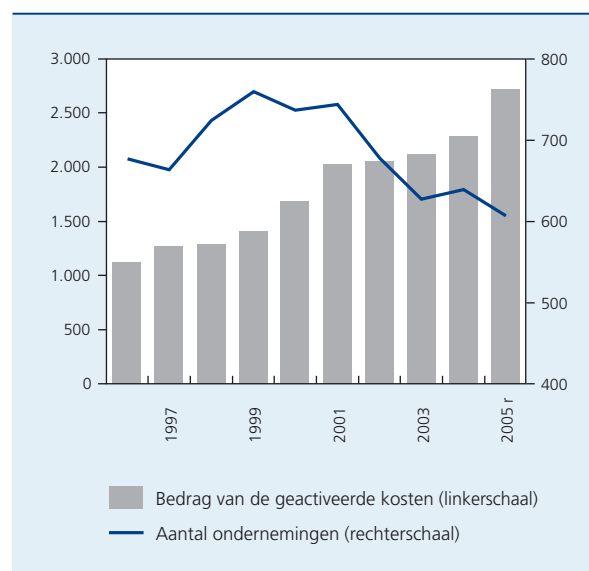
Grafiek 15 toont het verband aan tussen de investeringsratio en de bezettingsgraad van het productievermogen in de ondernemingen uit de verwerkende nijverheid. De achteruitgang van de investeringen in 2005 ging gepaard met een daling van de gemiddelde bezettingsgraad van het productievermogen. De investeringsgraad, in een jaar tijd met een half punt gedaald tot 15,2 pct. in 2005, bereikte het laagste peil van de laatste tien jaar. Een en ander is het gevolg van de achteruitgang van de investeringen in de verwerkende nijverheid.

Tot dusver werd enkel gewag gemaakt van de verhouding tussen de aankopen van materiële vaste activa en de toegevoegde waarde. De bijlage bij de jaarrekening verschaft echter ook informatie over de immateriële activa, waaronder de kosten van onderzoek en ontwikkeling⁽¹⁾.

Uit grafiek 16 blijkt dat het aantal ondernemingen die in onderzoek en ontwikkeling investeren sedert verscheidene jaren een dalende lijn volgt: in 2005 waren er dat nog 607. De totale geïnvesteerde bedragen stegen evenwel tot 2,7 miljard euro. De toename met 426,8 miljoen euro die in 2005 werd opgetekend kan worden toegeschreven aan de grote ondernemingen en inzonderheid aan de bedrijfstakken petrochemie en, in mindere mate, de metaalverwerkende nijverheid en de diensten aan

GRAFIEK 16 GEACTIVEERDE KOSTEN VOOR ONDERZOEK EN ONTWIKKELING⁽¹⁾

(miljoenen euro's, tenzij anders vermeld)

Bron: NBB.

(1) Aankopen tijdens het verslagjaar, inclusief de geproduceerde vaste activa.

bedrijven. In de chemische branche zijn de uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling verder gegroeid, ondanks de daling van de investeringen voor het derde jaar op rij. In 2005 was de chemie, met inbegrip van de farmaceutische nijverheid, goed voor zowat twee derde van alle uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling in de privésector in België.

3.5 Financiële risico's

Om de financiële risico's van de ondernemingen te beoordelen, heeft de Nationale Bank een intern model voor de voorspelling van ondernemingsfaillissementen ontwikkeld, dat werd voorgesteld in de vorige edities van dit artikel⁽¹⁾. Het wezenlijke voordeel van het model is dat alle aspecten van de financiële situatie van een onderneming in één enkele waarde worden samengevat: de risicoscore L. Aan de hand daarvan konden vier risicoklassen worden gedefinieerd, die overstemmen met intervallen van de L-score. Ze verdelen de ondernemingen in homogene risicozones op basis van het aantal ondernemingen die failliet gaan:

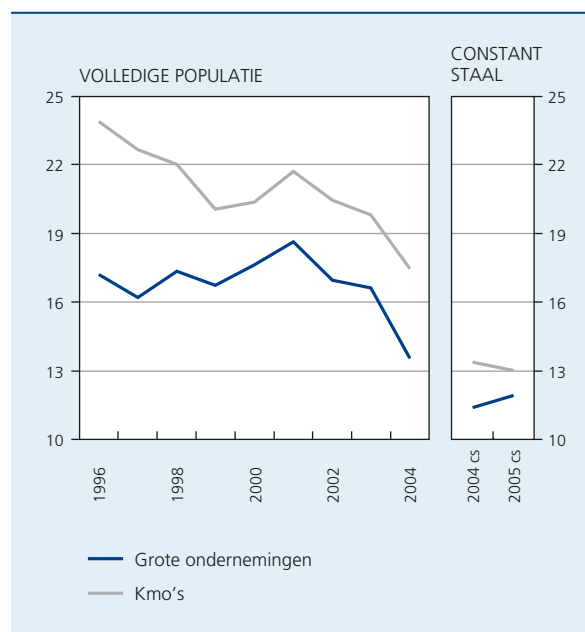
- klasse 1: $L < -0,84$: gezonde ondernemingen, waarvan het risico op falen binnen drie jaar zo goed als nihil is;
- klasse 2: $-0,84 \leq L < 0,21$: neutrale ondernemingen, waarvan het risico op falen binnen drie jaar vergelijkbaar is met het gemiddelde;
- klasse 3: $0,21 \leq L < 1,10$: ondernemingen in moeilijkheden, waarvan het risico op falen binnen drie jaar 3 tot 4 keer hoger ligt dan het gemiddelde;
- klasse 4: $1,10 \leq L$: ondernemingen in grote moeilijkheden, waarvan het risico op falen binnen drie jaar meer dan 10 keer hoger ligt dan het gemiddelde.

Die classificatie van de ondernemingen moet oordeelkundig worden geïnterpreteerd. Enerzijds krijgt een zeer klein percentage (tussen 1,5 en 2 pct. naargelang van het jaar) van de onderzochte ondernemingen daadwerkelijk te maken met een faillissement of een gerechtelijk akkoord. De classificatie moet ipso facto veeleer als een indicatie voor de financiële gezondheid worden beschouwd dan als een falingspredictie in de strikte zin van het woord: de ondernemingen uit de klassen 3 en 4 zijn niet noodzakelijk gedoemd om failliet te gaan, maar kampen wel met ernstige financiële problemen. Behalve tot een faillissement kunnen deze moeilijkheden leiden tot vertragingen in het terugbetalen van schulden of in het betalen van leveranciers, tot ontslagen, een herstructurering of

zelfs een stopzetting van de activiteit. Voorts zij vermeld dat een aantal in moeilijkheden verkerende Belgische ondernemingen deel uitmaken van multinationals die bereid zijn hen minstens tijdelijk financieel te steunen. Anderzijds vormt de classificatie slechts een gedeeltelijke beoordeling van de economische situatie van de ondernemingen, aangezien ze enkel berust op de analyse van de jaarrekeningen. Er wordt dus geen rekening gehouden met andere belangrijke aspecten, zoals de kwaliteit van de bedrijfsleiders, de concurrentie- en conjuncturele omgeving of de toekomstige ontwikkelingsperspectieven. De classificatie dient bijgevolg te worden beschouwd als een strikt financiële beoordeling van de ondernemingen op een bepaald ogenblik.

Zoals reeds is beklemtoond in het eerste deel van dit artikel, zijn de niet tijdig neergelegde jaarrekeningen afkomstig van vennootschappen die over het algemeen een minder gunstig financieel profiel vertonen. De te late neerleggingen zijn een bijzonder heikel probleem voor de ondernemingen die behoren tot de klassen 3 en 4, die daardoor sterk ondervertegenwoordigd zijn in de momenteel voor het boekjaar 2005 beschikbare jaarrekeningen. Tests uitgevoerd op de voorgaande jaren, hebben uitgewezen dat het binnen het constante staal vastgestelde risicoverloop niet systematisch representatief is voor de reële tendensen, vooral bij de kmo's, die de overgrote meerderheid vertegenwoordigen van de ondernemingen die hun balansen te laat neerleggen. Om die reden

GRAFIEK 17 PERCENTAGE VAN VENNOOTSCHAPPEN IN DE KLASSEN 3 EN 4

Bron: NBB.

(1) Zie de edities IV-2004 et IV-2005 van het Economisch Tijdschrift. Een meer gedetailleerde beschrijving van de methodologie werd ook gepubliceerd in F. Coppens, A. Hermesse et D. Vivet (2004), « De ICT-sector in België », Economisch Tijdschrift I-2004, Nationale Bank van België, Brussel.

wordt het risiconiveau in de volgende paragrafen slechts toegelicht tot 2004. Om een eerste beeld te schetsen van de meest recente tendensen, worden de ontwikkelingen binnen het constante staal eveneens toegelicht, maar dan separaat.

In 2004 bedroeg het percentage ondernemingen in de klassen 3 en 4 bij de grote ondernemingen 13,5 pct. en bij de kmo's 17,5 pct. (grafiek 17). Deze ondernemingen hebben in totaal 172.000 werknemers in dienst, waarvan 62.000 in klasse 4. Tijdens de drie jaren die volgden op het conjuncturele dieptepunt van 2001 zijn de risico's constant afgenomen (ongeacht de grootte van de ondernemingen), wat wijst op de hierboven beschreven algemene verbetering van de rentabiliteit, solvabiliteit en liquiditeit van de Belgische ondernemingen. Volgens de eerste aanwijzingen van het constante staal is deze dalende tendens in 2005 tot stilstand gekomen voor de grote ondernemingen en sterk vertraagd voor de kmo's. Wat de eerstgenoemde betreft, is de recente toename van de risico's vooral merkbaar in de industrie, maar ook in sommige takken van de dienstensector, zoals de bouw en de handel. De risico's die de kmo's lopen zijn stabiel of licht gedaald in de meeste bedrijfstakken, maar nemen fors toe in de chemie en de metaalnijverheid. Op dit ogenblik komen echter de meeste kwetsbare ondernemingen voor in de textiel en de horeca, met meer dan een kwart van de ondernemingen in de klassen 3 en 4.

Grafiek 17 wijst uit dat volgens de statistieken betreffende de faillissementen en gerechtelijke akkoorden, het percentage kwetsbare ondernemingen structureel hoger is bij de kmo's dan bij de grote ondernemingen. Uit de grafiek 18 blijkt bovendien dat dit verschil bijna volledig voor rekening komt van het percentage ondernemingen in zware moeilijkheden (klasse 4). Terwijl het percentage kmo's in klasse 3 nagenoeg gelijk is aan dat van de grote ondernemingen, is dat niet zo voor klasse 4: in 2004 verkeerden 4,5 pct. van de grote ondernemingen in ernstige moeilijkheden, terwijl dit 8,1 pct. beliep bij de kmo's.

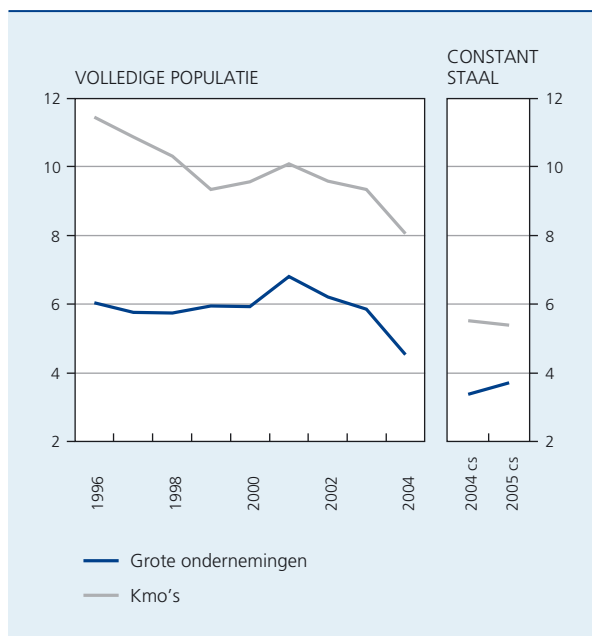
Conclusie

De economische context was in 2005 minder gunstig dan in 2004, als gevolg van de daling van zowel de buitenlandse als de binnenlandse vraag. De door de niet-financiële vennootschappen gegenereerde groei van de totale toegevoegde waarde is derhalve vertraagd van 6,6 pct. in 2004 tot 4 pct. in 2005. Tegelijkertijd zijn de exploitatiekosten voor het derde jaar op rij minder snel gestegen dan de toegevoegde waarde. Een en ander heeft geleid tot een nieuwe forse groei van het nettobedrijfsresultaat (+8,4 pct.), dat in 2003 en 2004 al een uitzonderlijk sterke stijging liet optekenen. In drie jaar tijd is het bedrijfsresultaat met ca. 12 miljard euro of bijna 70 pct. toegenomen, vooral dankzij de beheersing van de exploitatiekosten tegen de achtergrond van een algemeen gunstig conjunctuurklimaat.

Het financiële en het uitzonderlijke resultaat lieten in 2005 een zeer positief saldo zien. Na aggregatie van alle componenten van de resultatenrekening, boekten de niet-financiële vennootschappen een netto recordwinst van bijna 41 miljard euro, een stijging van meer dan 50 pct. t.o.v. 2004. Ongerekend het uitzonderlijke resultaat kwamen de winsten uit op bijna 30 miljard euro. Pro memorie: het nettoresultaat, uitzonderlijk resultaat niet meegerekend, is sinds 2002 verdubbeld.

De netto-rentabiliteit van het eigen vermogen na belastingen, dat ook sterk werd beïnvloed door de schommelingen van het uitzonderlijk resultaat, is in 2005 fors toegenomen in de belangrijkste ondernemingen. Onder meer als gevolg van een iets kleiner hefboomeffect in de grote ondernemingen is de financiële schuldenlast afgenomen en bleef de financiële onafhankelijkheid groot. Mede door de aanhoudend lage rentetarieven zijn de gemiddelde rentelasten verder gedaald in verhouding tot de totale activa. Het nettobedrijfskapitaal van de grote ondernemingen en kmo's is aanzienlijk toegenomen, al bleef het voor ruim een derde van de populatie negatief. Uit de analyse van de netto kaspositie over de periode 1996-2005

GRAFIEK 18 PERCENTAGE VAN VENNOOTSCHAPPEN IN KLASSE 4

Bron: NBB.

blijkt voorts dat de behoefte aan bedrijfskapitaal van de grote ondernemingen hun netto bedrijfskapitaal overschrijdt. Het jaar 2005 werd gekenmerkt door een inhaalbeweging van vooral de grote niet-verwerkende vennootschappen op het vlak van de investeringen, na verscheidene jaren van zwakke groei. Op basis van de mediaanwaarde lieten de investeringen nochtans een daling zien. In de verwerkende nijverheid gingen de dalingen gepaard met een vrij significante achteruitgang

van de bezettingsgraad van het productievermogen. De bedragen die in onderzoek en ontwikkeling werden geïnvesteerd zijn opnieuw gestegen, maar hadden betrekking op een kleiner aantal ondernemingen. De financiële risico's, ten slotte, die tijdens de voorgaande jaren fors waren afgenomen, lijken in 2005 te stabiliseren. De kwetsbaarheid van de grote ondernemingen is in 2005 zelfs iets toegenomen.

Bijlage 1

HERGROEPERINGEN PER SECTOR

	NACE-Bel referentie
Verwerkende nijverheid	15-37
waarvan:	
Voedingsnijverheid	15-16
Textiel, kleding en schoeisel	17-19
Houtnijverheid	20
Papier, uitgeverijen en drukkerijen	21-22
Chemische nijverheid	24-25
Ijzer- en staalnijverheid	27-28
Metaalverwerkende nijverheid	29-35
Niet-verwerkende bedrijfstakken	01-14 en 40-95
waarvan:	
Kleinhandel	50-52
Groothandel	51
Horeca	55
Vervoer	60-63
Post en telecommunicatie	64
Verhuur en handel in onroerende goederen	70
Diensten aan ondernemingen	72-74 ⁽¹⁾
Energie en water	40-41
Bouwnijverheid	45

---

(1) Behalve 74.151 (beheer van holdings).

Bijlage 2

DEFINITIE VAN DE RATIO'S

	Rubrieken toegewezen	
	in het volledig schema ⁽¹⁾	in het verkort schema
1. Brutomarge op verkopen		
Teller (T)	$70/64 + 64/70 + 630 + 631/4 + 635/7$	$70/64 + 64/70 + 630 + 631/4 + 635/7$
Noemer (N)	$70 + 74 - 740$	70
Ratio = N/D × 100		
Voorwaarde voor het berekenen van de ratio:		
	$70 > 0$ (verkort schema) ⁽²⁾	
2. Nettomarge op verkopen		
Teller (T)	$70/64 + 64/70 + 9.125$	$70/64 + 64/70 + 9.125$
Noemer (N)	$70 + 74 - 740$	70
Ratio = N/D × 100		
Voorwaarde voor het berekenen van de ratio:		
	$70 > 0$ (verkort schema) ⁽²⁾	
3. Nettorentabiliteit van het eigen vermogen		
Teller (T)	$70/67 + 67/70$	$70/67 + 67/70$
Noemer (N)	10/15	10/15
Ratio = N/D × 100		
Voorwaarden voor het berekenen van de ratio:		
	Boekjaar van 12 maanden	
	$10/15 > 0$ ⁽²⁾	
4. Hefboomeffect		
Teller (T)	$(70/65 + 65/70) / (10/15)$	$(70/65 + 65/70) / (10/15)$
Noemer (N)	$(70/65 + 65/70 + 650) / (10/15 + 170/4 + 43 + 8.801)$	$(70/65 + 65/70 - 65) / (10/15 + 170/4 + 42 + 43)$
Ratio = N/D		
Voorwaarden voor het berekenen van de ratio:		
	Boekjaar van 12 maanden	
	$10/15 > 0$ ⁽²⁾	
	$10/15 + 170/4 + 43 + 8801 > 0$ (volledig schema) ⁽²⁾	
	$10/15 + 170/4 + 42 + 43 > 0$ (verkort schema) ⁽²⁾	
5. Graad van financiële onafhankelijkheid		
Teller (T)	10/15	10/15
Noemer (N)	10/49	10/49
Ratio = N/D × 100		

(1) Waarin de resultatenrekening is weergegeven in de vorm van een lijst.

(2) Voorwaarde geldig voor het berekenen van de mediaan, maar niet voor de geglobaliseerde gegevens.

DEFINITIE VAN DE RATIO'S (vervolg)

	Rubrieken toegewezen	
	in het volledig schema ⁽¹⁾	in het verkort schema
6. Dekkingsgraad van het vreemd vermogen door de <i>cashflow</i>		
Teller (T)	70/67 + 67/70 + 630 + 631/4 + 6.501 + 635/7 + 651 + 6.560 + 6.561 + 660 + 661 + 662 – 760 – 761 – 762 + 663 – 9.125 – 780 – 680	70/67 + 67/70 + 8.079 + 8.279 + 631/4 + 635/7 + 656 + 8.475 + 8.089 + 8.289 + 8.485 – 9.125 – 780 – 680
Noemer (N)	16 + 17/49	16 + 17/49
Ratio = N/D × 100		
Voorwaarde voor het berekenen van de ratio:		
Boekjaar van 12 maanden		
7. Gemiddelde rentelasten van de financiële schulden		
Teller (T)	650	– 65 – 9.125 – 9.126
Noemer (N)	170/4 + 42 + 43	170/4 + 42 + 43
Ratio = N/D × 100		
Voorwaarde voor het berekenen van de ratio:		
Boekjaar van 12 maanden		
8. Liquiditeit in ruime zin		
Teller (T)	3 + 40/41 + 50/53 + 54/58 + 490/1	3 + 40/41 + 50/53 + 54/58 + 490/1
Noemer (N)	42/48 + 492/3	42/48 + 492/3
Ratio = N/D		
9. Netto kaspositie op de totale activa		
Teller (T)	50/53 + 54/58 – 43	50/53 + 54/58 – 43
Noemer (N)	10/49	10/49
Ratio = N/D × 100		
10. Investeringsratio		
Teller (T)	8.169 + 8.229 – 8.299	8.169 + 8.229 – 8.299
Noemer (N)	70/74 – 740 – 60 – 61	70/61 + 61/70
Ratio = N/D × 100		
Voorwaarden voor het berekenen van de ratio:		
70/74 – 740 – 60 – 61 > 0 (volledig schema) ⁽²⁾		
70/61 + 61/70 > 0 (verkort schema) ⁽²⁾		

(1) Waarin de resultatenrekening is weergegeven in de vorm van een lijst.

(2) Voorwaarde geldig voor het berekenen van de mediaan, maar niet voor de geglobaliseerde gegevens.

De sociale balans 2005

Ph. Delhez

P. Heuse

Inleiding

De in het boekjaar 1996 ingevoerde sociale balans bevat een geheel van gegevens met betrekking tot diverse aspecten van de werkgelegenheid in de ondernemingen. Op basis van die gegevens kunnen het verloop van de werkgelegenheid, de personeelskosten en de arbeidsduur, de werkgelegenheidsstructuur bij de afsluiting van het boekjaar, het personeelsverloop en de opleiding van de werknemers worden geanalyseerd. De sociale balans moest bovendien informatie verschaffen over het gebruik dat de ondernemingen maakten van de verschillende maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid. Door de constante ontwikkeling van het werkgelegenheidsbeleid is die inventaris echter achterhaald en derhalve onbruikbaar geworden, ondanks inspanningen van de wetgever om deze bij te werken.

Reeds verscheidene jaren is men bezig de sociale balans te vereenvoudigen. Die werkzaamheden zouden binnenkort vruchten moeten afwerpen. De sociale partners zijn het immers eens geworden over een nieuw formulier, dat zal worden gebruikt zodra de desbetreffende uitvoeringsbesluiten zijn verschenen. Dat document verschilt niet fundamenteel van het bestaande formulier. De tabel betreffende de maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid is er echter niet meer in opgenomen, aangezien de RSZ de gevraagde informatie kan verstrekken aan de hand van de multifunctionele aangifte die de ondernemingen sinds 2003 moeten indienen. Bovendien werden de tabellen in verband met opleiding gewijzigd. Om de opleidingsinspanningen van de ondernemingen beter in aanmerking te nemen en te beoordelen, zullen de formele opleiding, de informele opleiding en de basisopleiding in twee afzonderlijke tabellen worden geregistreerd.

Dit artikel bestaat uit vijf delen, waarin respectievelijk het verloop van de werkgelegenheid tussen 2004 en 2005, het personeelsverloop tijdens het boekjaar 2005, de werkgelegenheidsstructuur (onder meer de arbeidsstelsels, de aard van de arbeidsovereenkomsten en het gebruik van uitzendkrachten), de personeelskosten en de opleiding worden bestudeerd.

De analyse heeft betrekking op de voorlopige resultaten van de sociale balans over 2005 die werden verkregen na de vroegtijdige afsluiting van de ontvangstperiode voor de jaarrekeningen. Ze berust op een vergelijking van de gegevens die werden verzameld voor een beperkte populatie die identiek was in 2004 en 2005. Die populatie is samengesteld volgens de in deel 1 van bijlage 1 beschreven principes en omvat derhalve alle ondernemingen die op 31 december een boekjaar van 12 maanden hebben afgesloten en waarvan de afzonderlijke sociale balansen voldoen aan een reeks criteria op het vlak van kwaliteit en coherentie.

Dit jaar werden de rekeningen voorlopig afgesloten op 25 september, dat is bijna drie weken later dan voor de voorlopige afsluitingen van de voorgaande jaren. Daardoor komen meer ondernemingen in aanmerking voor de analyse, namelijk 48.976, en is die beperkte populatie (waarvan de kenmerken worden beschreven in deel 2.2 van bijlage 1, tabel 2) representatiever: de werknemers bij de ondernemingen waaruit deze populatie bestaat, zijnde ongeveer 1.434.000 personen in 2004, vertegenwoordigen bijna 80 pct. van de totale populatie en 54 pct. van de in de nationale rekeningen opgetekende particuliere gesalarieerde werkgelegenheid (zie bijlage 1, deel 2.1, tabel 1).

In de analyse wordt de nadruk gelegd op de ontwikkelingen in de ondernemingen opgesplitst naar bedrijfstak of naar omvang. Deze laatste indeling maakt een onderscheid tussen kleine ondernemingen, met minder dan 50 voltijdse equivalenten (VTE), middelgrote bedrijven, met 50 tot 250 VTE, en grote ondernemingen, die meer dan 250 VTE in dienst hebben. De opsplitsing naar bedrijfstak berust op de indeling van de bedrijfstakken uit de activiteitennomenclatuur Nace-Bel, die hierbij gaat als bijlage 2. Bij de interpretatie van de resultaten naar bedrijfstak is voorzichtigheid geboden met betrekking tot branches als landbouw⁽¹⁾, horeca en collectieve, sociale en persoonlijke diensten: de werknemers uit de beperkte populatie vertegenwoordigen er immers minder dan 30 pct. van de in de nationale rekeningen geregistreerde werkgelegenheid van loontrekkenden. Dit geringe aandeel is toe te schrijven aan het relatieve belang van de zelfstandigen – die geen sociale balans hoeven in te dienen – binnen de werkgevers van die branches.

De meeste tabellen en grafieken in dit artikel tonen de resultaten die aan de hand van de beperkte ondernemingspopulatie werden verkregen. Door die constante populatie te gebruiken, is het mogelijk de ontwikkeling van een reeks variabelen tussen de boekjaren 2004 en 2005 te analyseren, terwijl een vergelijking met de volledige gegevens betreffende het boekjaar 2004, die een veel grotere populatie dekken, de conclusies ongetwijfeld zou vertekenen. De aanwending van een constante populatie heeft echter ook beperkingen voor de interpretatie van de vastgestelde ontwikkelingen. De ondernemingen die in deze populatie zijn opgenomen, moeten immers per definitie sociale balansen van voldoende hoge kwaliteit hebben ingediend die betrekking hebben op een boekjaar van twaalf maanden en voor beide opeenvolgende boekjaren afgesloten zijn op 31 december. Nieuw opgerichte bedrijven en gefailleerde vennootschappen zijn dus automatisch uitgesloten, waardoor een zekere kloof kan ontstaan tussen de wijzigingen die worden vastgesteld in de beperkte populatie en die in de totale populatie. Het feit dat het te lang duurt alvorens men over informatie betreffende alle ondernemingen beschikt en de garanties die worden geboden door de representativiteit van de beperkte populatie rechtvaardigen evenwel een dergelijke aanpak.

(1) Die branche is niettemin opgenomen in de bijlagen 3 tot 9. De desbetreffende resultaten worden echter niet toegelicht in het corpus van dit artikel.

(2) De gegevens betreffende de totale populaties omvatten de resultaten van de ondernemingen die, op 31 december, een boekjaar hebben afgesloten met een standaardduur van 12 maanden en waarvan de individuele sociale balansen voldoen aan dezelfde criteria van kwaliteit en coherentie als de beperkte populatie (zie bijlage 1). Derhalve verschillen de in dit artikel opgenomen resultaten van de door de Balanscentrale gepubliceerde geglobaliseerde gegevens. Deze laatste bron gebruikt immers alle in één kalenderjaar afgesloten jaarrekeningen, ongeacht de datum van afsluiting en de lengte van het boekjaar.

Wanneer in de tabellen en grafieken lange reeksen voorkomen, hebben ze altijd (tenzij anders vermeld) betrekking op de resultaten voor de totale populatie, zoals berekend voor de jaren 1998 tot 2004⁽²⁾. De ontwikkelingen die tussen 2004 en 2005 werden opgetekend voor de beperkte populatie, worden soms gebruikt om die historische reeksen door te trekken: ze worden aangegeven met de vermelding «2005r». Zoals elk jaar zijn de gedetailleerde gegevens per bedrijfstak opgenomen in de bijlagen 3 tot 9. In de meeste gevallen geven deze tabellen, naast de tussen 2004 en 2005 opgetekende ontwikkelingen, retrospectieve gegevens voor de jaren 1998 tot 2004 weer.

1. Verloop van de werkgelegenheid

In de 48.976 ondernemingen van de beperkte populatie is het gemiddelde personeelsbestand tussen 2004 en 2005 toegenomen met 7.814 personen, dat is een stijging met 0,5 pct. Deze weerspiegelt de toename van het aantal deeltijdwerkers, dat met 15.498 eenheden of 4,7 pct. is gegroeid, terwijl het aantal voltijdwerkers terugliep met 7.684 personen, zijnde –0,7 pct. Dankzij de forse groei van de deeltijdarbeid is het totale werkgelegenheidsvolume uitgedrukt in VTE licht toegenomen, namelijk met 0,2 pct. tijdens die periode.

In de beperkte populatie zoals ze werd samengesteld, is geen verschil merkbaar tussen de stijging van het gemiddelde aantal werkenden tijdens het jaar en die aan het einde van het boekjaar; die stijging was in beide gevallen gelijk aan 0,5 pct., terwijl de nationale rekeningen voor het boekjaar 2005 gewag maken van een tragere toename van de particuliere gesalarieerde werkgelegenheid. Er zij aan herinnerd dat de aan de sociale balansen ontleende resultaten berusten op een constante populatie en dat het aan de hand hiervan niet mogelijk is rekening te houden met de veranderingen in de werkgelegenheid die voortvloeien uit de oprichting of de verdwijning van ondernemingen. Het verloop van het werkgelegenheidsvolume uitgedrukt in VTE wijst daarentegen op een vertraging van de groei in de loop van het jaar, aangezien de stijging van het aantal VTE met 0,2 pct. die gemiddeld over het jaar werd opgetekend, veranderde in een stabilisatie tussen 31 december 2004 en 2005.

De ondernemingen van de beperkte populatie telden, op 31 december 2005, 6.999 werknemers meer dan een jaar voordien. Het mannelijke personeel verminderde in totaal met 1.406 eenheden, doordat de stijging van het aantal deeltijdwerkers (die nochtans 4.697 eenheden bedroeg) ontoereikend was om de daling van het voltijds werkende personeel (–6.103 eenheden) tegen te gaan. Daarentegen

TABEL 1 VERLOOP VAN DE WERKGELEGENHEID TUSSEN 2004 EN 2005

(beperkte populatie)

	Werkenden			VTE
	Voltdijds	Deeltijds	Totaal	
Jaargemiddelde				
Eenheden	-7.684	15.498	7.814	2.227
Procenten	-0,7	4,7	0,5	0,2
Op 31 december				
Eenheden	-7.493	14.492	6.999	59
waarvan:				
Mannen	-6.103	4.697	-1.406	-3.538
Vrouwen	-1.390	9.795	8.405	3.597
Procenten	-0,7	4,3	0,5	0,0

Bron: NBB (sociale balansen).

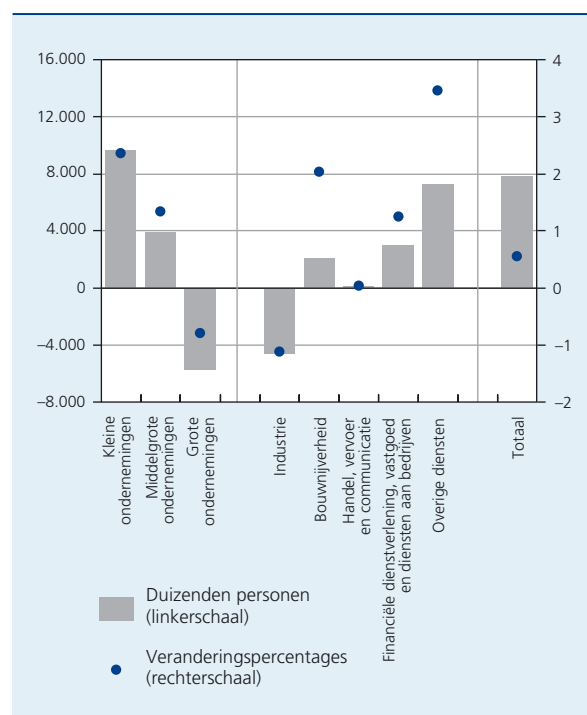
bleef het vrouwelijke personeel toenemen, met in totaal 8.405 eenheden, ondanks de weliswaar beperkte daling van het aantal voltijds werkende vrouwen (-1.390 eenheden). Over het geheel genomen vertegenwoordigden de vrouwen in de ondernemingen van de beperkte populatie 37,7 pct. van het aantal werknemers in 2005, tegen 37,3 pct. een jaar eerder.

Voor de ondernemingen met minder dan 50 VTE hebben hun gemiddelde personeelsbestand verhoogd: ze creëerden bijna 9.700 extra banen (waarvan twee derde voor voltijdwerkers), wat neerkomt op een stijging met 2,4 pct. In de middelgrote ondernemingen is het personeel met ongeveer 4.000 eenheden of 1,3 pct. gestegen, vooral dankzij een toename van het aantal deeltijds werkenden. In de grote ondernemingen, daarentegen, werd het aantal banen met bijna 5.800 eenheden terugschroefd, dat is 0,8 pct. van de personeelssterkte. Het voltijds werkende personeel daalde er met zowat 14.100 eenheden, terwijl het aantal deeltijdwerkers groeide met 8.300 eenheden.

In alle bedrijfstakken nam de deeltijdarbeid in uiteenlopende mate toe. Daarentegen is het aantal voltijdwerkers verminderd, behalve in de bouwnijverheid en de overige diensten. In totaal gingen 4.700 banen verloren in de industrie, dat is een afname met 1,1 pct. De daling trof in dezelfde mate de extractieve en verwerkende nijverheid en de sector energie en water. In de branche handel, vervoer en communicatie bleef de werkgelegenheid stabiel, aangezien de stijging in de handel opwoog tegen de daling in het vervoer en de communicatie, terwijl de werkgelegenheid in de horeca onveranderd bleef.

GRAFIEK 1 VERLOOP VAN DE WERKGELEGENHEID TUSSEN 2004 EN 2005: OPSPLITSING VAN DE ONDERNEMINGEN NAAR OMVANG EN NAAR BEDRIJFSTAK

(jaargemiddelden, beperkte populatie)

Bron: NBB (sociale balansen).

De ontwikkelingen waren gunstiger in de andere bedrijfstakken. In de bouwnijverheid ging de werkgelegenheid met ongeveer 2.100 eenheden, of 2 pct., omhoog. De sterke toename in de tak vastgoed en diensten aan bedrijven (+5.000 personen of 3,7 pct.), compenseerde ruimschoots de aanzienlijke daling van de werkgelegenheid in de financiële dienstverlening en de verzekeringen (-2.000 personen of -1,9 pct.), zodat de werkgelegenheid in de branche financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven in totaal met meer dan 3.000 eenheden, of 1,3 pct., is gestegen. De stijging was het grootst in de overige diensten: het aantal werkenden lag er, in 2005, 7.300 eenheden of 3,5 pct. hoger dan een jaar eerder. Zowel de collectieve, sociale en persoonlijke diensten als de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening lieten een belangrijke personeelstoename optekenen van respectievelijk 600 (2,2 pct.) en 6.700 personen (3,6 pct.). De laatstgenoemde bedrijfstak omvat onder meer ondernemingen die met dienstcheques vergoede diensten verlenen, een stelsel dat aanzienlijk is gegroeid sinds de invoering ervan.

2. Personeelsverloop

2.1 In- en uittredingen van werknemers in alle ondernemingen samen

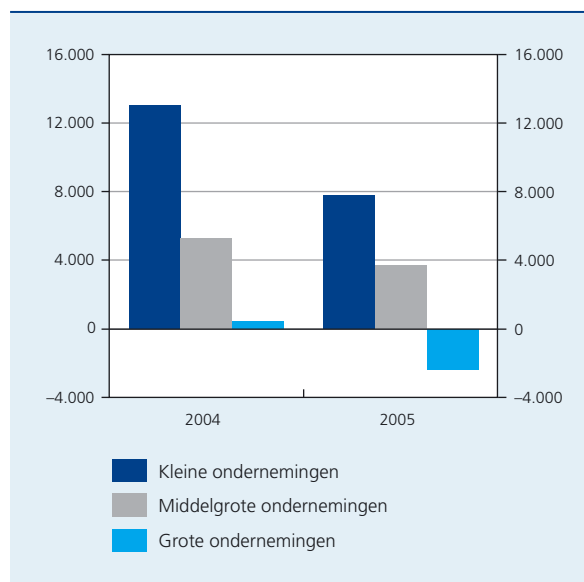
De ontwikkeling van het aantal werknemers resulteert uit het tijdens het boekjaar opgetekende personeelsverloop: nieuwe werknemers treden in dienst van de ondernemingen, terwijl een deel van de personeelsleden, al dan niet spontaan, de werkgever verlaat. Dit in een specifieke tabel

TABEL 2 IN- EN UITTREDINGEN VAN PERSONEEL
(personen, beperkte populatie)

	2004	2005
Intredingen		
Totaal	484.801	479.896
waarvan: volledige schema's ..	292.211	281.658
Uittredingen		
Totaal	466.035	470.809
waarvan: volledige schema's ..	284.378	278.241
Netto-intredingen		
Totaal	18.766	9.087
waarvan: volledige schema's ..	7.833	3.417

Bron: NBB (sociale balansen).

GRAFIEK 2 NETTO-PERSONEELSINTREDINGEN⁽¹⁾ IN DE NAAR OMVANG OPGESPLITSTE ONDERNEMINGEN
(personen, beperkte populatie)

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) Aantal intredingen verminderd met het aantal uittredingen.

van de sociale balans geregistreerde, externe personeelsverloop wordt in het hierna volgende deel geanalyseerd. Andere, interne veranderingen beïnvloeden bovendien de samenstelling van het beschikbare personeel (bijvoorbeeld de relatieve aandelen van de verschillende werkregelingen of arbeidsovereenkomsten) die in deel 3 wordt bestudeerd.

Uit het personeelsverloop tijdens het boekjaar 2005 blijkt dat de werkgelegenheid niet zo dynamisch was als in het voorgaande boekjaar. Er werden 479.896 werknemers ingeschreven in het personeelsregister, dat is 1 pct. minder dan in 2004. Daarentegen waren er meer uittredingen van personeel, namelijk 470.809 eenheden. In totaal bedroegen de netto-intredingen, zijnde het verschil tussen de totale intredingen en de totale uittredingen, in 2005 iets meer dan 9.000 eenheden, dat is tweemaal minder dan tijdens het voorgaande boekjaar.

Het tempo van de netto-indienstnemingen vertraagde in uiteenlopende mate in alle ondernemingscategorieën. Aldus bedroegen de netto-intredingen in de ondernemingen met minder dan 50 VTE ongeveer 7.800 personen in 2005, een daling met 40 pct. ten opzichte van het voorgaande jaar. De achteruitgang was amper geringer in de middelgrote bedrijven, waar het aantal netto-intredingen is teruggelopen met 30 pct., tot 3.700 eenheden, terwijl in de grote ondernemingen de bijna-stabilisatie van de

personeelsbestanden in 2004 plaats ruimde voor een personeelsvermindering ten belope van zowat 2.400 eenheden.

Tijdens het boekjaar 2005 bestonden de netto-intredingen van werknemers in de kmo's vooral uit voltijdwerkers: deze laatste vertegenwoordigden 84 pct. van de netto-intredingen in de kleine en 64 pct. in de middelgrote bedrijven. In de grote ondernemingen waren de netto-uitredingen van het voltijds werkende personeel groter dan die van de deeltijdwerkers.

2.2 In- en uitredingen van werknemers in de ondernemingen die een volledig schema neerleggen

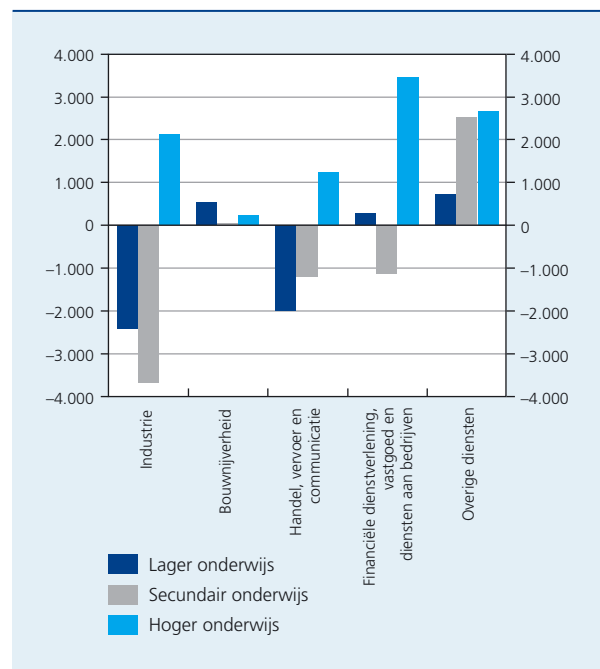
De gegevens over de in- en uitredingen van personeel verschillen naargelang van de ondernemingsgrootte. De bedrijven die een verkort schema neerleggen, dienen immers enkel de werkregeling van die personen mee te delen. Daarentegen moeten de ondernemingen die een volledig schema indienen, de arbeidsovereenkomst, het geslacht en het scholingsniveau van de in- en uitgaande werknemers vermelden. Bovendien moeten de uitredingen worden opgesplitst naar reden.

In de ondernemingen die een volledig schema neerleggen en die slechts 18,4 pct. van het totale aantal ondernemingen maar wel 78,5 pct. van het personeelsbestand in 2005 uitmaken, werden tijdens het beschouwde boekjaar 281.658 werknemers aangeworven, terwijl 278.241 personen uit het personeelsregister verdwenen. In totaal is het personeelsbestand tijdens het jaar toegenomen met 3.417 eenheden, tegen 7.833 in het boekjaar 2004.

2.2.1 Scholingsniveau van de werknemers

In 2005 namen de werkgevers netto 9.800 werknemers met een diploma van hoger onderwijs in dienst, terwijl netto-uitredingen merkbaar waren voor de werknemers met een diploma van lager (-2.900 eenheden) en secundair onderwijs (-3.500 eenheden). De industrie en de bedrijfstak handel, vervoer en communicatie gaven een nettoverlies aan banen voor laaggeschoolden te zien. Ook het personeel afkomstig uit het secundair onderwijs verminderde in die twee branches, net als in de bedrijfstak financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven. Daarentegen verrichtte de bouwnijverheid nettoaanwervingen van laaggeschoolden die hoger uitvielen dan de groei van het aantal hooggeschoolde arbeidskrachten, wat niet hoeft te verbazen aangezien voor een groot deel van de uit te voeren taken competenties vereist zijn die op het terrein worden verworven. In de branche

GRAFIEK 3 NETTO-PERSONEELSINTREDINGEN ⁽¹⁾ IN 2005: OPSPLITSING VAN DE WERKNEMERS NAAR BEDRIJFSTAK EN SCHOLINGSNIVEAU
(personen, beperkte populatie, volledige schema's)

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) Aantal intredingen verminderd met het aantal uitredingen.

financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven en in die van de overige diensten nam het aantal personeelsleden uit het lager onderwijs eveneens toe, zij het matig en in verhouding tot het totale aantal netto-intredingen. Een aanzienlijke stijging van het personeel met een diploma van secundair onderwijs deed zich enkel voor in de branche overige diensten. Daarentegen is het aantal werknemers met een diploma hoger onderwijs in alle bedrijfstakken in wisselende mate gestegen.

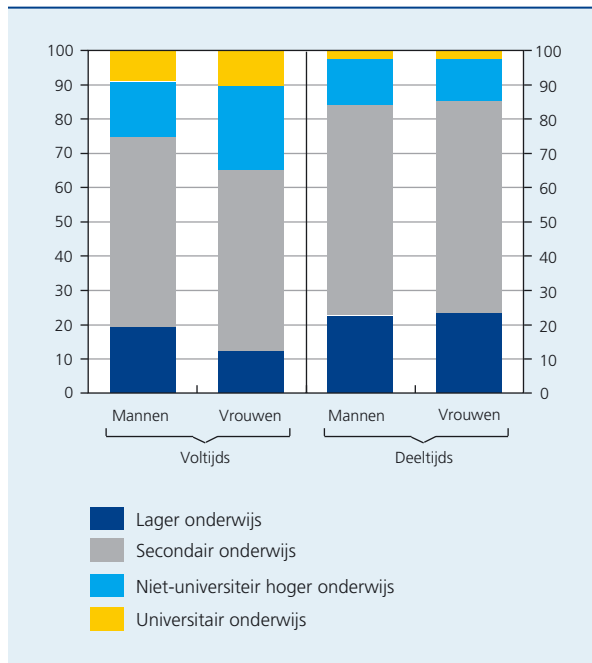
In het totaal van de intredingen nemen de werknemers uit het lager en secundair onderwijs echter nog steeds het leeuwendeel van de aanwervingen voor hun rekening: de eerstgenoemden vertegenwoordigen 19 pct. van de totale intredingen in 2005 en die uit het secundair onderwijs 57 pct. Volgens de arbeidskrachtentellingen maakt deze laatste personeelscategorie evenwel slechts 39 pct. van de totale gesalarieerde werkgelegenheid uit. Verhoudingsgewijs verandert een groter aantal van die werknemers derhalve van werk tijdens de loopbaan.

Een analyse van het scholingsprofiel naar geslacht wijst op belangrijke verschillen voor de voltijds aangeworven personen. Deze maken 76 pct. van de aanwervingen van mannen uit, tegen slechts 47 pct. van die voor

GRAFIEK 4

TOTALE INTREDINGEN VAN PERSONEEL IN 2005: OPSPLITSING VAN DE WERKNEMERS NAAR GESLACHT, ARBEIDSSTELSEL EN SCHOLINGSNIVEAU

(procenten van het geheel, beperkte populatie, volledige schema's)

Bron: NBB (sociale balansen).

vrouwen. Het gemiddelde opleidingsniveau van de in 2005 voltijds aangeworven vrouwen is hoger dan dat van de mannen: 25 pct. van hen had een diploma van niet-universitair hoger onderwijs en 10 pct. kwam uit de universiteit, tegen respectievelijk 16 en 9 pct. van de mannen. Gediplomeerden uit het lager onderwijs vormden daarentegen maar 12 pct. van de aanwervingen voor vrouwen, tegen 19 pct. in het geval van de mannen. Voor het deeltijds aangeworven personeel zijn de profielverschillen tussen mannen en vrouwen verwaarloosbaar, met een duidelijk hoger aandeel van laaggeschoolden en een geringer percentage hooggeschoolden dan bij de voltijdwerkers. Bij de aanwerving is het gemiddelde scholingsniveau van deeltijdwerkers dus veel lager dan dat van voltijdwerkers.

2.2.2 Aard van de arbeidsovereenkomsten

De mobiliteit van de tijdelijke werknemers is uiteraard verantwoordelijk voor een belangrijk deel van het personeelsverloop tijdens een boekjaar. Aldus vertegenwoordigden de arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur, in 2005, 49,1 pct. van de totale intredingen en 45,5 pct. van de uittredingen. Gelet op de tijdelijke band tussen werkgever en werknemer kunnen die overeenkomsten

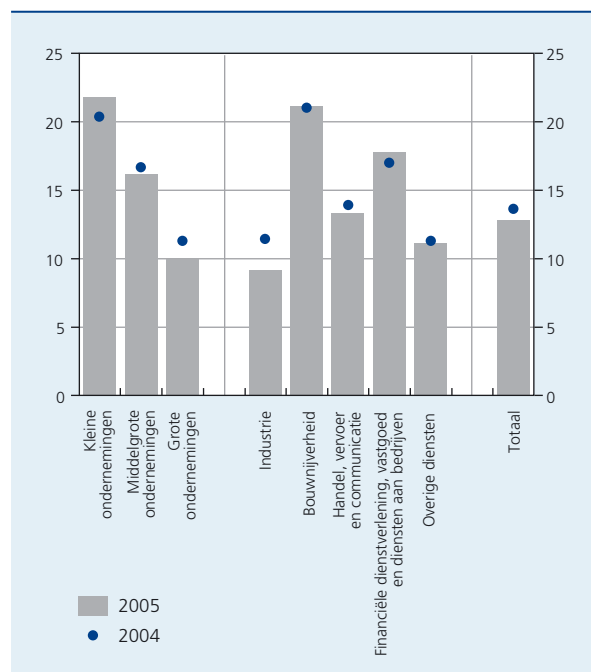
voor verschillende doeleinden worden aangewend: tijdelijk extra werk opvangen, de bekwaamheid van werknemers testen gedurende een proefperiode of voldoen aan de verplichtingen als werkgever inzake tewerkstelling van stagiairs. De rotatie van de met dat soort arbeidsovereenkomst aangeworven werknemers is derhalve zeer hoog, net als voor de werknemers die in dienst worden genomen ter vervanging van personeel in vaste dienst (4,5 pct. van de intredingen in 2005) of om een bepaald werk uit te voeren (1,1 pct.).

De band tussen werkgever en werknemer wordt als stabiel beschouwd bij arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde duur; dit verklaart waarom het relatieve aandeel van de werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur zich op een hoog peil handhaaft, ook al maken ze niet het grootste deel van de intredingen van werknemers uit (45,3 pct. in 2005). Desondanks ondergaat het personeelsbestand van de werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur eveneens een zekere rotatie, als gevolg van natuurlijke afvloeiingen of van de wens van werknemers of werkgevers om het contract te beëindigen.

GRAFIEK 5

ROTATIEGRAAD⁽¹⁾ VAN DE WERKNEMERS MET EEN OVEREENKOMST VOOR ONBEPAAALDE DUUR IN 2004 EN 2005

(procenten, beperkte populatie, volledige schema's)

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) Het aantal uittredingen tijdens een jaar t, in verhouding tot de personeelssterkte aan het einde van het jaar t verminderd met de intredingen en vermeerderd met de uittredingen tijdens dat boekjaar.

De rotatiegraad van de werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur wordt berekend door het aantal uittredingen van personeel tijdens een jaar te vergelijken met de personeelssterkte aan het begin van het boekjaar. In de beperkte populatie bedroeg die rotatiegraad 12,8 pct. in 2005, een lichte daling ten opzichte van het voorgaande jaar.

Het tempo waarin werknemers worden vervangen, loopt zeer sterk uiteen volgens de omvang van de ondernemingen en de bedrijfstak waarin ze werkzaam zijn. Zo bedroeg het vervangingstempo in de kleine bedrijven 22 pct. in 2005, terwijl het de helft kleiner was in de ondernemingen met meer dan 250 VTE. Die verschillen vloeien deels voort uit het beter geïntegreerde loopbaanbeheer in de grote ondernemingen, waar veel gevarieerdere en vlottere mogelijkheden bestaan om van functie te veranderen. Bovendien wordt de stijging van de arbeidsinkomens er vaak sterker gepland dan in de kleine ondernemingen.

De rotatiegraad is het geringst in de bedrijfstakken waar de grote ondernemingen het talrijkst zijn. In de industrie, bijvoorbeeld, bedroeg de rotatie minder dan 10 pct. in 2005. Dat was ook het geval in de branches vervoer en communicatie, financiële dienstverlening en verzekeringen, en in de bedrijfstak gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Daarentegen deden zich verhoudingsgewijs veel meer uittredingen van personeel voor in de bouwnijverheid (ongeveer 21 pct.) en in de tak vastgoed en diensten aan bedrijven (bijna 30 pct.). In de collectieve, sociale en persoonlijke diensten en in de horeca, waar de sociale balansen slechts een gedeeltelijk beeld geven van het totale werkgelegenheidsvolume, zouden de uittredingen zelfs respectievelijk rond de 40 en de 50 pct. liggen. In de meeste gevallen kan die belangrijke externe mobiliteit worden toegeschreven aan het feit dat de uitgeoefende functies zwaar zijn in verhouding tot de loonvoorwaarden.

2.2.3 Redenen voor uittreding

In de ondernemingen van de beperkte populatie die een volledig schema hebben neergelegd, zijn de bruto-uittredingen van personeel tussen 2004 en 2005 met 2,2 pct. teruggelopen, van 284.378 tot 278.241 eenheden. Voor de meeste redenen van uittreding werd een daling opgetekend, behalve voor het verstrijken van tijdelijke arbeidsovereenkomsten, ongeacht of ze werden afgesloten voor een bepaalde duur, een vervanging of de uitvoering van een duidelijk omschreven werk. De beëindigingen van overeenkomsten vormen per definitie, zoals gezegd, een groot deel van de uittredingen van werknemers. In 2005 vond de helft van het totale aantal uittredingen in de ondernemingen van de beperkte

populatie die een volledig schema indienen, om die reden plaats, namelijk iets meer dan 140.000 eenheden.

De uittredingen wegens brugpensioen zijn het sterkst gedaald: hun aantal liep terug van 10.688 eenheden in 2004 tot slechts 8.320 in 2005, dat is een daling met 22,2 pct. Hun relatieve aandeel in de totale uittredingen is aldus afgenomen van 3,8 tot 3 pct. tussen 2004 en 2005. De verwerkende nijverheid doet vaak een beroep op het brugpensioen: in 2005 nam ze meer dan de helft van de totale vervroegde pensioneringen voor haar rekening. Het brugpensioenvolume vertoonde in die bedrijfstak weliswaar een aanzienlijke daling, maar liep het sterkst terug in de tak vervoer en communicatie. In 2004 verlieten meer dan 2.000 werknemers de arbeidsmarkt via dat stelsel; het aantal uittredingen was bijzonder hoog bij De Post. In 2005 gingen minder dan 500 personen met brugpensioen.

Het aantal ontslagen is eveneens teruggelopen, met iets minder dan 10 pct., tot ongeveer 45.000 eenheden in 2005, dat is 16,2 pct. van het totale aantal uittredingen, tegen 17,4 pct. een jaar eerder. Het aantal op pensioen gestelde werknemers is slechts licht verminderd en bedroeg in 2005, net als in 2004, zowat 2,5 pct. van de uittredingen, zijnde iets meer dan 7.000 werknemers. Ten slotte bleef het aantal uittredingen om een andere reden – voornamelijk ten gevolge van een wederzijdse overeenkomst tussen werknemer en werkgever, maar ook wegens overlijden in functie – vrijwel stabiel: iets minder dan 78.000 werknemers hebben zo in 2005 de ondernemingen van de beperkte populatie verlaten, of ongeveer 28 pct. van de totale uittredingen.

TABEL 3 BRUTO-UITTREDINGEN VAN PERSONEEL
OPGESPLITST NAAR REDEN

(beperkte populatie, volledige schema's)

	Procenten van het totaal		Eenheden
	2004	2005	2005
Pensioen	2,5	2,6	7.123
Brugpensioen	3,8	3,0	8.320
Ontslag	17,4	16,2	44.983
Einde van een tijdelijke overeenkomst ⁽¹⁾	48,9	50,4	140.112
Andere reden ⁽²⁾	27,5	27,9	77.703
Totaal	100,0	100,0	278.241

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) Arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur, vervangingsovereenkomst of overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk.

(2) Akkoord tussen werkgever en werknemer, overlijden in functie.

3. Werkgelegenheidsstructuur

Hoewel de personeelsintredingen en –uittredingen jaar na jaar de werkgelegenheidsstructuur kunnen veranderen, geldt dit evenzeer, zo niet meer, voor de veranderingen in het bestaande personeel. Deze veranderingen zijn evenwel niet als dusdanig herkenbaar in de sociale balans. Hun belang kan slechts worden ingeschat door de situaties tussen twee afsluitingsdata en het personeelsverloop gedurende het jaar te vergelijken. Gezien de structuur van de sociale balans is deze denkoefening slechts mogelijk voor een beperkt aantal variabelen: het arbeidsstelsel voor de ondernemingen als geheel en de aard van de arbeidsovereenkomsten voor de ondernemingen die een volledig schema neerleggen. Deze denkoefening is overigens onvolmaakt, aangezien de personeelsschommelingen die worden geregistreerd op 31 december van twee opeenvolgende boekjaren, niet steeds gelijk zijn aan het saldo van de personeelsintredingen en -uittredingen.

3.1 Voltijdarbeid en deeltijdarbeid

Sinds een aantal jaren wordt de groei van de werkgelegenheid geschraagd door de ontwikkeling van de deeltijdarbeid. Vanuit een statisch oogpunt stelt een verdeling van de werktijd de ondernemingen in staat het voor de productie vereiste arbeidsvolume te spreiden over een groter aantal personen. Vanuit een dynamisch oogpunt maakt deeltijdarbeid het mogelijk nieuwe activiteiten te ontwikkelen. In bepaalde ondernemingen kan

de overschakeling van een gedeelte van het personeel op deeltijdarbeid de gevolgen van herstructureringen verzachten of het einde van de beroepsloopbaan vergemakkelijken. Die omschakeling beantwoordt bovendien aan de verzuchtingen van sommige werknemers die de uitoefening van een beroepsbezigheid beter wensen af te stemmen op de behoeften van het gezinsleven.

Deeltijdarbeid heeft onophoudelijk aan belang gewonnen in de ondernemingen die een sociale balans moeten neerleggen. In 1998 was één werknemer op vijf deeltijds werkzaam; in 2004 bedroeg dit aandeel één op vier. In de beperkte populatie is een nieuwe toename van het aandeel van deeltijdarbeid merkbaar ten belope van nagenoeg 4 pct. De vrouwelijke deeltijdarbeid, die reeds wijdverbreid is bij de vrouwelijke beroepsbevolking aangezien reeds bijna de helft van de werkzame vrouwen een deeltijdse baan heeft, is tussen 2004 en 2005 nog aangegroeid met 2,2 pct. De groei was evenwel nog meer uitgesproken bij de mannen, namelijk 6,2 pct. Door deze stijging toe te passen op het in 2004 vastgestelde aandeel van de deeltijdwerkers in de totale populatie, kan worden geraamd dat nu reeds meer dan één op tien mannen deeltijds werkt.

De nieuwe toename van dit arbeidsstelsel is slechts gedeeltelijk toe te schrijven aan de aanwerving van deeltijdwerkers. Deze laatste vertegenwoordigden immers slechts 39 pct. van de totale personeelsintredingen die in de loop van het boekjaar 2005 werden geregistreerd. Rekening houdend met de uittredingen, kan tijdens de verslagperiode een nettogroei van het deeltijdse personeelsbestand met iets minder dan 1.700 personen worden vastgesteld, terwijl het voltijdse personeelsbestand in diezelfde periode is toegenomen met meer dan 7.400 eenheden. Uit de personeelsregisters blijkt daarentegen een stijging van de deeltijdwerkers met nagenoeg 14.500 eenheden, terwijl het aantal voltijdwerkers is gedaald met 7.500 eenheden. Hieruit kan worden afgeleid dat een aantal voltijdwerkers heeft geopteerd voor een deeltijds arbeidsstelsel in de loop van het boekjaar 2005. Onder hen zijn er ongetwijfeld heel wat werknemers die gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheden van de verschillende tijdskredietstelsels om hun werktijd te verkorten, hetzij voor een beperkte periode, hetzij tot het einde van hun beroepsloopbaan, zoals voortaan mogelijk is voor werknemers ouder dan 50 jaar.

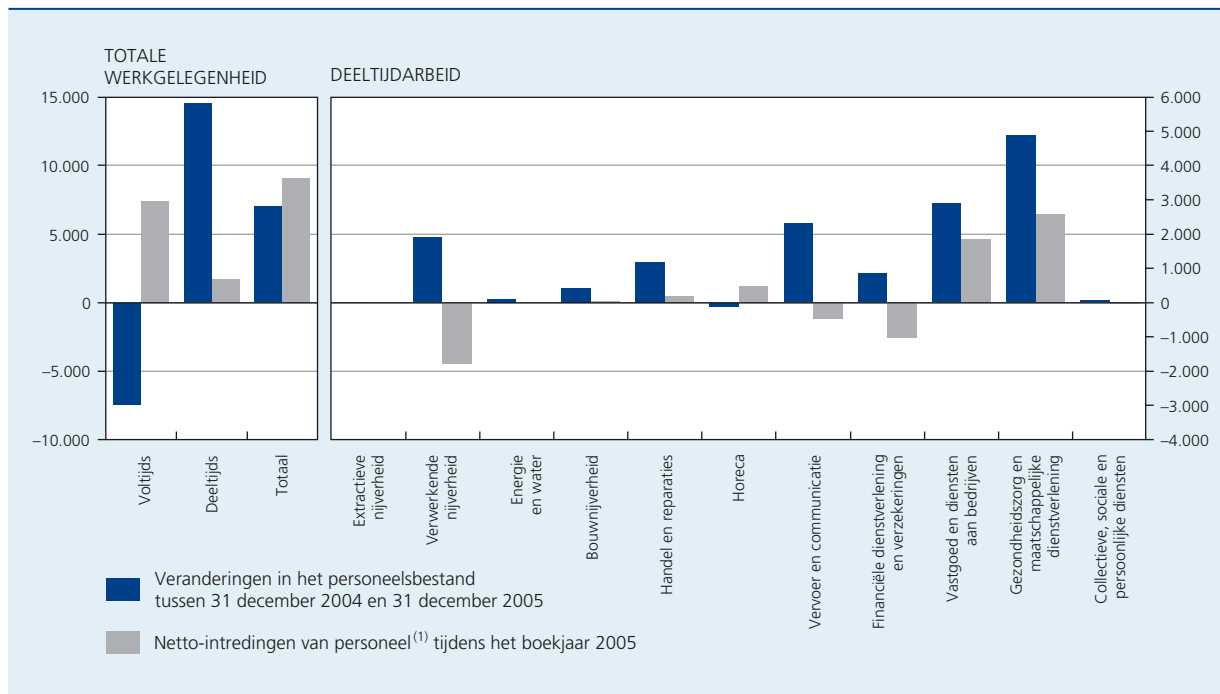
Volgens het jaarverslag van de RVA is het aantal personen dat door middel van tijdskrediet van een arbeidsduurvermindering geniet, gemiddeld met 27 pct. gestegen tussen 2004 en 2005, en heeft het stelsel in totaal betrekking op meer dan 76.000 werknemers. Meer dan 55 pct. van hen is ten minste 55 jaar oud en maakt van dit stelsel gebruik

TABEL 4 DEELTIJDWERK VAN 1998 TOT 2005
(procenten van de overeenkomstige werkende bevolking, gegevens op 31 december)

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Totale populatie			
1998	6,2	43,0	20,0
1999	6,7	43,7	20,8
2000	7,0	44,0	20,7
2001	7,3	45,4	21,9
2002	8,2	47,1	23,4
2003	9,2	48,5	24,6
2004	9,8	49,2	25,4
Beperkte populatie			
2004	8,7	48,2	23,4
2005	9,3	49,2	24,3
<i>p.m. Veranderingspercentages</i>	6,2	2,2	3,8

Bron: NBB (sociale balansen).

GRAFIEK 6 PERSONEELSVEROORLOP TIJDENS HET BOEKJAAR 2005: OPSPLITSING VAN DE WERKNEMERS NAAR ARBEIDSSTELSEL
(personen, beperkte populatie)

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) Aantal intredingen verminderd met het aantal uittredingen.

om het einde van de loopbaan te regelen. Nagenoeg één begunstigde op vier is een man. Het verslag van de RVA preciseert niet in welke bedrijfstakken dit stelsel het meest op prijs wordt gesteld, maar uit de informatie van de sociale balansen blijkt dat veranderingen van arbeidssstelsel bij het personeel dat in dienst is, bijzonder talrijk zijn in de verwerkende nijverheid, het vervoer en de communicatie, de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening. De gegevens per ondernemingsgrootte suggereren dat deze veranderingen vooral plaatsvinden in vennootschappen met meer dan 250 VTE. Het tijdskrediet is nochtans een recht van de werknemer waartegen de werkgever zich niet kan verzetten, al kan hij de toepassing ervan wel uitstellen. In ondernemingen met tien werknemers of minder dient de werkgever in te stemmen met de uitoefening van dat recht.

Hoewel in de verwerkende nijverheid netto personeelsuittredingen van deeltijdwerkers werden opgetekend ten belope van bijna 1.800 eenheden, hebben belangrijke interne personeelsbewegingen ertoe bijgedragen dat het totale aantal deeltijdwerkers in 2005 met meer dan 1.900 eenheden is toegenomen, hoewel ze nog steeds maar 11 pct. van de totale werkgelegenheid vertegenwoordigen. In het vervoer en de communicatie konden de netto-uittredingen van deeltijdwerkers (-500 eenheden)

eveneens worden gecompenseerd door interne veranderingen. Al met al steeg de deeltijdse werkgelegenheid er in 2005 met 2.300 eenheden, en vertegenwoordigde ze aldus 17,6 pct. van het totaal, dat wil zeggen 1,4 procentpunt meer dan in 2004. In de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening, daarentegen, hebben de interne veranderingen de netto-intredingen van deeltijdwerkers nog versterkt, zodat het aandeel van de deeltijdarbeid er met 0,8 procentpunt is opgelopen. Het is in deze bedrijfstak dat dit arbeidssstelsel het grootste succes heeft, aangezien 53,1 pct. van de werknemers er in 2005 deeltijds werkte. Dit wordt allicht verklaard door het feit dat ongeveer 80 pct. van de werknemers er bestaat uit vrouwen en door de werkschema's (met nachten weekendwerk), die de mogelijkheden beperken om het beroeps- en gezinsleven met elkaar te verzoenen.

In de andere bedrijfstakken waren de veranderingen van arbeidssstelsel door het bestaande personeel zeer verschillend in omvang en beperkter, maar ondersteunden ze overal de groei van de deeltijdarbeid, behalve in de horeca, waar het deeltijds werkende personeel is afgenomen ondanks de netto-intreding van deeltijdwerkers.

3.2 Werk voor bepaalde duur en tijdelijk werk

De overeenkomsten afgesloten voor bepaalde duur, met inbegrip van de overeenkomsten voor uitzendarbeid, vormen een instrument om het arbeidsvolume af te stemmen op de productievereisten; dat instrument is heel wat flexibeler dan het beroep op deeltijdarbeid. In een periode van conjunctuurvertraging stelt men meestal vast dat die overeenkomsten minder vaak worden aangewend, terwijl de toename van uitzendarbeid dikwijls een van de eerste tekenen van een herstel of versnelling van de activiteit is.

De volledige sociale balansen bevatten meer informatie dan de verkorte schema's over de aanwending van die verschillende soorten overeenkomsten door de ondernemingen. Daarom werd hieraan een afzonderlijk deel gewijd.

3.2.1 Tijdelijk werk in het geheel van de ondernemingen

Het aantal personen dat in het personeelsregister is ingeschreven met een tijdelijke arbeidsovereenkomst – dat wil zeggen een overeenkomst voor bepaalde duur, een vervangingsovereenkomst of een overeenkomst afgesloten met het oog op de uitvoering van een duidelijk

omschreven werk – was tussen 1998 en 1999 toegenomen en is tussen 1999 en 2003 geleidelijk gedaald van 7 tot 6,1 pct. van de totale werkgelegenheid, waarna het zich stabiliseerde.

Uit de informatie die de beperkte populatie verschaft, valt geen gewijzigd verloop af te leiden: het aandeel van de tijdelijke arbeidskrachten is er nauwelijks veranderd tussen 2004 en 2005. Er is weliswaar een lichte toename vastgesteld in de kmo's, maar zonder invloed op de algemene tendens door het geringere relatieve belang van deze ondernemingen en hun proportioneel minder grote aanwending van tijdelijk werk. Op de lange termijn blijft evenwel dat die drie ondernemingsgroepen op het vlak van de aanwending van tijdelijke overeenkomsten naar elkaar toegroeien. Het aandeel hiervan is in de kleine ondernemingen gestegen van 4,3 tot 5,3 pct. tussen 1998 en 2004, terwijl het aanzienlijk is gedaald in de grote ondernemingen, namelijk van 8,9 tot 6,7 pct. In de middelgrote ondernemingen – waar de achteruitgang beperkter is gebleven, namelijk 0,5 procentpunt – bedroeg dit aandeel 6 pct. in 2004.

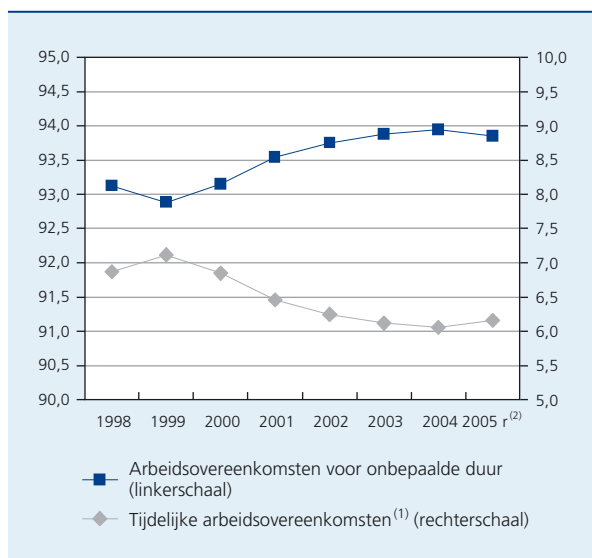
De tijdelijke werkgelegenheid is in de diverse bedrijfstakken vrij stabiel gebleven tussen 2004 en 2005. Dit is onder meer het geval in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening, waar deze overeenkomsten zeer goed ingeburgerd zijn en 11,5 pct. van de gesalarieerde werkgelegenheid in 2005 uitmaakten, maar ook in de verwerkende nijverheid, de bouwnijverheid, de handel en het vervoer en de communicatie. Een – weliswaar geringe – achteruitgang (met –0,3 procentpunt) werd vastgesteld in de horeca, waar 10,9 pct. van het personeel in 2005 bestond uit tijdelijke arbeidskrachten. De grootste stijgingen deden zich voor in de branche vastgoed en diensten aan bedrijven (+0,7 procentpunt), de extractieve nijverheid (+0,5 procentpunt) en de collectieve, sociale en persoonlijke diensten (+0,4 procentpunt). In de tak vastgoed en diensten aan bedrijven, waar het aandeel van de tijdelijke overeenkomsten in 2004 tot de laagste van de beperkte populatie behoorde, is de toename in 2005 vermeldenswaardig omdat ze gedeeltelijk het verschil met de andere bedrijfstakken goedmaakt.

3.2.2 Tijdelijk werk en uitzendarbeid in de ondernemingen die een volledig schema neerleggen

De sociale balansen van de ondernemingen die een volledig schema neerleggen, verschaffen informatie omtrent het geheel van banen die voor een tijdelijke duur worden afgesloten, en dit zowel voor het personeel dat in het personeelsregister is ingeschreven als voor de uitzendkrachten of de arbeidskrachten die door hun gebruikelijke werkgever ter beschikking worden gesteld van een andere

GRAFIEK 7 RELATIEF BELANG VAN DE TIJDELIJKE ARBEIDSOVEREENKOMSTEN⁽¹⁾ EN VAN DE OVEREENKOMSTEN VOOR ONBEPAALEDE DUUR VAN 1998 TOT 2005

(procenten van het totaal, gegevens op 31 december, totale populatie)

Bron: NBB (sociale balansen)

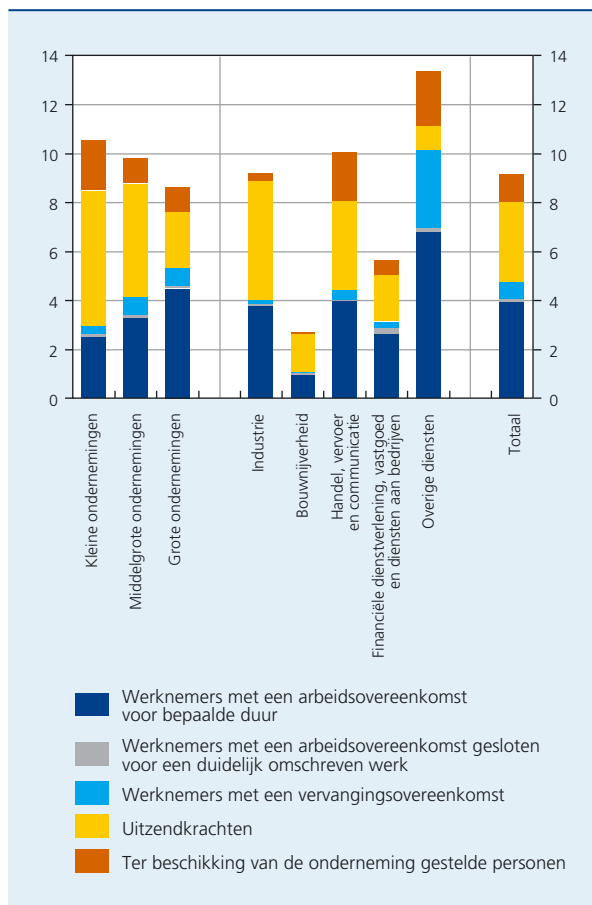
(1) Tijdelijke arbeidsovereenkomsten: overeenkomsten voor bepaalde duur, vervangingsovereenkomsten of arbeidsovereenkomsten voor een duidelijk omschreven werk.

(2) De resultaten voor 2005 werden berekend door de tussen 2004 en 2005 voor de beperkte populatie opgetekende verandering toe te passen op de in 2004 voor de totale populatie vastgestelde waarde.

GRAFIEK 8

RELATIEF BELANG VAN DE NIET VOOR ONBEPAALE DUUR AFGESLOTEN ARBEIDSOVEREENKOMSTEN IN 2005

(procenten van de totale in VTE uitgedrukte werkgelegenheid, beperkte populatie, volledige schema's)

Bron: NBB (sociale balansen).

onderneming, waardoor een gedeelte van het gezag aan die onderneming wordt overgedragen. Voor deze twee laatste types van overeenkomsten is uitsluitend de in VTE uitgedrukte werkgelegenheid beschikbaar. Dit is de reden waarom het aantal ingeschreven werknemers in deze bedrijfstak eveneens in VTE is uitgedrukt.

In de beperkte populatie van ondernemingen die een volledige balans neerleggen, vertegenwoordigen de ingeschreven en niet-ingeschreven tijdelijke arbeidskrachten al met al iets meer dan 9 pct. van de totale, in VTE uitgedrukte werkgelegenheid. Van deze tijdelijke arbeidskrachten was meer dan de helft in het personeelsregister van hun onderneming ingeschreven met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur (43 pct.), een vervangingsovereenkomst (8 pct.) of een overeenkomst afgesloten voor een duidelijk omschreven werk (slechts 1 pct.). Daarnaast telde men bijna 36 pct.

uitzendkrachten en ongeveer 13 pct. ter beschikking gestelde werknemers.

Het aandeel van de werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur stijgt naarmate de onderneming groter is. In de kleine ondernemingen heeft 10,5 pct. van de werknemers een tijdelijke arbeidsovereenkomst, tegen respectievelijk 9,8 en 8,6 pct. in de middelgrote en grote ondernemingen. De soorten tijdelijke overeenkomsten die worden aangewend, zijn ook zeer uiteenlopend. De kleine ondernemingen geven de voorkeur aan uitzendarbeit (52 pct. van het totaal), terwijl de werknemers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur en de ter beschikking gestelde werknemers er respectievelijk 24 en 20 pct. van de tijdelijke arbeidskrachten vertegenwoordigen. In de middelgrote ondernemingen is de uitzendarbeit goed voor iets minder dan de helft van de tijdelijke overeenkomsten (47 pct.), maar de arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur zijn er veel frequenter (33 pct.) en de ter beschikking gestelde personen maken slechts 11 pct. van het totaal uit. Ten slotte zijn de vervangingsovereenkomsten, die in de kleine ondernemingen slechts uitzonderlijk voorkomen, goed voor circa 8 pct. van de tijdelijke werkgelegenheid in de middelgrote bedrijven. Het relatieve belang van deze laatste twee types van overeenkomsten is vergelijkbaar in de grote ondernemingen. De verschuiving naar de arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur is er echter nog belangrijker, aangezien deze overeenkomsten meer dan de helft van de tijdelijke werkgelegenheid voor hun rekening nemen, terwijl het aandeel van de uitzendarbeit beperkt is tot 27 pct.

De bedrijfstak van de overige diensten heeft verhoudingsgewijs de meeste flexibele arbeidsovereenkomsten, met 13,4 pct. van alle deeltijdwerkers. Uitzendarbeit komt er weinig voor. Daarentegen laat die bedrijfstak de hoogste aanwendingspercentages optekenen zowel inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur (6,8 pct. van de totale werkgelegenheid), als ter beschikking gestelde werknemers (2,3 pct.) en vervangingsovereenkomsten (3,2 pct.). Deze laatste zijn trouwens oververtegenwoordigd in die bedrijfstak: 70 pct. van de werknemers met dit type van overeenkomst zijn er werkzaam.

In de bedrijfstak handel, vervoer en communicatie heeft een op tien werknemers in VTE een tijdelijk contract. De overeenkomsten voor bepaalde duur (39 pct. van het totaal) en de uitzendcontracten (36 pct.) komen het meest voor. In deze bedrijfstak zijn er ook een vrij groot aantal ter beschikking gestelde personen (20 pct.). De bedrijfstak financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven geeft eveneens de voorkeur aan die

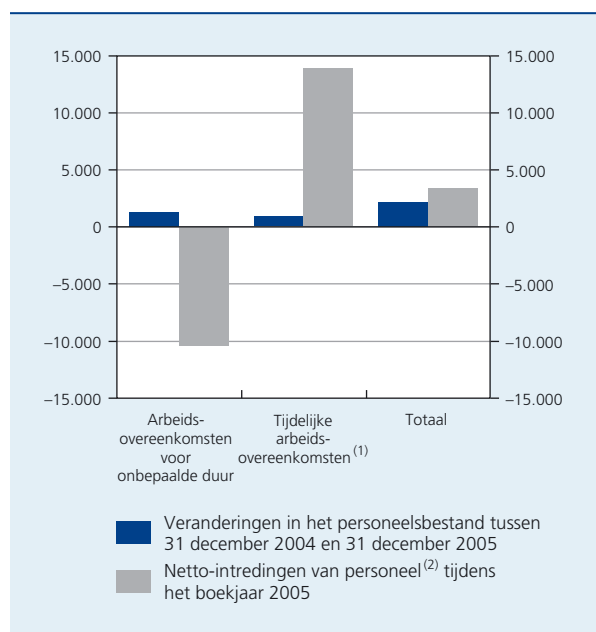

drie vormen van arbeidsovereenkomst, maar tijdelijke arbeid is hier niet zo sterk ontwikkeld: amper 5,6 pct. van de werkgelegenheid in VTE. Het relatieve aandeel van de uitzendarbeid is er vergelijkbaar, maar de overeenkomsten voor bepaalde duur vertegenwoordigen bijna de helft van de tijdelijke arbeidskrachten, en terbeschikkingstellingen hebben betrekking op één tijdelijke werknemer op tien.

Terbeschikkingstellingen komen daarentegen zeer weinig voor in de secundaire sector. Zowel in de industrie als in de bouwnijverheid zijn de tijdelijke werknemers hoofdzakelijk uitzendkrachten (respectievelijk 53 en 58 pct.) en personen met een overeenkomst voor bepaalde duur (respectievelijk 41 en 35 pct.). Het relatieve belang van de andere contracten blijft marginaal. De aanwending van tijdelijk personeel is echter zeer verschillend in beide bedrijfstakken: ze komt ruim driemaal meer voor in de industrie – waar het aandeel tijdelijke krachten 9,2 pct. van de totale werkgelegenheid bedraagt – dan in de bouwnijverheid. Weliswaar is uitzendarbeid voor bouwwerken slechts sinds januari 2002 toegestaan, zodat het mogelijk is dat deze arbeidsvorm zich in de toekomst verder zal ontwikkelen in die bedrijfstak.

GRAFIEK 9 PERSONEELSVEROORP TIJDENS HET BOEKJAAR 2005: OPSPLITSING VAN DE WERKNEMERS VOLGENS DE AARD VAN DE ARBEIDSOVEREENKOMST

(personen, beperkte populatie, volledige schema's)

Bronnen: NBB (sociale balansen).

(1) Overeenkomsten voor bepaalde duur, vervangingsovereenkomsten of arbeidsovereenkomsten die worden afgesloten voor een duidelijk omschreven werk.

(2) Aantal intredingen verminderd met het aantal uittredingen.

De meeste personen die worden aangeworven in het kader van een tijdelijke arbeidsovereenkomst blijven in principe maar een bepaalde tijd in de onderneming. Andere kunnen daarentegen, na het verstrijken van hun tijdelijk contract, een betrekking voor onbepaalde duur aangeboden krijgen. Een en ander kan worden afgeleid uit het onderzoek van het netto-personeelsverloop en de personeelsbewegingen aan het einde van het boekjaar in de ondernemingen die een volledig schema neerleggen. Hierbij worden de contractwijzigingen die de werknemers met een tijdelijke overeenkomst in de loop van het boekjaar 2005 genoten, afzonderlijk geteld. Deze omzetting naar een vaste arbeidsovereenkomst kan niet worden nagetrokken voor de uitzendkrachten en de ter beschikking gestelde personen, aangezien zij niet in het personeelsregister zijn ingeschreven.

Terwijl in 2005 een groot aantal netto-intredingen van tijdelijk in het personeelsregister ingeschreven werknemers werden opgetekend (in totaal bijna 14.000 eenheden) is het personeelsbestand op 31 december van dit soort werknemers nauwelijks toegenomen tussen 2004 en 2005 (slechts +900 eenheden). Daarentegen is het totale personeelsbestand van werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur met circa 1.300 eenheden gestegen, ondanks de netto-uitredingen van werknemers in deze categorie (meer dan 10.000 eenheden). Dit toont aan dat een niet onbelangrijk aantal contracten wordt omgezet voor het beschikbare personeel.

Wat de uitzendarbeid betreft zijn enkel de ondernemingen die een volledig schema neerleggen verplicht om informatie te verschaffen over het aantal aangeworven werknemers (VTE), de gewerkte uren en de gedragen kosten. Het volume uitzendarbeid, gemeten in gewerkte uren, zoals opgetekend in de sociale balansen, bedroeg 42 pct. van het door Federgon (1) gemeten volume voor 2005. De cijfers van Federgon worden echter beïnvloed door de bijzonder sterke ontwikkeling van de dienstencheque-activiteiten in 2005. Deze activiteiten, die uitsluitend voor particulieren zijn bestemd, worden niet opgenomen in de sociale balansen, die enkel het gebruik van uitzendkrachten door de ondernemingen registreren.

Het aantal uitzendkrachten dat door de ondernemingen van de beperkte populatie werd tewerkgesteld is echter eveneens sterk toegenomen tussen 2004 en 2005, namelijk van 33.934 tot 35.314 VTE, of 3,3 pct. van de totale werkgelegenheid in VTE in 2005. Het door die uitzendkrachten gepresteerde arbeidsvolume is verhoudingsgewijs nog groter: het beliep 4 pct. van het totale aantal gewerkte uren. De gemiddelde jaarlijkse arbeidsduur van

(1) De Federatie van uitzendbedrijven.

TABEL 5 UITZENDARBEID IN DE ONDERNEMINGEN
DIE EEN VOLLEDIG SCHEMA NEERLEGGEN
(beperkte populatie)

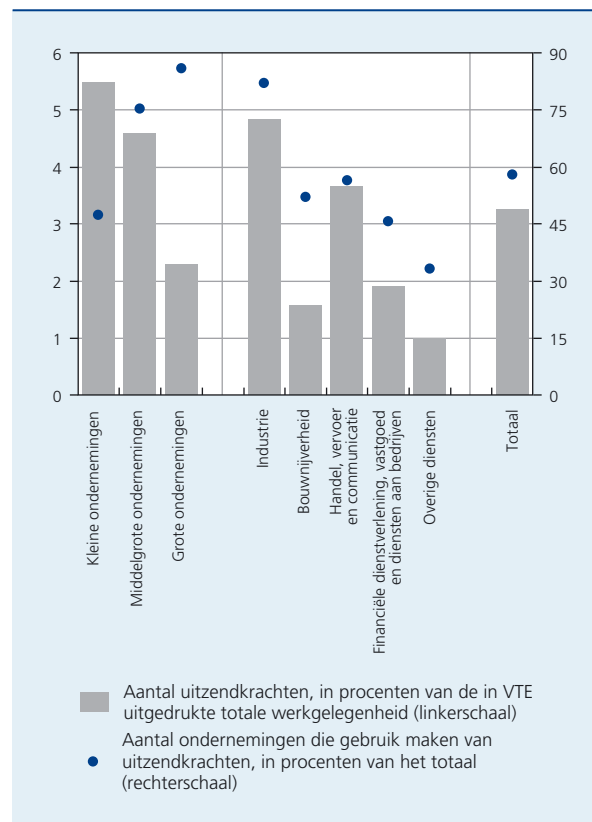
	2004	2005
In procenten van het totaal		
Aantal VTE	3,1	3,3
Gewerkte uren	3,8	4,0
Personeelskosten	2,6	2,7
In eenheden		
Aantal VTE	33.934	35.314
Gewerkte uren (duizenden)	63.940	66.390
Gewerkte uren per VTE	1.884	1.880
Personeelskosten per gewerkt uur (in euro's)	22,5	22,7
In procenten van de door Federgon opgetekende uitzendarbeid		
Gewerkte uren	43,7	41,7

Bron: NBB (sociale balansen).

een uitzendkracht, die in 2005 1.880 uren bedroeg, is immers veel groter dan die van een ingeschreven werknemer, zijnde 1.517 uren. De gemiddelde uurloonkosten van een uitzendarbeider (die nochtans behalve het loon van de werknemer ook de vergoeding van de door het uitzendkantoor geleverde diensten omvatten) zijn daarentegen lager dan die van een ingeschreven werknemer, namelijk respectievelijk 22,7 en 34,4 euro, zodat de kosten voor de tewerkstelling van uitzendkrachten in 2005 slechts 2,7 pct. vertegenwoordigden van de totale personeelskosten van de ondernemingen die een volledig schema neerleggen.

Er wordt veel gebruik gemaakt van uitzendarbeid. Binnen de beperkte populatie heeft bijna 60 pct. van de ondernemingen die een volledig schema neerleggen in 2005 een beroep gedaan op dit soort arbeidskrachten. Vooral de ondernemingen met meer dan 50 VTE nemen uitzendkrachten in dienst. Men stelt immers vast dat minder dan 50 pct. van de kleine ondernemingen er een beroep op deden, tegenover 75 pct. van de middelgrote en 86 pct. van de grote ondernemingen. Het aandeel van de uitzendkrachten in de totale werkgelegenheid uitgedrukt in VTE is nochtans verhoudingsgewijs groter in de kleine ondernemingen. Het beliep er 5,5 pct. van het personeelsbestand, tegenover 4,6 pct. in de middelgrote ondernemingen en 2,3 pct. in de grote ondernemingen.

GRAFIEK 10 UITZENDARBEID IN 2005
(procenten, beperkte populatie, volledige schema's)

Bron: NBB (sociale balansen).

De industrie maakt het meest gebruik van uitzendarbeid: 82 pct. van de ondernemingen in deze bedrijfstak die een volledig schema neerleggen, deden er in 2005 een beroep op, en de uitzendarbeid bedroeg er 4,8 pct. van de totale werkgelegenheid in VTE. Ook de bedrijfstak handel, vervoer en communicatie is een belangrijke gebruiker van uitzendkrachten: 56 pct. van de ondernemingen hadden er in dienst en uitzendkrachten vertegenwoordigden 3,7 pct. van de totale werkgelegenheid in VTE. In de bouwnijverheid namen meer dan de helft van de bedrijven uitzendarbeiders in dienst. Het relatieve belang ervan blijft nochtans beperkt, maar neemt wel toe (1,6 pct. in 2005 tegenover 1,1 pct. in 2004).

4. Personeelskosten

De in de sociale balansen opgenomen personeelskosten omvatten enkel de door de werkgevers voor het in hun register ingeschreven personeel verrichte stortingen. Ze verschillen van het concept loonkosten dat in de nationale rekeningen wordt gehanteerd, omdat ze noch de

TABEL 6 PERSONEELSKOSTEN VOOR DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS
(euro's, jaargemiddelden, beperkte populatie)

	Per VTE	Per gewerkt uur		
		Per voltijdwerker	Per deeltijdwerker	Totaal
2004	47.758	31,4	27,4	30,8
2005	48.764	32,5	28,9	31,9
Veranderingspercentages tussen 2004 en 2005 ..	2,1	3,4	5,5	3,6

Bron: NBB (sociale balansen).

betalingen aan het gepensioneerd personeel – dat niet meer in het personeelsregister voorkomt – omvatten, noch sommige kosten die verbonden zijn aan eventuele herstructureringen, die in de balans van de ondernemingen als uitzonderlijke kosten worden geboekt. Bovendien heeft het in de sociale balansen opgetekende verloop betrekking op een voor 2004 en 2005 beperkte en constante ondernemingspopulatie, na de weglatingen van werknemers en ondernemingen die deze methodologie met zich brengt. Daardoor kunnen de ontwikkelingen van de kosten die in de sociale balans en in de nationale rekeningen worden vermeld niet direct worden vergeleken.

De door de ondernemingen van de beperkte populatie gedragen personeelskosten zijn tussen 2004 en 2005 met 2,3 pct. gestegen. Terzelfder tijd zijn de kosten per VTE op jaarbasis met 2,1 pct. opgelopen van 47.758 tot 48.764 euro, aangezien het aantal werknemers, uitgedrukt in VTE, maar met 0,2 pct. toegenomen is.

Daar het in aantal gewerkte uren uitgedrukte arbeidsvolume met 1,3 pct. gedaald is, zijn de uurloonkosten sneller gestegen dan de kosten per VTE, met gemiddeld 3,6 pct., dat is meer dan de toename als gevolg van de automatische loonindexering, die in 2005 2,1 pct. bedroeg. De stijging was iets matiger voor de voltijdwerkers, nl. 3,4 pct., wat hun gemiddeld uurloon deed toenemen van 31,4 tot 32,5 euro. Voor deeltijdwerkers zijn de personeelskosten per gewerkt uur opgelopen van 27,4 tot 28,9 euro, dat is een veel meer uitgesproken groei met 5,5 pct.

Het verloop van de uurloonkosten voor deeltijdwerkers is vaak volatieler dan voor voltijdwerkers. Talrijke factoren verklaren die verschillen. De kosten vermeerderen naar gelang van het aantal deeltijdwerkers, maar ook van hun gemiddelde bezoldiging, die verband houdt met hun kenmerken in termen van functie, kwalificatie, leeftijd, enz. De jongste jaren heeft het succes van de stelsels voor

organisatie van de arbeidstijd, met name bij oudere werknemers, waarschijnlijk de dynamiek van de verspreiding van het deeltijdwerk versterkt. Dit was in het bijzonder het geval bij mannelijke werknemers, wat een snellere toename van de uurloonkosten van de deeltijdwerkers met zich heeft gebracht, want, ceteris paribus, is het loon van oudere werknemers over het algemeen hoger dan het gemiddelde. De arbeidsduur wordt dan weer beïnvloed door de omvang van de gemiddelde vermindering van de arbeidstijd. Dat de nieuwe deeltijdwerkers kiezen voor een halftijdse betrekking of voor een vermindering van hun arbeidstijd met een vijfde is dus niet neutraal. Ter zake werden evenwel tussen 2004 en 2005 weinig veranderingen opgetekend, omdat de contractuele arbeidsduur van een deeltijdwerker uitgedrukt in procenten van die van een voltijdwerker in de buurt van 62 pct. gebleven is.

De stijging van de gemiddelde kosten per gewerkt uur was iets geringer in de kleine ondernemingen (3,6 pct.), dan in de middelgrote en de grote ondernemingen, waar ze 4 pct. benaderde. Er worden grote verschillen opgetekend tussen de diverse bedrijfstakken. De meest uitgesproken stijging tekende zich af bij vervoer en communicatie (6,8 pct.), vooral wegens de weerslag op de uurloonkosten van de bij De Post ingevoerde vermindering van de conventionele gemiddelde arbeidsduur op jaarbasis. Aan het andere uiterste, in de branche energie en water, werd een daling van de gemiddelde uurloonkosten met 0,7 pct. opgetekend. Ook in die sector moet de verklaring worden gezocht in het verloop dat werd opgetekend bij de grootste onderneming, te weten Electrabel, die een significante vermindering te zien gaf als gevolg van de uittreding van talrijke oudere werknemers, die maar deels werden vervangen en tegen beduidend lagere loonniveaus. In de horeca en de bouw steeg het uurloon beduidend minder snel, respectievelijk met 2 en 2,6 pct. In de andere bedrijfstakken bleef de stijging van de gemiddelde uurloonkosten begrepen tussen 3 en 4 pct.

Het niveau van de uurloonkosten verschilt van bedrijfstak tot bedrijfstak. Sommige doen een aanzienlijk beroep op laaggeschoold personeel – dat is bijvoorbeeld het geval in de horeca en de bouw –, andere hebben hoofdzakelijk personeel met een diploma van hoger onderwijs in dienst. De krachtsverhouding tussen werkgever en werknemers, de mogelijkheden inzake productiviteitswinst, alsook de concurrentievoorwaarden spelen eveneens een rol. De gemiddelden per sector maken het niet mogelijk de omvang van de effectieve spreiding van de gemiddelde kosten tussen de ondernemingen binnen een bedrijfstak te ramen. Daarom werden de vennootschappen van de beperkte populatie in decielen opgesplitst, naar gelang van het individuele niveau van de personeelskosten per uur. Ook werden voor elke sector, enerzijds, de 10 pct. ondernemingen waarvan de personeelskosten per uur het laagst zijn en, anderzijds, de 10 pct. ondernemingen waar deze kosten het hoogst zijn, samengevoegd. Vervolgens

werd het gemiddelde van de uurloonkosten in elk van die groepen berekend.

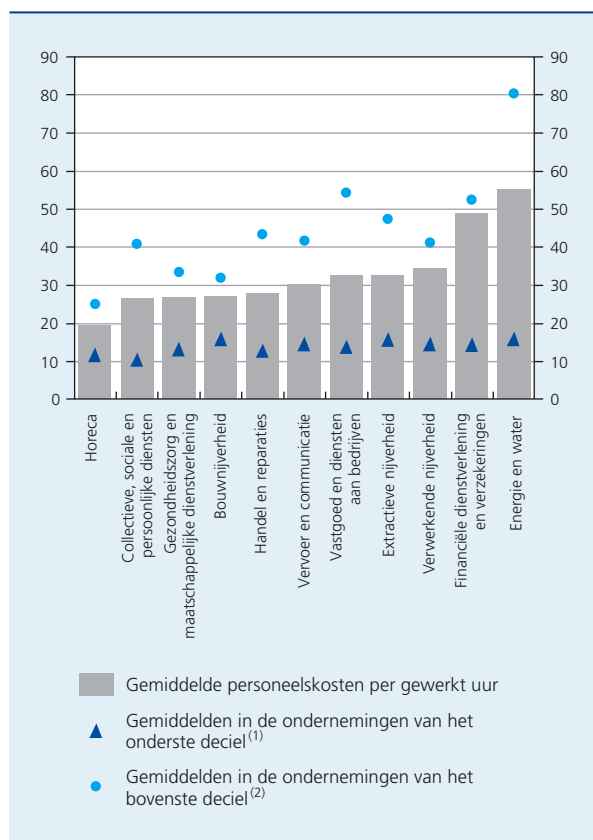
De spreiding van de personeelskosten per gewerkt uur is niet homogeen in de bedrijfstakken. De verhouding tussen het gemiddelde van de kosten berekend voor het hoogste deciel en het gemiddelde voor het laagste deciel bedraagt ongeveer 2 in de bouwnijverheid en de horeca, 2,5 in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening en in de buurt van 3 in de verwerkende en de extractieve nijverheid en vervoer en communicatie. Ze is begrepen tussen 3,4 en 3,9 in de handel, financiële dienstverlening en verzekeringen, de collectieve, sociale en persoonlijke diensten en vastgoed en diensten aan bedrijven. In de sector energie en water liggen de personeelskosten in de ondernemingen met de hoogste loonkosten vijfmaal hoger dan in het laagste deciel.

Ondanks het bestaan van een intersectoraal minimumloon, varieert het gemiddelde van de personeelskosten in de ondernemingen uit het laagste deciel van 10 tot 16 euro. Gecumuleerd blijken de opgetekende verschillen niet onaanzienlijk, wanneer het maandloon wordt berekend. In de ondernemingen van dat laagste deciel worden de geringste personeelskosten per uur opgetekend in de ondernemingen van de collectieve, sociale en persoonlijke diensten en in de horeca (minder dan 12 euro); de hoogste vindt men in de bouwnijverheid, de drie industrietakken en vervoer en communicatie (meer dan 14,5 euro).

In de ondernemingen van het hoogste deciel zijn de verschillen tussen bedrijfstakken nog groter. De ondernemingen met de beste loonvoorwaarden in de horeca, nl. iets minder dan 25 euro per arbeidsuur, dragen drie maal hogere loonkosten dan de ondernemingen in de energiesector, waar de werknemers gemiddeld 80 euro per arbeidsuur kosten. Ook al is die laatstgenoemde bedrijfstak een extreem geval, toch is het gemiddelde van de lonen in de extractieve nijverheid, de financiële dienstverlening en verzekeringen en vastgoed en diensten aan ondernemingen tweemaal hoger dan in de horeca.

GRAFIEK 11 SPREIDING VAN DE PERSONEELSKOSTEN PER GEWERKT UUR IN 2005: OPSPLITSING NAAR BEDRIJFSTAK

(euro's, beperkte populatie)

Bron: NBB (sociale balansen).

- (1) Gemiddelde van de personeelskosten in de 10 pct. ondernemingen waar de personeelskosten per uur het laagst zijn.
- (2) Gemiddelde van de personeelskosten in de 10 pct. ondernemingen waar de personeelskosten per uur het hoogst zijn.

5. Opleiding

De sociale balans maakt het mogelijk de opleidingsinspanningen van de ondernemingen⁽¹⁾ exhaustief en op jaarbasis te meten. Ze omvat twee tabellen waarvan de ene betrekking heeft op de formele opleiding en de

(1) Voor een overzicht van de boekjaren 1998 tot 2004, zie Heuse P., (2006), « L'effort de formation des entreprises en Belgique: un bilan des années 1998 à 2004 », in Guyot, J.-L. et Mainguet, C. (éds), *La formation professionnelle continue. Stratégies collectives*, Bruxelles, Belgique, De Boeck, te verschijnen.

andere op de activiteiten inzake opleiding, begeleiding en mentorschap die resulteren uit de wet van 5 september 2001 ter verbetering van de werkgelegenheidsgraad van de werknemers.

5.1 De formele opleiding

De formele opleiding omvat de cursussen en stages die worden gegeven door een daartoe opgeleid persoon in lokalen die voor die activiteit bestemd zijn. Bij de organisatie ervan wordt rekening gehouden met de eisen van de opleider. De werkgevers zijn verplicht het aantal deelnemers mede te delen, de aan die activiteiten bestede uren en de kosten voor de onderneming. Het begrip opleidingskosten wordt in de ruime zin geïnterpreteerd, d.w.z. niet enkel de gefactureerde kosten, de bezoldigingen van de opleiders en de diverse logistieke kosten verbonden aan die activiteiten, maar ook de bezoldiging van de opgeleide werknemers en de specifieke stortingen in de sectorale fondsen en voor de sociale zekerheid, na aftrek van de ontvangen subsidies.

In het kader van het interprofessionele akkoord voor 1999-2000, hadden de sociale partners in 1998 een gekwantificeerde doelstelling inzake opleidingsbudget bepaald: in 2004 dienden de door alle ondernemingen uit de particuliere sector gedragen opleidingskosten 1,9 pct. van de loonkosten te bedragen. Tussentijdse

doelstellingen werden bepaald voor het jaar 2000 (1,4 pct.) en 2002 (1,6 pct.).

In 2003 werd er tijdens de werkgelegenheidsconferentie een doelstelling inzake deelneming aan opleiding aan toegevoegd: tegen 2010 moet een werknemer op twee elk jaar toegang krijgen tot opleiding. Voorts werd overeengekomen de instrumenten voor het meten van de inspanningen van de ondernemingen inzake opleiding te herdefiniëren.

In het kader van het solidariteitspact tussen de generaties van eind 2005 vroeg de regering de sociale partners erop toe te zien dat die verbintenissen worden uitgevoerd en dat nieuwe groeipaden worden bepaald, ook op sectoraal niveau. Het pact bepaalt echter dat de doelstelling van 1,9 pct. van de loonsom die moet worden besteed aan opleiding voortaan ten minste bereikt moet zijn in 2006. De noodzaak van een gelijke toegang tot opleiding werd opnieuw beklemtoond. Het gaat er voornamelijk om te vermijden dat sommige groepen werknemers, met name de ouderen of de laagstgeschoolden, worden gediscrimineerd.

De sociale balans maakt het niet mogelijk de toegang van die diverse populaties tot opleiding te evalueren. De informatie die door de ondernemingen via sociale balansen wordt medegedeeld zijn algemene gegevens, enkel uitgesplitst naar geslacht. Alleen de genderdimensie kan dus worden gevat. Een differentiëring naar leeftijd,

TABEL 7 DE FORMELE OPLEIDING IN DE ONDERNEMINGEN

	Opleiding verstrekende ondernemingen (in pct. van het totale aantal ondernemingen)	Opleidingskosten		Duur van de opleiding		Aantal personen die een opleiding volgen (in pct. van de gemiddelde werkgelegenheid)
		(in pct. van de personeelskosten)	(gemiddelde per uur, in euro's)	(in pct. van het totale aantal gewerkte uren)	(gemiddelde per begunstigde, in uren)	
Totale populatie						
1998	7,5	1,34	44,5	0,75	33,1	33,0
1999	7,8	1,30	44,4	0,74	31,2	34,6
2000	7,6	1,42	43,0	0,86	35,3	35,1
2001	7,1	1,35	44,1	0,84	33,4	35,4
2002	7,2	1,26	46,1	0,78	31,3	35,0
2003	7,1	1,19	45,2	0,77	30,6	35,0
2004	6,9	1,13	46,5	0,73	28,3	35,9
Beperkte populatie						
2004	8,6	1,27	48,1	0,81	29,1	39,4
2005	8,8	1,18	46,2	0,81	28,5	39,6
<i>p.m. Veranderingspercentages</i> ..	2,0	-6,8	-3,9	0,4	-2,0	0,6

Bron: NBB (sociale balansen).

opleidingsniveau of nationaliteit vergt een beroep op andere instrumenten, zoals de arbeidskrachtentellingen, die evenwel het nadeel vertonen niet exhaustief te zijn en te berusten op de antwoorden van personen en niet van ondernemingen.

Toch blijft het aantal ondernemingen die de deelneming van hun werknemers aan opleidingsactiviteiten melden tot nu toe uiterst beperkt, vooral bij de kleinere ondernemingen. In 2004 vertegenwoordigden de opleiding verstreckende ondernemingen, nl. 5.244, 6,9 pct. van alle vennootschappen die een sociale balans indienen, dat is het kleinste aantal sinds 1998. De informatie afkomstig van de beperkte populatie voor 2004 en 2005 doet evenwel een verbetering vermoeden, want het aandeel van de opleiding verstreckende ondernemingen is met 2 pct. toegenomen.

Het volume opleidingsactiviteiten hangt af van talrijke factoren. De conjunctuur heeft er mee te maken, maar ook de eisen die voortvloeien uit het bedrijfsbeheer, op individueel niveau, oefenen een doorslaggevende invloed uit. De investeringsprogramma's, de behoeften die het gevolg zijn van een reconversie of een herstructurering, de stroom van nieuwe indienstnemen, de toepassing van een nieuwe ondernemingsovereenkomst of een groter beroep op gewestelijke of sectorale opleidingssubsidies, kunnen zo de omvang aanzienlijk veranderen van het opleidingsbudget, dat dan ook van het ene jaar tot het andere sterk blijkt te variëren.

Het totale opleidingsbudget is sinds het begin van het decennium blijven verminderen van nagenoeg 940 miljoen euro in 2001 tot minder dan 850 in 2004 in de totale populatie. Tussen 2004 en 2005 werd in de beperkte populatie een nieuwe daling met nagenoeg 5 pct. opgetekend. Daar de personeelskosten in dezelfde periode met 2,3 pct. toegenomen zijn, daalde de indicator voor de financiële opleidingsinspanning van de ondernemingen, die het opleidingsbudget vergelijkt met de totale personeelskosten, met nagenoeg 7 pct. Sinds het boekjaar 2000, toen hij met 1,42 pct. zijn toppunt bereikte, verwijderde het niveau van die indicator zich voortdurend van de in 1998 bepaalde doelstelling van 1,9 pct. Past men de tussen 2004 en 2005 waargenomen verandering in de beperkte populatie toe op het niveau van 2004, dan wordt geraamd dat hij in 2005 uitkwam op slechts 1,05 pct., dat is een vermindering met ongeveer 0,30 procentpunt ten opzichte van het niveau van 1998.

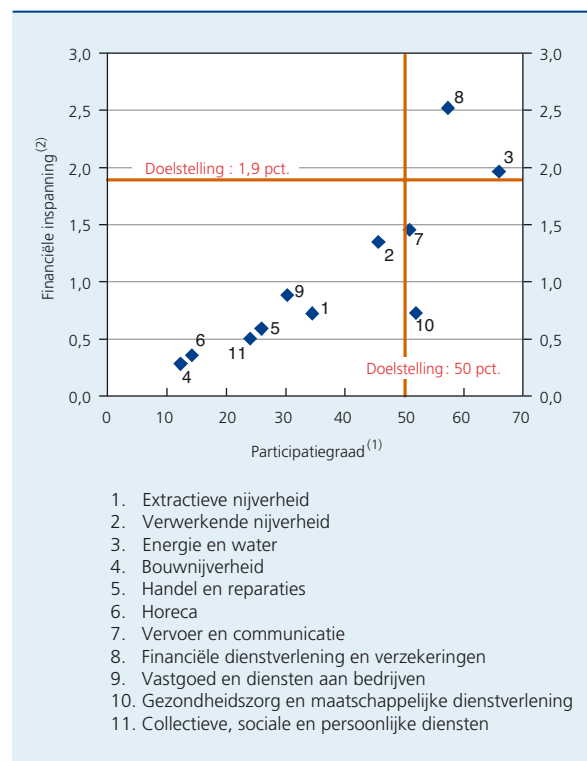
De door de gewesten en de gemeenschappen verstrekte subsidies voor de opleiding van werknemers zijn in de loop van het decennium weliswaar toegenomen, met name sinds de invoering van de dienstencheques en

het toegenomen gebruik ervan. Dit kan bijdragen tot het verlichten van de door de ondernemingen gedragen opleidingskosten. Parallel met de financiële inspanning van de ondernemingen, nam echter ook het aantal aan opleiding bestede arbeidsuren tussen 2000 en 2005 af van 0,86 tot 0,73 pct.

Enkel het aantal opgeleide werknemers bleef op het vijf jaar eerder opgetekende niveau. Het aantal loontrekken dat toegang gekregen heeft tot een opleiding is gestegen van 522.000 personen in 1998 tot ongeveer 600.000 in 2000 en 645.000 in 2004. De toename overschreed die van de werkgelegenheid, zodat de participatiegraad gestegen is van 33 pct. in 1998 tot 35,1 pct. in 2000 en 35,9 pct. in 2004. In de beperkte populatie is dat aandeel tussen 2004 en 2005 nog zeer licht gestegen, nl. met 0,6 pct.

De algemene doelstelling dat tegen 2010 de helft van de werknemers elk jaar een opleiding moet krijgen, is niettemin nog veraf. Voor sommige bedrijfstakken is dat doel echter al bereikt. Dat was in 2005 het geval voor energie

GRAFIEK 12 SITUATIE VAN DE BEDRIJFSTAKKEN I.V.M. DE DOELSTELLINGEN INZAKE OPLEIDING IN 2005
(procenten, beperkte populatie)

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) Aantal begunstigten van een opleiding, in procenten van het totale personeelsbestand.

(2) Opleidingskosten, in procenten van de personeelskosten.

en water (66 pct.), financiële dienstverlening en verzekeringen (57 pct.), gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (52 pct.) en vervoer en communicatie (51 pct.). Andere bedrijfstakken liepen daarentegen ver achter op die doelstelling, zoals de bouwnijverheid en de horeca (minder dan 15 pct.), alsook de handel en de collectieve, sociale en persoonlijke diensten (ongeveer 25 pct.).

Van de bedrijfstakken die zich onderscheiden door een participatiegraad in de buurt van of hoger dan 50 pct., voldeden er in 2005 maar twee ook aan het financiële criterium. In de financiële dienstverlening en verzekeringen en in energie en water vertegenwoordigden de investeringen inzake opleiding respectievelijk 2,5 en 2 pct. van de personeelskosten. De andere sectoren blijven ver onder de doelstelling van 1,9 pct. De resultaten variëren van nauwelijks 0,3 pct. en 0,4 pct. in de bouwnijverheid en de horeca tot 1,3 pct en 1,5 pct. in de verwerkende nijverheid en vervoer en communicatie.

De relatieve positie van de diverse bedrijfstakken i.v.m. die twee doelstellingen wordt erg belangrijk in de context van het solidariteitspact tussen de generaties. Daarin wordt immers gespecificeerd dat de opleidingsinspanningen jaarlijks zullen worden geëvalueerd. Vanaf de invoering van het nieuwe formulier voor de sociale balans, zal de Nationale Arbeidsraad elk jaar nagaan of de opleidingsdoelstelling (thans 1,9 pct., maar kan later elk jaar worden herzien) bereikt is. Indien dat niet het geval is, zal per sector een controle worden verricht en zullen, indien nodig, sancties worden opgelegd: sectoren die onvoldoende resultaten hebben geboekt zullen een hogere bijdrage voor het educatief verloop moeten betalen. Het tweejaarlijkse sociaal overleg moet derhalve voorzien in een grotere opleidingsinspanning, hetzij in termen van participatiegraad, hetzij in financiële termen. De sociale partners zullen een keuze kunnen maken tussen verschillende oplossingen, met name de toekenning van een forfaitaire opleidingsperiode per werknemer, afzonderlijk of collectief, en de aanpassing van de bijdragen voor een sectoraal fonds.

5.2 Het mentorschap

In het gedeelte van de sociale balans betreffende de activiteiten inzake opleiding, begeleiding en mentorschap, dat sinds 2002 bestaat, wordt het aantal personen van meer dan 50 jaar opgetekend die uitkeringen genieten omdat ze hun arbeidstijd met de helft hebben verminderd en de zo vrijgekomen tijd aanwenden voor de opleiding van nieuwe werknemers in hun onderneming of hun bedrijfstak.

Slechts een klein aantal ondernemingen verstrekt die informatie. In 2002 waren er 328, dat is nauwelijks 0,5 pct. van het totaal; het aantal is vervolgens gedaald naar 388 in 2003 en 381 in 2004. In de beperkte populatie waren er 297 in 2004 en 310 in 2005.

In 2002 werden er 5.631 opleiders geregistreerd. Dat aantal is opgelopen tot 7.702 in 2003 en 7.626 in 2004. Het aantal opgeleide werknemers is tussen 2002 en 2003 dan weer gestegen van 26.035 tot 30.908 personen, waarna het opnieuw daalde tot 29.345 werknemers in 2004, dat is 1,6 pct. van het totale personeelsbestand.

Volgens informatie afkomstig van de beperkte populatie zou zowel het aantal mentors als het aantal begunstigen van het mentorschap tussen 2004 en 2005 aanzienlijk gestegen zijn, alsook het aantal uren dat aan die activiteiten werd besteed. Het aantal opleiders zou toegenomen zijn van 6.598 tot 6.896, dat is een stijging met 4,5 pct. De laatstgenoemden zouden in 2005 gemiddeld ongeveer 78 uur aan die activiteiten hebben besteed, tegen 73 uur een jaar eerder. Het aantal begunstigen zou met meer dan 30 pct. gestegen zijn van 24.745 tot 32.476 personen, wat in 2005 2,3 pct. van het totale personeelsbestand vertegenwoordigt.

5.3 De opleiding in het nieuwe formulier voor de sociale balans

Het nieuwe formulier voor de sociale balans dat binnenkort van kracht wordt, bepaalt dat de ondernemingen inzake opleiding een aantal inlichtingen over de permanente beroepsopleiding en de basisberoepsopleiding moeten verstrekken.

De permanente beroepsopleiding beoogt de kennis te verruimen en de bekwaamheden van de werknemers van de onderneming te vergroten. Ze wordt onderverdeeld in formele opleiding, die hiervoor wordt omschreven, en informele opleiding, die de andere opleidingsactiviteiten groepeerd welke in rechtstreeks verband staan met het overeengekomen werk, opgezet naar gelang van de eigen behoeften en de organisatieprioriteiten van de begunstigde. Het betreft bijvoorbeeld opleidingen in de werksituatie, op de werkvloer, via jobrotatie, alsook de deelneming aan conferenties of seminars en de zelfstudie. Zonder beroep te doen op formele opleiding, beiden deze activiteiten evenzeer de mogelijkheid om de vaardigheden van de werknemers te verbeteren. Ze brengen echter eveneens kosten voor de werkgever met zich, want de aan de opleidingen bestede arbeidsuren gaan op korte termijn verloren voor de productie. Deze kosten, die in sommige ondernemingen verhoudingsgewijs allicht hoog

oplopen, zullen in de toekomst in de sociale balansen worden opgenomen in een specifieke tabel betreffende de informele opleiding. De ondernemingen zullen het aantal deelnemers aan die activiteiten moeten opgeven, de arbeidsuren die eraan zijn besteed, alsook de kosten voor de onderneming. De gegevens zullen worden uitgesplitst naar geslacht. De tabel betreffende het mentor-schap zal daarentegen verdwijnen.

Voorts zullen de ondernemingen eveneens verplicht zijn een identieke tabel in te vullen voor de basisopleiding, verstrekt aan personen die tewerkgesteld zijn in het kader van stelsels waarbij opleiding en arbeid elkaar afwisselen en die het behalen van een diploma of een officieel certificaat ten doel hebben.

Die toevoegingen aan de sociale balans passen in het ruimere kader van evaluatie van het opleidingsbeleid van de ondernemingen, een opdracht waarmee de Nationale Arbeidsraad en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven samen werden belast tijdens de werkgelegenheidsconferentie van oktober 2003. Naar aanleiding van die opdracht, werd een «boordtabel» aangenomen met diverse opleidingsindicatoren, voornamelijk afkomstig uit de sociale balans en de arbeidskrachtentellingen. Een bijgewerkte versie van die boordtabel is opgenomen in het technische verslag van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven van november 2006.

Conclusie

In dit artikel werden de voorlopige resultaten toegelicht die zijn afgeleid uit de sociale balansen betreffende het boekjaar 2005. Aangezien alle sociale balansen in september 2006 nog niet beschikbaar waren, is de studie gebaseerd op een beperkte populatie van 48.976 ondernemingen die voor 25 september 2006 hun sociale balans bij de Balanscentrale hadden neergelegd.

In die beperkte populatie, samengesteld volgens het principe van het constante staal, is de werkgelegenheid tussen 2004 en 2005 gemiddeld met 0,5 pct. gestegen. Het tussen 31 december 2004 en 2005 opgetekende verloop is van dezelfde orde van grootte, maar het stijgingstempo van het arbeidsvolume uitgedrukt in VTE is in de loop van het jaar afgenomen. Een soortgelijke vertraging werd eveneens opgetekend voor de netto-intredingen van personeel tijdens het boekjaar 2005, die met de helft gedaald zijn ten opzichte van het voorgaande jaar.

De werkgelegenheid groeide in de kleine en middelgrote ondernemingen. In de grote ondernemingen werden daarentegen personeelsafvloeiingen opgetekend.

Het personeelsbestand verminderde opnieuw in de industrie. De werkgelegenheid is grotendeels stabiel gebleven in de handel, vervoer en communicatie. In de andere bedrijfstakken nam ze toe. De stijging was bijzonder krachtig in de overige diensten, waarin de ondernemingen uit de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening opgenomen zijn, die al verscheidene jaren een aanzienlijke netto werkgelegenheidscreatie (inclusief voor laaggeschoolden) laten optekenen. De werkgelegenheidsgroei was eveneens robuust in de bouw-nijverheid.

In de ondernemingen die een volledig schema indienen, werd een toename van het aantal gediplomeerden van het hoger onderwijs opgetekend, terwijl het aantal laag- of middengeschoolde werknemers afnam. De laatstgenoemden blijven evenwel het grootste gedeelte uitmaken van de intredingen van werknemers. Uit een analyse van de intredingen blijkt tevens dat de scholingsgraad van de nieuwe deeltijdwerkers gemiddeld lager is dan die van de aangeworven voltijdwerkers, voor wie een duidelijk verschil in profiel naar geslacht geldt: mannen zijn gemiddeld lager geschoold dan vrouwen. In alle ondernemingen samen is het vrouwelijk personeelsbestand tijdens het boekjaar 2005 met ongeveer 8.400 eenheden gestegen en vertegenwoordigde op 31 december 37,7 pct. van de totale werkgelegenheid, terwijl het aantal tewerkgestelde mannen met nagenoeg 1.400 eenheden afnam.

Alhoewel de netto personeelsintredingen verhoudingsgewijs aanzienlijker waren voor voltijdwerkers, hebben de veranderingen van arbeidsstelsel van het bestaande personeel in bijna alle bedrijfstakken bijgedragen tot de stijging (met nagenoeg 4 pct.) van het aandeel van de deeltijdarbeid. De toename was sterker voor mannen (6,2 pct.) dan voor vrouwen (2,2 pct.). Dat is deels het gevolg van de ontwikkeling van het tijdskrediet, dat steeds meer wordt aangegrepen als een middel om werken en gezinsleven beter te combineren, maar ook om de overgang van beroepsleven naar loopbaaneinde te vergemakkelijken, vooral in de grote ondernemingen.

In het geval van de ondernemingen die een volledig schema indienen, werd eveneens geconstateerd dat de veranderingen van arbeidsovereenkomst het bestaande personeel beïnvloeden, waarbij sommige tijdelijke werknemers een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur wordt aangeboden. Ondanks het grote aantal netto-intredingen van tijdelijke personeelsleden, verandert het personeelsbestand wat de laatstgenoemden betreft zeer weinig: het vertegenwoordigt al drie jaar ongeveer 6 pct. van de totale werkgelegenheid. De rotatiegraad van de tijdelijke werknemers is de facto hoog. Hij is evenwel niet onaanzienlijk voor de personen met een overeenkomst

voor onbepaalde duur, want 12,8 pct. van hen verlieten in 2005 hun werkgever.

De sociale balansen maken het mogelijk het relatieve belang te evalueren van de diverse types van tijdelijke overeenkomsten, inclusief de uitzendarbeid (3,3 pct. van de VTE-werkgelegenheid in de beperkte populatie in 2005) en van de ter beschikking gestelde werknemers (1,1 pct.). In totaal zijn 9,2 pct. van de werknemers van die vennootschappen aan het werk met een tijdelijke overeenkomst. Het profiel van die werknemers is sterk verschillend naar gelang van de grootte van de onderneming en de bedrijfstak. Zo geven kleine bedrijven de voorkeur aan uitzendarbeid en de grote aan overeenkomsten voor bepaalde duur. De industrie en de bouwnijverheid doen vooral een beroep op uitzendkrachten, zij het in verschillende mate. De dienstensector neemt vooral zijn toevlucht tot overeenkomsten voor bepaalde duur. De ter beschikking gestelde personen en de vervangingsovereenkomsten worden vooral aangetroffen bij de verschillende dienstensectoren.

Van 2004 tot 2005 vertoonde de loonsom een groei van 2,3 pct in de ondernemingen van de beperkte populatie. Gezien de afname van het arbeidsvolume met 1,3 pct., stegen de uurloonkosten met gemiddeld 3,6 pct. De uurloonkosten verschillen aanzienlijk van sector tot sector. De spreiding van de lonen is er eveneens heterogeen:

zo varieert de verhouding tussen het gemiddelde van de kosten opgetekend in de ondernemingen met de laagste personeelskosten per uur en het gemiddelde berekend voor die waar de kosten het hoogst zijn, van ongeveer 2 in de bouwnijverheid en de horeca tot 3,9 in de collectieve, sociale en persoonlijke diensten en in vastgoed en diensten aan bedrijven, en zelfs 5 in de bedrijfstak energie en water.

Ten slotte blijven de resultaten inzake opleiding nog steeds ver onder de bepaalde doelstellingen. De indicator betreffende de financiële inspanningen voor opleiding daalde opnieuw in 2005, nl. met nagenoeg 7 pct. Past men die ontwikkeling toe op het niveau dat in 2004 werd bereikt voor alle ondernemingen, dan zou het opleidingsbudget in 2005 maar 1,05 pct. van de personeelskosten bedragen, tegen 1,42 pct. in 2000. De participatiegraad van de werknemers inzake opleiding is echter tussen 2004 en 2005 nog licht gestegen. Zo wordt geraamd dat 36 pct. van de werknemers in 2005 toegang gekregen hebben tot een opleiding, dat is een procentpunt meer dan in het begin van het decennium. In de lijn van de voorgaande akkoorden, werd echter eind december 2005 in het solidariteitspact tussen de generaties bepaald dat de eerste indicator in 2006 1,9 pct. moet bedragen en de tweede 50 pct. tegen 2010. In het pact wordt benadrukt dat het noodzakelijk is sectorale trajecten te bepalen, zo niet zullen compenserende maatregelen worden ingevoerd.

Bijlage 1

Methodologie voor de samenstelling van de ondernemingspopulaties voor de boekjaren 1998 tot 2005 en kenmerken van de beperkte populatie gebruikt voor de analyse van 2005

De ondernemingspopulaties aan de hand waarvan de resultaten worden berekend die zijn opgenomen in de tabellen en grafieken van dit artikel, bestaan uit ondernemingen waarvan de sociale balansen met goed gevolg bepaalde homogeniteits-, coherentie- en kwaliteitscontroles hebben doorstaan. Dezelfde methodologische principes bepalen of de ondernemingen al dan niet worden opgenomen, zowel voor de boekjaren die definitief afgesloten zijn (1998 tot 2004), als voor het boekjaar 2005, dat op 25 september 2006 vervroegd werd afgesloten.

1. Methodologie voor de samenstelling van de voor de analyse in aanmerking komende ondernemingspopulaties

De toepassing van de in de onderstaande punten 1.1 tot 1.4 omschreven strikte methodologische principes voor de samenstelling van de basispopulaties, vermindert onvermijdelijk het aantal in de analyse opgenomen ondernemingen ten opzichte van de populatie van ondernemingen die een sociale balans hadden neergelegd voor elk van de beschouwde boekjaren, zoals ze voorkomt in de geglobaliseerde gegevens die de Balanscentrale bekendmaakt.

Bovendien kan de in dit artikel gehanteerde rangschikking van de ondernemingen volgens bedrijfstak verschillen van die van de Balanscentrale, omdat de activiteitscode in het door het NIS op grond van de DBRIS-databank⁽¹⁾ uitgewerkte bedrijfsregister stelselmatig de voorkeur kreeg op de door de Balanscentrale toegewezen code. De herclassificaties die daaruit zijn voortgevloeid, hadden evenwel slechts betrekking op een beperkt aantal ondernemingen.

Hoewel een bepaald aantal sociale balansen buiten beschouwing werd gelaten, teneinde te kunnen steunen op betrouwbare en coherente historische gegevens, blijven de voor de jaren 1998 tot 2004 in aanmerking genomen ondernemingspopulaties ruimschoots representatief voor het totaal, zowel wat het aantal bedrijven als het aantal werknemers betreft. De voor die boekjaren verkregen resultaten mogen als representatief worden beschouwd voor de hele loontrekkende populatie. Het is echter niet uitgesloten dat de geaggregeerde gegevens worden vertekend door eenmalige gebeurtenissen of door juridische wijzigingen in sommige grote ondernemingen. Die anomalieën zijn niet gecorrigeerd.

1.1 Duur en afsluitingsdatum van het boekjaar

Teneinde de interne coherentie van de sociale balansen en de homogeniteit van de periode waarop de analyse betrekking heeft, te garanderen, worden alleen de ondernemingen in aanmerking genomen die op 31 december een boekjaar van twaalf maanden hebben afgesloten.

1.2 Uitsluiting van sommige categorieën van ondernemingen of activiteiten

In de analyse is geen rekening gehouden met de ondernemingen die volgens de nationale rekeningen tot de overheidssector behoren en die hoofdzakelijk opgenomen zijn in de bedrijfstakken L « openbaar bestuur » (in de sociale balans vooral ziekenfondsen) en M « onderwijs », teneinde zo dicht mogelijk het concept van de particuliere sector te benaderen, waarin de ondernemingen een homogeen gedrag vertonen. Daarentegen zijn de overheidsbedrijven⁽²⁾, zoals De Post en de NMBS, in de referentiepopulatie opgenomen in de bedrijfstakken waarin zij hun activiteit uitoefenen.

(1) Het door het NIS uitgewerkte bedrijfsregister betreffende het jaar 2004 (dat een reeks administratieve inlichtingen bevat met betrekking tot de tijdens een bepaald jaar actieve ondernemingen) werd als referentie gekozen voor het geheel van de boekjaren 1998 tot 2005 om te bepalen tot welke sector en bedrijfstak de ondernemingen behoren. De niet in dit DBRIS 2004 register opgenomen ondernemingen behouden de door de Balanscentrale toegekende activiteitscode.

(2) Het gebruik van het bedrijfsregister betreffende het jaar 2004 impliceert dat voor de volledige beschouwde periode geen rekening werd gehouden met de openbaarvervoermaatschappijen « De Lijn », « TEC » en « MIVB », die opgenomen zijn in de overheidssector. In de voorgaande publicaties werden deze ondernemingen bij de particuliere sector ingedeeld.

De ondernemingen van de afdeling NACE-Bel 80 « onderwijs » uit de particuliere sector, alsook de ondernemingen die geen zichtbare activiteit uitoefenen of waarvan de activiteit onvoldoende is gepreciseerd en de extraterritoriale organisaties die tot de particuliere sector behoren, zijn eveneens buiten beschouwing gelaten. Voorts zijn de uitzendkantoren, gelet op het specifieke karakter van de bedrijfstak en de moeilijkheid om de vergissingen in hun sociale balans te onderkennen, evenmin opgenomen.

Tot slot zijn de ondernemingen die minder dan één VTE-werknemer in dienst hebben, uit de analyse weggelaten wegens de talrijke anomalieën in hun sociale balansen.

1.3 Coherentie tussen jaarrekening en sociale balans

Om een vergelijking te kunnen maken tussen de jaarrekening en de sociale balans van de ondernemingen die deze beide documenten moeten neerleggen, worden enkel die ondernemingen in aanmerking genomen waarvoor die documenten op eenzelfde werknemerspopulatie betrekking hebben, wat erop neerkomt dat de ondernemingen waarvan een deel van de werknemers in het buitenland werkt of niet in het personeelsregister is ingeschreven (statutair personeel), buiten beschouwing worden gelaten. In de praktijk betekent dit dat de rubrieken die het aantal werknemers registreren, namelijk 1003 in de sociale balans en 9087 in de jaarrekening, gelijk moeten zijn. Een klein verschil, van minder dan 0,5 VTE, wordt evenwel geduld.

1.4 Kritieke drempelwaarden voor enkele ratio's

Tal van ondernemingen geven voor een of ander jaar abnormale waarden op inzake personeelskosten per arbeidsuur of gewerkte uren per VTE. Daarom zijn kritieke waarden voor die ratio's vastgesteld. In sommige gevallen zijn de drempelwaarden versoepeld teneinde rekening te houden met specifieke, sectorgebonden situaties. De ondernemingen die, voor een bepaald jaar, resultaten meedelen waarvan de ratio's buiten de kritieke waarden vallen, worden voor dat jaar uit de populatie geweerd. Op basis van dat criterium kan, in de totale populatie, een onderneming dus voor een welbepaald jaar uitgesloten zijn, maar voor de overige jaren wel opgenomen worden.

1.5 Correcties aan de rubrieken betreffende opleiding en uitzendarbeid

De sociale balans is een onmisbaar instrument om de opleidingsinspanning van de ondernemingen te meten; die inspanning wordt zowel door de sociale gesprekspartners als door de Belgische en Europese overheidsinstanties als essentieel beschouwd. Ieder jaar opnieuw worden echter aanzienlijke, en soms zelfs recurrente, anomalieën vastgesteld in de rubrieken met betrekking tot de opleiding (aantal opgeleide werknemers, opleidingsuren en -kosten). Om die anomalieën weg te werken en toch de sociale balansen in hun geheel te behouden voor de ondernemingen waar de bedoelde anomalieën worden vastgesteld, werden de opleidingsgebonden rubrieken voor deze ondernemingen op nul gezet, terwijl de rest van de sociale balans werd behouden. Bij het opsporen van anomalieën worden twee ratio's gebruikt: het aantal opleidingsuren per opgeleide werknemer mag niet méér bedragen dan 15 pct. van het aantal uren dat een VTE per jaar werkt, terwijl de gemiddelde opleidingskosten per uur niet meer dan vijfmaal hoger mogen liggen dan de gemiddelde personeelskosten per uur. Geen enkele correctie wordt toegepast op de sedert het boekjaar 2002 ingevoerde rubrieken met betrekking tot het mentorschap.

De opgave van het gebruik van uitzendkrachten door de ondernemingen die een volledig schema neerleggen, bevat eveneens anomalieën, in verband met de gemiddelde kosten per uur of de gemiddelde arbeidsduur. De rubrieken betreffende uitzendarbeid die incoherenties bevatten, werden eveneens op nul gezet, terwijl de rest van de sociale balans werd behouden.

1.6 Samenstelling van een constante beperkte populatie voor de analyse 2004-2005

Het verloop tussen 2004 en 2005 wordt gemeten aan de hand van een constante beperkte populatie. Dat met een beperkte populatie wordt gewerkt, heeft te maken met het geringere aantal ondernemingen dat bij de vervroegde afsluiting voor de analyse in aanmerking kan worden genomen. De aanwending van een constante populatie is dan weer noodzakelijk om het verloop van sommige variabelen te meten. De vergelijking van de resultaten die op grond van een beperkte populatie worden verkregen met die welke worden berekend op grond van de totale populatie, dreigt immers vertekeningen te veroorzaken en de conclusies van de analyse te vervormen. De in dit artikel voorgestelde resultaten weerspiegelen bijgevolg de binnen een stabiele populatie opgetekende ontwikkelingen en kunnen verschillen van het verloop dat na de definitieve afsluiting voor de volledige populatie zal worden vastgesteld. De gehanteerde werkwijze impliceert dat de informatie verloren gaat betreffende de ondernemingen die geen sociale balans hebben neergelegd, hetzij in 2004 (pas opgerichte ondernemingen of ondernemingen die een eerste werknemer in dienst hebben genomen), hetzij in 2005 (te laat neergelegde of verwerkte sociale balans, faillissement, fusie, overname, splitsing). Aangezien de Balanscentrale bij voorrang de jaarrekeningen van de grote ondernemingen verwerkt, leiden de resultaten die berusten op de beperkte populatie voor het jaar 2005, overigens tot een zekere vertekening in het voordeel van de grote ondernemingen.

Voor de analyse van de resultaten over 2005 bestaat de beperkte populatie uit de ondernemingen die op 25 september 2006 zowel voor 2004 als voor 2005 een sociale balans hadden neergelegd, die bovendien voldeed aan de voor alle ondernemingen geldende kwaliteitscriteria (zie de punten 1.1 tot 1.5). Er werd geen rekening gehouden met de door juridische wijzigingen (fusie, overname, splitsing) getroffen ondernemingen ingeval zij incoherenties vertoonden in de geregistreerde personeelsbewegingen of wanneer als abnormaal beschouwde ontwikkelingen werden vastgesteld inzake gemiddelde personeelskosten per gewerkt uur of inzake het gemiddelde jaarlijkse arbeidsvolume, die wijzen op een verkeerde registratie van de consequenties van die juridische wijzigingen.

Aan het einde van de selectieprocedure telde de beperkte populatie 48.976 ondernemingen die in het jaar 2005 samen 1.441.506 loontrekkenden in dienst hadden (zie tabel 2 van bijlage 1). Sommige van die ondernemingen vertoonden ongegronde ontwikkelingen inzake opleiding en uitzendarbeid. Wanneer de ontdekte fouten niet tijdig konden worden verbeterd na contact met de ondernemingen en wanneer deze laatste een belangrijk aandeel in hun bedrijfstak vertegenwoordigden, werd het totaal van de rubrieken betreffende opleiding of uitzendarbeid tot nul teruggebracht, teneinde de in die branches opgetekende ontwikkelingen niet te vertekenen.

Aangezien de ondernemingspopulaties van de jaren 1998 tot 2004 een ander statuut hebben dan die van het jaar 2005, bevatten de tabellen van de bijlagen 3 tot 9 alleen gegevens over het niveau voor de jaren 1998 tot 2004. Voor 2005 worden vooral veranderingen weergegeven, die het verloop weerspiegelen dat tussen 2004 en 2005 in de ondernemingen van de beperkte populatie is vastgesteld. In sommige gevallen is voor de jaren 2004 en 2005 echter het niveau vermeld van de resultaten uit de beperkte populatie, waardoor de aandacht kan worden gevestigd op de mogelijke verschillen tussen de resultaten afkomstig van de totale populatie en die verkregen aan de hand van de beperkte populatie.

2. Kenmerken van de beperkte populatie gebruikt voor de analyse van de sociale balansen van het boekjaar 2005

2.1 Representativiteit⁽¹⁾

De werknemers ingeschreven in het register van de ondernemingen die deel uitmaken van de beperkte populatie, vertegenwoordigden, in 2004, 54,5 pct. van de gesalarieerde werkgelegenheid in de particuliere sector zoals die is opgenomen in de nationale rekeningen⁽²⁾ en 79,6 pct. van de werknemers in het geheel van de ondernemingen die

(1) De representativiteit van de beperkte populatie wordt berekend ten opzichte van respectievelijk de nationale rekeningen (particuliere sector) en de volledige populatie van ondernemingen. Ze heeft dus betrekking op het boekjaar 2004, het laatste waarvoor we beschikken over de gehele populatie van ondernemingen die een sociale balans hebben neergelegd.

(2) Het hier gebruikte begrip gesalarieerde werkgelegenheid in de particuliere sector stemt overeen met de werkgelegenheid in de totale economie (S1) verminderd met de werkgelegenheid in de overheidssector (S13). Uit dat concept zijn nog de werknemers weggelaten uit de branches L « openbaar bestuur », M « onderwijs » en P « particuliere huishoudens met werknemers », die in de sociale balansen niet volledig in aanmerking worden genomen.

voor dat boekjaar een sociale balans hebben neergelegd, hoewel het aantal in de beperkte populatie opgenomen ondernemingen slechts 64,1 pct. van de totale populatie van ondernemingen uitmaakt.

De representativiteit volgens het criterium van de werkgelegenheid verschilt van bedrijfstak tot bedrijfstak. Uitgedrukt in procenten van het aantal werknemers die zijn tewerkgesteld in de ondernemingen van de totale populatie voor het boekjaar 2004, ligt de representativiteitsgraad het laagst in de bedrijfstakken met overwegend kleine ondernemingen, waarvan de jaarrekeningen later worden neergelegd of behandeld. Dat is onder meer het geval in de landbouw en de horeca. Het is tevens in deze branches dat de zelfstandigen die geen vennootschap vormen en derhalve geen sociale balans moeten indienen, zelfs indien ze loontrekkenden in dienst hebben, het talrijkst zijn. Hierdoor is de representativiteit in procenten van de in de nationale rekeningen geregistreerde werkgelegenheid ook zeer gering.

TABEL 1 REPRESENTATIVITEIT VAN DE BEPERKTE POPULATIE IN 2004

	Aantal werknemers			Representativiteit van de beperkte populatie	
	In de nationale rekeningen ⁽¹⁾	In de sociale balans van de ondernemingen van de totale populatie ⁽²⁾	In de sociale balans van de ondernemingen van de beperkte populatie ⁽²⁾	In pct. van de gesalarieerde werkgelegenheid in de particuliere sector	In pct. van de totale populatie
	(1)	(2)	(3)	(4) = (3) / (1)	(5) = (3) / (2)
Volgens het criterium van de werkgelegenheid					
Landbouw	26.338	9.844	6.034	22,9	61,3
Industrie	609.911	472.437	416.821	68,3	88,2
Extractieve nijverheid	3.099	2.980	2.650	85,5	88,9
Verwerkende nijverheid	582.168	447.087	392.105	67,4	87,7
Energie en water	24.644	22.370	22.066	89,5	98,6
Bouwnijverheid	188.493	133.057	103.215	54,8	77,6
Handel, vervoer en communicatie	806.469	565.435	455.297	56,5	80,5
Handel en reparaties	469.503	303.890	242.816	51,7	79,9
Horeca	101.435	56.073	30.154	29,7	53,8
Vervoer en communicatie	235.531	205.472	182.328	77,4	88,7
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven	514.494	292.761	241.138	46,9	82,4
Financiële dienstverlening en verzekeringen ...	127.500	115.335	103.826	81,4	90,0
Vastgoed en diensten aan bedrijven ⁽¹⁾	386.994	177.427	137.311	35,5	77,4
Overige diensten	484.965	326.966	211.187	43,5	64,6
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	384.449	288.003	183.581	47,8	63,7
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten ..	100.516	38.963	27.606	27,5	70,9
Totaal	2.630.670	1.800.501	1.433.692	54,5	79,6
Volgens het criterium van het aantal ondernemingen					
.....	n.	76.417	48.976	n.	64,1

Bronnen: INR, NBB (sociale balansen).

(1) Het hier gebruikte begrip gesalarieerde werkgelegenheid in de particuliere sector stemt overeen met de werkgelegenheid in de totale economie (S1) verminderd met de werkgelegenheid in de overheidssector (S13). Uit dat concept zijn nog de werknemers weggelaten uit de branches L « openbaar bestuur », M « onderwijs » en P « particuliere huishoudens met werknemers », die in de sociale balansen niet volledig in aanmerking worden genomen.

(2) Rubriek 1001 + rubriek 1002.

2.2 Kenmerken van de beperkte populatie in 2005

Van de 48.976 ondernemingen uit de populatie die wordt gebruikt voor de analyse van de situatie in 2005, hebben 938 ondernemingen – die voornamelijk behoren tot de tak gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening alsook tot de financiële dienstverlening en verzekeringen, en die samen ongeveer 270.000 werknemers in dienst hebben – een afzonderlijke sociale balans neergelegd. Voorts hebben de 39.952 ondernemingen die een verkort schema indienden, 310.469 loontrekkenden in dienst, wat overeenstemt met een gemiddelde bedrijfsgrootte van 7,8 loontrekkenden per onderneming, tegen gemiddeld 125,3 loontrekkenden in de 9.024 ondernemingen die een volledig schema hadden

TABEL 2 KENMERKEN VAN DE BEPERKTE POPULATIE IN 2005

	Aantal ondernemingen		Aantal werknemers ⁽¹⁾ (jaargemiddelde)	
	Eenheden	In pct. van het totaal	Eenheden	In pct. van het totaal
Ondernemingen die een sociale balans hebben neergelegd die aan de selectiecriteria voldoet	48.976	100,0	1.441.506	100,0
waarvan:				
Ondernemingen die enkel een sociale balans hebben neergelegd	938	1,9	270.487	18,8
Ondernemingen die een jaarrekening met een bijgaande sociale balans hebben neergelegd	48.038	98,1	1.171.020	81,2
waarvan:				
Ondernemingen die een verkort schema hebben neergelegd	39.952	81,6	310.462	21,5
Ondernemingen die een volledig schema hebben neergelegd	9.024	18,4	1.131.045	78,5
Opsplitsing naar bedrijfstak				
Landbouw	785	1,6	5.973	0,4
Industrie	7.656	15,6	412.150	28,6
Extractieve nijverheid	76	0,2	2.621	0,2
Verwerkende nijverheid	7.533	15,4	387.694	26,9
Energie en water	47	0,1	21.836	1,5
Bouwnijverheid	7.330	15,0	105.308	7,3
Handel, vervoer en communicatie	20.707	42,3	455.439	31,6
Handel en reparaties	15.159	31,0	245.595	17,0
Horeca	2.398	4,9	30.138	2,1
Vervoer en communicatie	3.150	6,4	179.706	12,5
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven . .	9.515	19,4	244.152	16,9
Financiële dienstverlening en verzekeringen	1.805	3,7	101.811	7,1
Vastgoed en diensten aan bedrijven	7.710	15,7	142.342	9,9
Overige diensten	2.983	6,1	218.484	15,2
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1.525	3,1	190.262	13,2
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	1.458	3,0	28.221	2,0
Opsplitsing naar ondernemingsgrootte⁽²⁾				
Kleine ondernemingen (tot 50 VTE)	45.664	93,2	419.750	29,1
Middelgrote ondernemingen (meer dan 50 tot 250 VTE)	2.674	5,5	299.735	20,8
Grote ondernemingen (meer dan 500 VTE)	638	1,3	722.022	50,1

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) Rubriek 1001 + rubriek 1002.

(2) Bepaald op grond van het aantal VTE (rubriek 1003) in 2004.

neergelegd. Deze laatste vertegenwoordigen bijgevolg 18,4 pct. van de sociale balansen en 78,5 pct. van het totale aantal werknemers in de ondernemingen van de beperkte populatie.

Ten behoeve van de analyse werden de ondernemingen die een sociale balans neerlegden, opgesplitst naar bedrijfstak en naar omvang.

De verwerkende nijverheid verschaft werk aan 26,9 pct. van de werknemers van de beperkte populatie. De branches handel, gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening en vervoer en communicatie hebben respectievelijk 17, 13,2 en 12,5 pct. van dat personeelsbestand in dienst. De tak vastgoed en diensten aan bedrijven, de bouwnijverheid en de financiële dienstverlening en verzekeringen stellen 9,9, 7,3 en 7,1 pct. van de werknemers te werk. De overige bedrijfstakken zijn van betrekkelijk gering belang; ze vertegenwoordigen elk amper 2 pct. van de werkenden die in deze studie in beschouwing worden genomen.

De indeling van de ondernemingen naar omvang berust op het in het boekjaar 2004 geregistreerde gemiddelde aantal werknemers uitgedrukt in VTE⁽¹⁾. De kleine ondernemingen, met ten hoogste 50 VTE, dit is 93,2 pct. van het totaal, hadden in 2005 ongeveer 30 pct. van het personeel van de beperkte populatie in dienst, dat is gemiddeld 9,2 werknemers per onderneming, terwijl de middelgrote bedrijven, met 50 tot 250 VTE, 2.674 ondernemingen en zowat 300.000 werknemers omvatten, of 21 pct. van het totaal. Er waren 638 grote ondernemingen, dat zijn bedrijven met meer dan 250 VTE, die in 2005 ongeveer 722.000 personen in dienst hadden, wat overeenstemt met 1.132 werknemers gemiddeld per onderneming en met de helft van het totale aantal werknemers van de beschouwde ondernemingen.

(1) Rubriek 1003 van de sociale balansen.

Bijlage 2

LIJST VAN DE VOOR DE ANALYSE GEBRUIKTE SECTIES EN AFDELINGEN VAN DE ACTIVITEITENNOMENCLATUUR NACE-BEL

Omschrijving	Sectie	Afdeling
Landbouw	A-B	01-05
Industrie		
Extractieve nijverheid	C	10-14
Verwerkende nijverheid	D	15-37
Energie en water	E	40-41
Bouwnijverheid	F	45
Handel, vervoer en communicatie		
Handel en reparaties	G	50-52
Horeca	H	55
Vervoer en communicatie	I	60-64
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven		
Financiële dienstverlening en verzekeringen	J	65-67
Vastgoed en diensten aan bedrijven ⁽¹⁾	K	70-74
Overige diensten		
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	N	85
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	O	90-93

(1) Met uitzondering van uitzendbedrijven (code NACE-Bel 74.502).

Bijlage 3

VERLOOP VAN HET AANTAL INGESCHREVEN WERKNEMERS IN DE ONDERNEMINGEN VAN DE BEPERKTE POPULATIE TUSSEN 2004 EN 2005

	In voltijdse equivalenten			In aantal personen						
	Gemiddelde werkgelegenheid		Werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar	Voltijds		Deeltijds		Totaal		Werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar
	(eenheden)	(pct.)		(eenheden)	(pct.)	(eenheden)	(pct.)	(eenheden)	(pct.)	
	(pct.)	(pct.)	(eenheden)	(pct.)	(eenheden)	(pct.)	(eenheden)	(pct.)	(pct.)	
Landbouw	36	0,7	-1,7	12	0,3	-73	-4,1	-61	-1,0	-2,0
Industrie	-5.421	-1,3	-1,2	-6.891	-1,8	2.220	5,3	-4.671	-1,1	-1,0
Extractieve nijverheid	-31	-1,2	-1,5	-54	-2,1	25	20,0	-29	-1,1	-1,5
Verwerkende nijverheid	-5.058	-1,3	-1,3	-6.484	-1,8	2.073	5,1	-4.412	-1,1	-1,0
Energie en water	-332	-1,5	0,3	-353	-1,7	123	8,7	-231	-1,0	0,4
Bouwnijverheid	2.048	2,0	2,1	1.755	1,8	337	6,8	2.093	2,0	2,2
Handel, vervoer en communicatie	-1.627	-0,4	-0,6	-4.051	-1,2	4.193	3,6	142	0,0	-0,1
Handel en reparaties	1.893	0,9	0,1	849	0,5	1.930	2,7	2.780	1,1	0,4
Horeca	-112	-0,5	-1,2	-70	-0,5	54	0,3	-16	-0,1	-0,7
Vervoer en communicatie ..	-3.408	-2,0	-1,5	-4.830	-3,2	2.208	7,5	-2.622	-1,4	-0,8
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven	1.895	0,9	0,7	-417	-0,2	3.431	5,5	3.014	1,3	1,5
Financiële dienstverlening en verzekeringen	-2.623	-2,7	-2,3	-3.673	-4,6	1.658	6,7	-2.016	-1,9	-2,0
Vastgoed en diensten aan bedrijven	4.518	3,7	3,0	3.257	3,3	1.774	4,7	5.030	3,7	4,0
Overige diensten	5.295	3,1	2,4	1.907	1,8	5.390	5,2	7.297	3,5	2,8
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	4.842	3,3	2,6	1.465	1,7	5.217	5,4	6.681	3,6	3,0
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten ...	453	1,9	0,8	443	2,2	173	2,3	616	2,2	1,1
Totaal	2.227	0,2	0,0	-7.684	-0,7	15.498	4,7	7.814	0,5	0,5

Bron: NBB (sociale balansen).

Bijlage 4

AANTAL DOOR DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS GEWERKTE UREN

	Eenheden, per jaar (totale populatie)									Veranderingspercentages tussen 2004 en 2005 (beperkte populatie)		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004			Per voltijds equivalent	Per voltijds werknemer	Per deeltijds werknemer
	Per voltijds equivalent						Per voltijds equivalent	Per voltijds werknemer	Per deeltijds werknemer			
Landbouw	1.552	1.572	1.573	1.537	1.545	1.533	1.556	1.545	753	-1,8	-1,4	2,8
Industrie	1.546	1.537	1.534	1.518	1.506	1.508	1.533	1.534	990	-1,2	-1,1	-0,9
Extractieve nijverheid	1.490	1.516	1.517	1.479	1.487	1.497	1.490	1.490	887	-1,9	-1,9	5,3
Verwerkende nijverheid	1.549	1.539	1.540	1.523	1.510	1.512	1.539	1.541	989	-1,4	-1,3	-0,9
Energie en water	1.498	1.501	1.417	1.415	1.427	1.426	1.411	1.413	1.053	2,5	2,3	-1,1
Bouwnijverheid	1.430	1.469	1.461	1.439	1.428	1.432	1.465	1.461	899	-2,0	-2,1	2,5
Handel, vervoer en communicatie	1.713	1.711	1.677	1.640	1.626	1.616	1.605	1.606	899	-1,9	-1,9	-2,1
Handel en reparaties	1.660	1.650	1.634	1.627	1.609	1.600	1.608	1.614	949	-0,7	-0,9	0,0
Horeca	1.634	1.621	1.624	1.580	1.590	1.567	1.562	1.535	635	-0,3	-0,3	-1,3
Vervoer en communicatie ..	1.811	1.827	1.739	1.666	1.656	1.648	1.608	1.604	1.033	-3,6	-3,1	-7,3
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven	1.628	1.613	1.601	1.588	1.552	1.541	1.551	1.568	870	-0,9	-0,7	-1,1
Financiële dienstverlening en verzekeringen	1.573	1.534	1.529	1.501	1.428	1.426	1.436	1.465	876	-1,2	-0,3	-5,1
Vastgoed en diensten aan bedrijven	1.677	1.676	1.657	1.654	1.646	1.625	1.630	1.641	867	-1,1	-1,4	1,4
Overige diensten	1.568	1.560	1.555	1.537	1.530	1.537	1.532	1.519	935	-1,2	-1,4	-0,7
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	1.564	1.555	1.549	1.530	1.524	1.530	1.525	1.507	944	-1,4	-1,6	-0,8
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten ...	1.598	1.600	1.595	1.583	1.581	1.594	1.583	1.580	828	0,2	-0,2	0,3
Totaal	1.598	1.595	1.584	1.562	1.547	1.545	1.552	1.552	916	-1,4	-1,4	-1,2

Bron: NBB (sociale balansen).

Bijlage 5

OPSPLITSING VAN HET AANTAL INGESCHREVEN WERKNEMERS NAAR ARBEIDSOVEREENKOMST EN GESLACHT

(procenten van het totaal, gegevens op 31 december)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004	2005
	(totale populatie)							(beperkte populatie)	
Naar arbeidsovereenkomst									
Overeenkomst voor onbepaalde duur	93,1	92,9	93,1	93,5	93,8	93,9	93,9	94,6	94,6
Overeenkomst voor bepaalde duur	5,2	5,5	5,4	4,9	4,9	5,0	5,0	4,4	4,5
Landbouw	6,3	8,8	7,5	7,5	5,2	6,1	6,2	5,2	5,2
Industrie	4,7	4,6	5,2	4,2	3,9	3,6	3,8	3,8	3,8
Extractieve nijverheid	3,4	4,5	6,1	5,6	5,8	6,0	6,1	6,4	7,0
Verwerkende nijverheid	4,6	4,5	5,1	4,0	3,7	3,4	3,7	3,7	3,7
Energie en water	8,4	8,7	8,0	7,4	6,2	6,3	6,0	6,0	6,3
Bouwnijverheid	3,0	3,2	3,1	2,1	2,7	2,7	2,7	2,3	2,3
Handel, vervoer en communicatie	5,0	5,2	4,6	4,7	5,2	5,7	5,5	5,0	5,1
Handel en reparaties	4,4	4,7	5,1	5,6	5,6	6,0	5,7	5,6	5,7
Horeca	7,2	8,1	9,9	8,9	9,7	11,4	12,6	10,6	10,5
Vervoer en communicatie	5,3	5,0	2,8	2,5	3,7	3,7	3,2	3,2	3,3
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven	4,5	5,0	4,7	4,1	4,1	4,2	4,0	2,8	3,0
Financiële dienstverlening en verzekeringen . .	4,3	4,9	4,8	4,4	3,5	2,9	3,0	3,0	2,8
Vastgoed en diensten aan bedrijven	4,6	5,0	4,6	3,9	4,4	5,0	4,7	2,6	3,1
Overige diensten	8,2	8,9	8,5	8,3	7,6	7,6	7,7	7,4	7,4
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	8,3	8,9	8,5	8,2	7,5	7,4	7,6	7,3	7,3
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	7,1	8,4	8,9	8,8	8,8	8,6	7,9	7,7	8,0
Vervangingsovereenkomst	1,4	1,4	1,3	1,3	1,1	1,0	0,9	0,8	0,8
Overeenkomst voor een omschreven werk	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Naar geslacht									
Mannen	62,6	62,1	62,9	61,7	61,0	60,7	60,6	62,7	62,3
Vrouwen	37,4	37,9	37,1	38,3	39,0	39,3	39,4	37,3	37,7

Bron: NBB (sociale balansen).

Bijlage 6

OPSPLITSING VAN DE WERKGELEGENHEID NAAR WERKNEMERSSTATUUT IN DE ONDERNEMINGEN DIE EEN VOLLEDIG SCHEMA NEERLEGGEN
 (procenten van de gemiddelde werkgelegenheid, uitgedrukt in VTE)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004	2005
	(totale populatie)							(beperkte populatie)	
In het personeelsregister ingeschreven werknemers	96,3	96,5	96,2	96,5	96,6	96,4	95,8	95,7	95,6
Uitzendkrachten	2,7	2,8	3,0	2,7	2,6	2,7	3,1	3,1	3,3
Landbouw	2,9	3,3	2,9	3,6	5,4	5,4	6,7	6,8	4,4
Industrie	4,3	4,2	4,8	4,2	4,1	4,4	4,9	4,8	4,8
Extractieve nijverheid	2,9	2,9	4,1	3,3	3,7	3,1	2,4	2,2	2,4
Verwerkende nijverheid	4,5	4,4	5,0	4,4	4,3	4,5	5,2	5,1	5,1
Energie en water	0,7	0,8	1,2	0,9	0,9	1,1	0,9	0,9	1,1
Bouwnijverheid	1,3	1,5	1,5	1,5	1,2	1,2	1,2	1,1	1,6
Handel, vervoer en communicatie	2,8	2,8	2,9	2,8	2,7	2,9	3,4	3,3	3,7
Handel en reparaties	3,4	3,2	3,7	3,5	3,4	3,5	3,9	3,8	4,0
Horeca	3,8	4,3	6,1	5,0	4,7	4,0	4,0	3,8	4,2
Vervoer en communicatie	2,1	2,2	1,9	1,9	2,0	2,2	2,8	2,7	3,3
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven	1,6	1,9	2,0	2,0	1,8	1,7	2,0	1,8	1,9
Financiële dienstverlening en verzekeringen	0,8	1,1	1,2	1,2	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6
Vastgoed en diensten aan bedrijven	2,5	2,7	2,9	2,8	2,7	2,7	3,2	3,1	3,1
Overige diensten	0,7	0,9	1,1	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,4	0,4	0,6	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,5
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten	4,5	5,7	5,3	5,1	5,2	5,1	5,2	5,4	5,4
Ter beschikking van de onderneming gestelde personen ⁽¹⁾	0,9	0,8	0,7	0,7	0,8	0,9	1,1	1,1	1,1

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) De werknemers die verbonden zijn aan een onderneming door een inschrijving in het personeelsregister van die onderneming en die ter beschikking worden gesteld van een andere onderneming die een sociale balans moet neerleggen, worden tweemaal geteld.

Bijlage 7

PERSONEELSKOSTEN PER VTE⁽¹⁾

	Euro's per jaar (totale populatie)							Veranderings- percentages tussen 2004 en 2005 (beperkte populatie)
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
Landbouw	25.296	26.353	26.649	27.005	28.417	28.745	29.775	2,1
Industrie	43.041	44.128	44.986	46.479	48.704	49.692	51.578	2,2
Extractieve nijverheid	37.942	38.998	39.958	41.812	43.941	45.628	46.147	1,2
Verwerkende nijverheid	41.514	42.704	43.841	45.302	47.298	48.631	50.276	2,3
Energie en water	79.864	77.809	70.491	74.014	77.452	74.704	77.728	1,7
Bouwnijverheid	31.321	32.954	33.658	34.685	35.824	36.684	37.864	0,6
Handel, vervoer en communicatie	35.557	36.808	37.439	38.765	40.447	41.212	42.360	2,9
Handel en reparaties	37.195	37.791	38.282	39.716	41.000	41.502	42.375	3,0
Horeca	23.844	24.467	24.753	25.152	26.504	27.499	28.233	1,7
Vervoer en communicatie	35.162	37.798	38.419	39.754	42.002	43.215	44.942	2,9
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven	51.517	52.630	53.570	55.160	56.140	56.860	57.475	1,8
Financiële dienstverlening en verzekeringen ...	59.136	61.530	62.447	63.909	64.258	65.611	67.245	2,0
Vastgoed en diensten aan bedrijven	44.786	45.454	46.637	48.584	49.925	50.512	50.728	2,5
Overige diensten	33.091	33.366	33.890	35.213	37.138	38.705	39.355	2,2
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	33.258	33.455	33.994	35.322	37.148	38.766	39.452	2,0
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten ...	31.802	32.698	33.166	34.423	37.058	38.250	38.688	3,3
Totaal	39.674	40.638	41.379	42.732	44.421	45.293	46.484	2,1

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) Rubriek 1023 / rubriek 1003.

Bijlage 8

PERSONEELSKOSTEN PER GEWERKT UUR ⁽¹⁾

	Euro's (totale populatie)							Veranderings- percentages tussen 2004 en 2005 (bepaalde populatie)
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
Landbouw	16,30	16,76	16,94	17,57	18,40	18,75	19,13	4,0
Industrie	27,84	28,71	29,32	30,62	32,34	32,95	33,65	3,3
Extractieve nijverheid	25,46	25,73	26,35	28,27	29,56	30,48	30,96	3,2
Verwerkende nijverheid	26,81	27,75	28,47	29,75	31,32	32,17	32,66	3,6
Energie en water	53,30	51,83	49,76	52,30	54,28	52,40	55,09	-0,7
Bouwnijverheid	21,91	22,43	23,03	24,10	25,08	25,61	25,85	2,6
Handel, vervoer en communicatie	20,75	21,51	22,32	23,64	24,87	25,50	26,40	4,8
Handel en reparaties	22,40	22,91	23,43	24,40	25,48	25,94	26,35	3,7
Horeca	14,59	15,10	15,24	15,91	16,67	17,55	18,08	2,0
Vervoer en communicatie	19,42	20,69	22,09	23,86	25,37	26,23	27,96	6,8
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven	31,64	32,63	33,46	34,73	36,18	36,89	37,06	2,8
Financiële dienstverlening en verzekeringen ...	37,59	40,10	40,84	42,58	45,00	46,02	46,82	3,3
Vastgoed en diensten aan bedrijven	26,70	27,12	28,14	29,37	30,32	31,08	31,12	3,7
Overige diensten	21,11	21,39	21,79	22,92	24,27	25,18	25,68	3,4
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	21,27	21,52	21,94	23,09	24,38	25,34	25,87	3,5
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten ..	19,90	20,44	20,79	21,74	23,44	24,00	24,44	3,1
Totaal	24,82	25,48	26,12	27,36	28,71	29,31	29,94	3,6

Bron: NBB (sociale balansen).

(1) Rubriek 1023 / rubriek 1013.

Bijlage 9

OPLEIDING IN 2005 IN DE ONDERNEMINGEN VAN DE BEPERKTE POPULATIE

	Aantal opgeleide werknemers			(in pct. van het aantal gewerkte uren)	Aantal uren opleiding			(in pct. van de personeelskosten)	Opleidingskosten		
	(in pct. van het personeelsbestand op 31 december)				(gemiddelde per begunstigde, eenheden)				(gemiddelde per begunstigde, in euro's)		
	Totaal	Mannen	Vrouwen		Totaal	Mannen	Vrouwen		Totaal	Mannen	Vrouwen
Landbouw	2,4	2,4	3,0	0,06	31,7	27,4	39,7	0,10	1.115	1.171	1.009
Industrie	46,6	48,5	40,9	1,02	32,0	33,1	27,3	1,39	1.548	1.601	1.316
Extractieve nijverheid	34,5	35,1	32,8	0,63	26,0	26,1	25,8	0,72	985	967	1.216
Verwerkende nijverheid	45,6	47,6	39,9	1,00	32,0	33,1	27,5	1,35	1.487	1.534	1.284
Energie en water	65,8	67,1	59,6	1,49	31,9	33,5	25,2	1,97	2.327	2.471	1.715
Bouwnijverheid	12,3	12,4	10,2	0,21	24,8	24,9	23,0	0,28	882	879	925
Handel, vervoer en communicatie	35,0	37,4	31,2	0,74	29,8	32,5	24,4	0,96	1.092	1.281	714
Handel en reparaties	25,9	27,5	23,9	0,44	23,8	25,7	21,2	0,59	895	1.024	724
Horeca	14,2	12,9	15,7	0,17	13,6	14,7	12,6	0,36	557	611	511
Vervoer en communicatie ..	50,8	49,6	56,7	1,22	34,7	36,6	29,2	1,46	1.255	1.438	722
Financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven	41,5	43,6	38,5	0,95	31,3	34,0	27,6	1,69	2.175	2.295	2.016
Financiële dienstverlening en verzekeringen	57,3	60,8	53,9	1,31	29,5	30,6	28,2	2,52	2.775	2.902	2.625
Vastgoed en diensten aan bedrijven	30,2	32,5	26,5	0,71	33,7	38,2	26,7	0,89	1.359	1.560	1.050
Overige diensten	48,3	37,5	51,7	0,72	18,0	19,9	17,6	0,70	467	580	440
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	51,9	40,8	54,6	0,78	17,8	19,4	17,5	0,73	446	527	430
Collectieve, sociale en persoonlijke diensten ...	24,0	29,1	18,3	0,36	21,2	21,6	20,6	0,50	776	773	783
Totaal	39,6	39,4	40,1	0,81	28,5	32,0	22,8	1,18	1.317	1.533	967

Bron: NBB (sociale balansen).

Summaries of articles

Economic projections for Belgium – Autumn 2006

Since the publication of the Bank's spring projections, the growth of activity in the euro area in the first half of 2006 has been stronger than previously predicted and oil prices, after rising further during the summer, have fallen to a level hovering around 60 dollars since October 2006.

In Belgium, economic activity recorded a considerable increase in vitality in late 2005 and early 2006, with quarterly GDP growth reaching 0.9 p.c. in the first quarter and 0.7 p.c. in the second quarter. The rate of GDP growth may have dipped slightly in the second half of the year, maintaining a sound course more in line with the potential for growth in the medium term. In all, real GDP growth is expected to increase from 1.5 p.c. in 2005 to 3 p.c. in 2006. The projected figure for 2007 is 2.1 p.c.

Apart from the robust support of foreign demand, the improvement in 2006 had its origins largely within the economy, in household expenditure on consumption and housing and in business investment. The same factors are expected to operate in 2007, although the effect will be more moderate.

Since the cyclical movements in activity are largely absorbed by productivity, the 1 p.c. rate of net job creation achieved in 2005 will probably be maintained for the ensuing two years. Altogether, around 43,000 net additional jobs will be created each year from 2005 to 2007. However, taking account of the rapid growth of the labour force since 2005, the harmonised unemployment rate will only fall slightly during the period covered by the forecasts, to average 8.3 p.c. in 2007 against 8.4 p.c. in 2005 and 8.5 p.c. in 2006.

Estimated on the basis of the HICP, total inflation – which had averaged 2.5 p.c. in 2005 – is predicted to fall to 2.3 p.c. in 2006 and 1.9 p.c. in 2007, as a result of the projected easing of energy prices. In contrast, the underlying trend in inflation is expected to maintain the gradual rise which began in mid 2005, increasing from 1.5 p.c. in 2005 to an average of 1.9 p.c. in 2007. For that year, the introduction on 1 July 2007 of the general packaging levy and the increase in excise duty on tobacco, included in the 2007 budget, will push inflation up by 0.2 point. Unit labour costs are projected to increase by 0.7 p.c. in 2006 and 1.2 p.c. in 2007, following an average annual increase of 0.5 p.c. in the two preceding years, these fluctuations reflecting the cyclical movements in productivity. Hourly labour costs should maintain their annual rate of increase of 2¼ p.c. in 2006 and 2007, comparable to that of the two preceding years.

Taking account of the latest information, public finances should end the year 2006 more or less in balance. For 2007, the forecasts indicate a deficit of 0.4 p.c. of GDP, despite a further decline in interest charges – although the fall is admittedly not as steep as in previous years – and the reduction in local authority investment expenditure which is normal in the year following the local elections. The adverse movement in the budget balance is due largely to the non-recurring measures taken into account in the estimate, the impact of which will be less than in 2006. In addition, public revenues are also expected to contract in relation to GDP, since labour incomes – which are taxed relatively heavily – are growing more slowly than GDP.

In 2006 and 2007 the public debt will continue to diminish steadily.

JEL Code: E17, E25, E37, E66

Key words: Belgium, macroeconomic projections, Eurosystem

The financial position of Belgian non-financial corporations

As entities where the production process takes place, non financial corporations deserve full attention in the analysis of the real and financial accounts. However, the examination of the financial behaviour of non financial corporations is traditionally confined to their financing: thus, the Bank's annual report generally only considers their liabilities.

Yet the formation of financial assets by non financial corporations is a significant item of information, in both statistical and economic terms. The total financial assets held by non financial corporations in Belgium are considerable, as they far exceed the total financial assets of households. A study recently revealed the historically high level of financial asset formation by non financial corporations in the main industrialised countries, a factor which could help to explain the relatively low level of long-term interest rates.

In recent years, Belgian non financial corporations have formed substantially more financial assets than their counterparts in the euro area. In 2005, the financial assets held by Belgian companies were – partly for that reason – almost double the financial assets, expressed in percentages of GDP, of non financial corporations in the euro area.

However, this situation certainly does not indicate any risk aversion on the part of Belgian non financial corporations. In fact the liabilities side of their balance sheets also records growth of new financial liabilities in excess of the figure for non financial corporations in the euro area, so that – in terms of liabilities, too – the outstanding total in Belgium is comparatively much higher than the outstanding total in the euro area.

This paradoxical situation of Belgian non financial corporations – the fact that they hold much more substantial assets while at the same time contracting significantly greater liabilities – is due to the fact that the Belgian non financial corporations sector includes coordination centres and non financial holding companies, i.e. undertakings acting, as it were, as financial intermediaries. If the coordination centres and non financial holding companies are excluded, the overall outstanding total gross assets and liabilities of Belgian non financial corporations reverts to a level very close to the figure for the euro area.

Finally, in 2005 Belgian non financial institutions recorded an outstanding total of net liabilities amounting to around 100 p.c. of GDP, i.e. slightly more than the outstanding total for non financial corporations in the euro area. It is also apparent that the exclusion of the coordination centres and non financial holding companies has hardly any effect on Belgium's net debtor position, confirming that these two types of institutions perform an intermediary function.

Although it is not possible to isolate the coordination centres and non financial holding companies in the case of new transactions (flows), there is no reason to think that the effect would be any different: there would be a significant decline in the gross flows of new assets and liabilities, but that would have a negligible influence on the financial balance. That balance is very similar to the one for the euro area.

JEL Codes: E50, G30

Key words: flow of funds, corporate finance

Trend in the financial structure and results of firms in 2005

Each year, the National Bank examines the situation regarding the annual accounts of Belgian non-financial corporations. By that time, the Central Balance Sheet Office has already collected a representative number of annual accounts for the preceding year.

The article is in three parts. The first part describes the methodology used and the sample. The second part studies the main developments in the profit and loss account. Finally, the third part contains a financial analysis of Belgian companies; this analysis is supplemented by the interpretation of the results of the failure prediction model developed by the Bank.

In 2005, the total value added created by Belgian non financial corporations increased by 4 p.c., constituting a slowdown in comparison with 2004. At the same time, the operating costs (mainly personnel costs and depreciation) grew by 2.8 p.c. So, for the third year in a row, value added growth greatly exceeded the rise in operating costs. As a result, the net operating profit increased by 8.4 p.c., after having already produced an exceptional increase in 2003 and 2004. In three years, the operating profit gained 12 billion euro or 70 p.c. After taking into account the other elements of the results, and particularly the financial and exceptional results, non financial corporations made a net profit after tax of 41 billion euro, representing a strong increase in comparison with 2004.

Return on equity increased significantly in 2005 in the largest companies. The slight decline in the leverage effect had a positive influence on financial independence and, due to historically low interest rates, the associated charges continued to fall. The net working capital of large companies and SMEs went up, while the working capital needs of the former tend to exceed their net working capital. Investments caught up in 2005 in the major companies, mainly in the non manufacturing sector, but in terms of the median value there was a slight decline, linked to lower use of production capacity. Rising amounts invested in R&D were concentrated on a smaller number of companies. As far as financial risks are concerned, they levelled off in 2005, after several years of decline.

JEL Code: C35, G30, G33, L60, L80

Key words: firms results, financial structure, bankruptcy prediction, sectoral analysis

The social balance sheet 2005

Each year, the National Bank examines the provisional results of the social balance sheets of Belgian enterprises. As the social balance sheets are not yet all available for 2005, the study is based on a limited population of enterprises, compiled according to the principle of a constant sample. This population is made up of 48,976 enterprises employing around 4,441,000 workers in 2005. The main results of the analysis are as follows.

As an average, employment increased by 0.5 p.c. between 2004 and 2005. Although the year-end growth rate was also 0.5 p.c. for these two years, the rate of increase in the volume of labour expressed in full-time equivalent slowed down during the year. Net staff recruitment also declined during 2005, falling to only half the previous year's level.

In fact, employment expanded in small and medium-sized enterprises while large companies recorded staff cuts. In industry, the workforce contracted once again. It remained stable in trade, transport and communications whereas it increased in the other branches, especially in other services and construction. The female workforce grew by around 8,400 units between year-end 2004 and 2005, representing 37.7 p.c. of total employment at 31 December 2005; the number of male employees declined by around 1,400 units.

Net staff recruitment is proportionately greater for full-time workers. However, because of the changes in the working arrangements of existing staff, the rate of part-time working increased by almost 4 p.c. Part of this rise is due to the development of the time credit scheme, increasingly used to reconcile work and family life, but also to facilitate the transition between working life and retirement.

Enterprises filing full-format accounts supply more details on staff movements during the year. There has been an increase in the number of workers with higher education qualifications, while the number of staff with low and medium skills has declined. However the majority of the workers taken on still fall into these last categories of staff. New part-time employees have lower qualifications than those recruited as full-time staff. The male full-time workers recruited are on average less skilled than new female full-time workers. Despite the large net intake of temporary workers, the total for the latter varies only very slightly, since some of these workers are offered a permanent contract while other temporary jobs are subject to a high rate of turnover. However, the turnover of employees on permanent contracts is also quite significant, since 12.8 p.c. of them left their employer in 2005. Finally, the number of staff leaving declined between 2004 and 2005, mainly because of a reduction in the use of early retirement schemes and redundancies.

The full-format accounts also contain information on the use of agency workers and persons on secondment from an outside firm. It is therefore possible to assess the relative importance of all temporary contracts which, in these companies, altogether represent 9.2 p.c. of workers. Small organisations use more agency workers, while larger ones prefer fixed-term contracts. Manufacturing industry and the construction sector use primarily agency workers while the service branches make more use of fixed-term contracts. Persons on secondment and substitution contracts are found mainly in the service branches.

Hourly labour costs increased by an average of 3.6 p.c. between 2004 and 2005 in enterprises of the limited population. The article shows that, while the level of hourly labour costs differs significantly between branches, the dispersion of these costs is also considerable: the ratio between the average costs recorded in firms with the lowest costs and the average calculated for those with the highest costs varies by a factor of 2 to 5 between branches.

Finally, in regard to training, the financial effort indicator declined once again in 2005. The training budget is estimated to be 1.05 p.c. of staff costs in 2005, against 1.13 p.c. in 2004 and a peak of 1.42 p.c. in 2000. However, there was a slight increase in the rate of employees' participation in training: 36 p.c. of workers had access to training in 2005, one percentage point more than

at the beginning of the decade. These performances still fall well short of the targets set by the inter-generation solidarity pact adopted at the end of December 2005, which – in line with earlier agreements – stipulates that the first indicator should reach 1.9 p.c. in 2006 and the second 50 p.c. by 2010.

JEL Code: J20, J24, J30, J31, M51, M53

Key words: employment, staff costs, training, working hours, employment contract, full-time, part-time, skills, temporary worker

Abstracts of the working papers series

90. Industry wage differentials, unobserved ability, and rent-sharing: Evidence from matched worker-firm data, 1995-2002, by R. Plasman, F. Rycx and I. Tojerow, October 2006.

The paper investigates inter-industry wage differentials in Belgium, taking advantage of access to a unique matched employer-employee data set covering the period 1995-2002. Findings show the existence of large and persistent wage differentials among workers with the same observed characteristics and working conditions, employed in different sectors. The hypothesis that workers with better unmeasured abilities are over-represented in high-wage sectors may not be rejected on the basis of Martins' (2004) methodology. However, the contribution of this explanation to the observed industry wage differentials appears to be limited. Further results show that *ceteris paribus*, workers earn significantly higher wages when employed in more profitable firms. The instrumented wage-profit elasticity stands at 0.063 and Lester's range of pay is about 41 per cent of the mean wage. This rent-sharing phenomenon accounts for a large fraction of the industry wage differentials. The authors find indeed that the magnitude, dispersion and significance of industry wage differentials decreases sharply when controlling for profits.

91. The dynamics of trade and competition, by N. Chen, J. Imbs and A. Scott, October 2006.

The authors present, extend and estimate a model of international trade with firm heterogeneity in the tradition of Melitz (2003) and Melitz and Ottaviano (2005). The model is constructed to yield testable implications for the dynamics of international prices, productivity levels and markups as functions of openness to trade at a sectoral level. The theory lends itself naturally to a difference in differences estimation, with international differences in trade openness at the sector level reflecting international differences in the competitive structure of markets. Predictions are derived for the effects of both domestic and foreign openness on each economy. Using disaggregated data for EU manufacturing over the period 1989-1999 the authors find evidence that trade openness exerts a competitive effect, with prices and markups falling and productivity rising. Consistent with theory however, these effects diminish and may even revert in the longer term as less competitive economies become attractive havens from which to export from. The paper provides evidence that this entry into less open economies induces pro-competitive effects overseas in response to domestic trade liberalization.

92. [A New Keynesian model with unemployment](#), by O. Blanchard and J. Gali, October 2006.

The authors develop a utility based model of fluctuations, with nominal rigidities, and unemployment. In doing so, they combine two strands of research: the New Keynesian model with its focus on nominal rigidities, and the Diamond-Mortensen-Pissarides model, with its focus on labor market frictions and unemployment. In developing this model, they proceed in two steps.

They first leave nominal rigidities aside. They show that, under a standard utility specification, productivity shocks have no effect on unemployment in the constrained efficient allocation. They then focus on the implications of alternative real wage setting mechanisms for fluctuations in unemployment.

They then introduce nominal rigidities in the form of staggered price setting by firms. They derive the relation between inflation and unemployment and discuss how it is influenced by the presence of real wage rigidities. They show the nature of the tradeoff between inflation and unemployment stabilization, and they draw the implications for optimal monetary policy.

93. [Price and wage setting in an integrating Europe: Firm level evidence](#), by F. Abraham, J. Konings and S. Vanormelingen, October 2006.

Europe has witnessed the last decade an accelerated process of economic integration. Trade barriers were removed, the euro was introduced and ten new member states entered the European Union. Economic integration is likely to have an impact on both labor and product markets. Unlike most other papers, that focus on product and labor markets separately, the authors look at the link between globalization and product and labor market imperfections simultaneously. To this end, they rely on a rich panel of manufacturing firms in Belgium, a small open economy. They find that union bargaining power is higher in sectors characterized by high price cost margins. Moreover, ignoring imperfections on the labor market, leads to an underestimation of product market power. Concerning the influence of globalization, their main findings are that both price cost margins and union bargaining power are typically lower in sectors that are subject higher international competition. This result is especially true for competition from low wage countries.

94. [Simulation, estimation and welfare implications of monetary policies in a 3-country NOEM model](#), by J. Plasmans, T. Michalak and J. Fornero, October 2006.

The authors derive a microfounded macro New Keynesian model for open economies, be them large or small. They consider habit formation in consumption, sectoral linkages, domestic and foreign governments, tradable and non-tradable final and intermediate goods and imperfect pass-through in these sectors. Sticky nominal prices and wages are modeled in a Calvo way. The model economy is composed of a continuum of infinitely-lived consumers and producers for three regions (countries). Numerical simulations and econometric estimations are presented with a focus on a small open economy member of the EMU. Welfare implications of the involved price and wage rigidities are discussed.

95. Inflation persistence and price-setting behaviour in the euro area: a summary of the Inflation Persistence Network evidence, by F. Altissimo, M. Ehrmann and F. Smets, October 2006.

The paper provides a summary of current knowledge on inflation persistence and price stickiness in the euro area, based on research findings that have been produced in the context of the Inflation Persistence Network. The main findings are: i) Under the current monetary policy regime, the estimated degree of inflation persistence in the euro area is moderate; ii) Retail prices in the euro area are more sticky than in the US; iii) There is significant sectoral heterogeneity in the degree of price stickiness; iv) Price decreases are not uncommon. The paper also investigates some of the policy implications of these findings.

96. How wages change: Micro evidence from the International Wage Flexibility Project, by W.T. Dickens, L. Goette, E.L. Groshen, S. Holden, J. Messina, M.E. Schweitzer, J. Turunen and M. Ward, October 2006.

How do the complex institutions involved in wage setting affect wage changes? The International Wage Flexibility Project provides new microeconomic evidence on how wages change for continuing workers. The authors analyze individuals' earnings in 31 different data sets from sixteen countries, from which they obtain a total of 360 wage change distributions. They find a remarkable amount of variation in wage changes across workers. Wage changes have a notably non-normal distribution; they are tightly clustered around the median and also have many extreme values. Furthermore, nearly all countries show asymmetry in their wage distributions below the median. Indeed, the authors find evidence of both downward nominal and real wage rigidities. The paper also find that the extent of both these rigidities varies substantially across countries. The results suggest that variations in the extent of union presence in wage bargaining play a role in explaining differing degrees of rigidities among countries.

97. Nominal wage rigidities in a new Keynesian model with frictional unemployment, by V. Bodart, G. de Walque, O. Pierrard, H.R. Sneessens and R. Wouters, October 2006.

The paper proposes a search and matching model with nominal stickiness à la Calvo in the wage bargaining. It analyzes the properties of the model, first, in the context of a typical real business cycle model driven by stochastic productivity shocks and second, in a fully specified monetary dynamic stochastic general equilibrium model with various real and nominal rigidities and multiple shocks. The model generates realistic statistics for the important labor market variables.

98. Dynamics on monetary policy in a fair wage model of the business cycle, by D. De la Croix, G. de Walque and R. Wouters, October 2006.

The authors first build a fair wage model in which effort varies over the business cycle. This mechanism decreases the need for other sources of sluggishness to explain the observed high inflation persistence. Second, the authors confront empirically their fair wage model with a New Keynesian model based on the standard assumption of monopolistic competition in the labor market. They show that, in terms of overall fit, the fair wage model outperforms the New Keynesian one. The extension of the fair wage model with lagged wage is judged insignificant by the data, but the extension based on a rent sharing argument including firm's productivity gains in the fair wage is not. Looking at the implications for monetary policy, the paper concludes that the additional trade-off problem created by the inefficient real wage behavior significantly affects nominal interest rates and inflation outcomes.

99. [The kinked demand curve and price rigidity: evidence from scanner data,](#)
by M. Dossche, F. Heylen and D. Van den Poel, October 2006.

The paper uses scanner data from a large euro area retailer. The authors extend Deaton and Muellbauer's Almost Ideal Demand System to estimate the price elasticity and curvature of demand for a wide range of products. Their results support the introduction of a kinked (concave) demand curve in general equilibrium macro models. They find that the price elasticity of demand is on average higher for price increases than for price decreases. However, the degree of curvature in demand is much lower than is currently imposed. Moreover, for a significant fraction of products they observe a convex demand curve. The authors find no correlation between the estimated price elasticity/curvature and the observed size or frequency of price adjustment in their data.

100. [Lumpy price adjustments: a microeconomic analysis,](#)
by E. Dhyne, C. Fuss, H. Peseran and P. Sevestre, October 2006.

The paper presents a simple model of state-dependent pricing that allows identifying the relative importance of both nominal and real factors in price rigidity. Using two rich datasets consisting of a large fraction of the price quotes used to compute the Belgian and French Consumer Price Indices, the authors are able to evaluate, the importance of the menu costs and to discriminate between idiosyncratic and common shocks that affect the marginal cost and/or the desired mark-up at the outlet level. They find that infrequent price changes are not necessarily associated with large menu costs. Indeed, real rigidities appear to play a significant role. They also find that asymmetry in the price adjustment may result from a trend in marginal costs and/or desired mark-ups rather than from asymmetric menu costs.

101. [Reasons for wage rigidity in Germany,](#) by W. Franz and F. Pfeiffer, October 2006.

The study investigates institutional and economic reasons for downward wage rigidity regarding three occupational skill groups. Based on a survey of 801 firms in Germany and an econometric analysis, the authors find strong support for explanations based on the effects of labour union contracts and efficiency wages that differ between skill groups. Survey respondents indicate that labour union contracts and implicit contracts are important reasons for wage rigidity for the (less) skilled. Specific human capital and negative signals for new hires are causes of the stickiness of wages for the highly skilled. Compared with US evidence, German firms seem to attach more importance to labour union contracts and specific human capital.

102. [Fiscal sustainability indicators and policy design in the face of ageing,](#)
by G. Langenus, October 2006.

Mainly due to increasing concerns about the potential impact of population ageing the sustainability of public finances has become one of the key issues in fiscal assessments. The paper briefly reviews the different theoretical benchmarks and empirical tests for sustainability and assesses the sustainability of public finances in euro area countries on the basis of the latest projections of the Ageing Working Group of the EU Economic Policy Committee. Two alternative operational indicators for fiscal sustainability are proposed and appropriate policy options to restore fiscal sustainability are explored for three individual euro area countries. Pre-funding strategies that create the budgetary room that is needed to finance ageing costs in advance require important consolidation efforts for most euro area countries and can imply aiming at significant budgetary surpluses in the coming years for some. However, a simplified technical exercise assessing the evolution of the fiscal burden of the average worker shows that such strategies generally imply a more even distribution of the fiscal burden across generations than more gradual adjustment strategies.

103. Macroeconomic fluctuations and firm entry: theory and evidence, by V. Lewis, October 2006.

The paper studies the behaviour of firm entry and exit in response to macroeconomic shocks. The author formulates a dynamic stochastic general equilibrium model with an endogenous number of producers. From the calibrated model, she derive a minimum set of robust sign restrictions to identify four kinds of macroeconomic shocks in a vector autoregression, namely supply, demand, monetary and entry cost shocks. The variables entering the VAR are output, inflation, the nominal interest rate, profits and firm entry. The response of firm entry to the various shocks is freely estimated. Her main finding is that entry responds significantly to all types of shocks. The results also show a crowding-in of firm entry following an exogenous rise in demand, consistent with the effect of a consumption preference shock predicted by the model.

104. Exploring the CDS-Bond basis, by J. De Wit, November 2006.

Markets for credit default swaps (CDS) and bonds of the same reference entity and maturity are bound by no-arbitrage conditions. Indeed, using a large data set the author shows that CDS premia and par asset swap spreads are mostly cointegrated. Nonetheless, the average CDS-bond basis (i.e. the difference between both measures) is positive in the period 2004-2005. He detects fourteen different economic basis drivers, which make the basis firm-specific and time-dependent. Furthermore, he describes the basis smile, and illustrates that the average basis is the lowest for five year maturities of corporate credits denominated in euro.

105. Sector concentration in loan portfolios and economic capital, by K. Düllmann and N. Masschelein, November 2006.

The purpose of the paper is to measure the potential impact of business-sector concentration on economic capital for loan portfolios and to explore a tractable model for its measurement. The empirical part evaluates the increase in economic capital in a multi-factor asset value model for portfolios with increasing sector concentration. The sector composition is based on credit information from the German central credit register. Finding that business sector concentration can substantially increase economic capital, the theoretical part of the paper explores whether this risk can be measured by a tractable model that avoids Monte Carlo simulations. The authors analyze a simplified version of the analytic value-at-risk approximation developed by Pykhtin (2004), which only requires risk parameters on a sector level. Sensitivity analyses with various input parameters show that the analytic approximation formulae perform well in approximating economic capital for portfolios which are homogeneous on a sector level in terms of probability of default (PD) and exposure size. Furthermore, the authors explore the robustness of their results for portfolios which are heterogeneous in terms of these two characteristics. They find that low granularity *ceteris paribus* causes the analytic approximation formulae to underestimate economic capital, whereas heterogeneity in individual PDs causes overestimation. Indicative results imply that in typical credit portfolios, PD heterogeneity will at least compensate for the granularity effect. This suggests that the analytic approximations estimate economic capital reasonably well and/or err on the conservative side.

Conventionele tekens

–	het gegeven bestaat niet of heeft geen zin
ca.	circa
n.	niet beschikbaar
pct.	procent
p.m.	pro memorie
r	raming van de Bank

Lijst van afkortingen

bbp	Bruto binnenlands product
BTW	Belasting over de toegevoegde waarde
DBI	Definitieve Belaste Inkomsten
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
EDP	Procedure inzake buitensporige overheidstekorten
ESCB	Europees Stelsel van Centrale Banken
ESR	Europees Systeem van Rekeningen
FRA	Forward Rate Agreement
FSI	Fonds voor Spoorweginfrastructuur
HICP	Geharmoniseerde consumptieprijsindex
horeca	Hotels, restaurants, cafés
IAS	International Accounting Standards
IFRS	International Financing Reporting Standards
IMF	Internationaal Monetair Fonds
INR	Instituut voor Nationale Rekeningen
kmo	Kleine of middelgrote onderneming
MIVB	Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel
NACE-Bel	Belgische versie van de statistische nomenclatuur van de economische activiteiten van de Europese Gemeenschap
NBB	Nationale Bank van België
NIS	Nationaal Instituut voor Statistiek
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OLO	Lineaire obligatie
ROE	Return on equity
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening

TEC	Maatschappijen voor het openbaar vervoer in Wallonië
UMTS	Universal Mobile Telecommunications Systems
VTE	Voltijds equivalenten

Verantwoordelijke uitgever

J. SMETS

Directeur

Nationale Bank van België
de Berlaimontlaan 14 – BE-1000 Brussel

Contactpersoon voor het Tijdschrift

Ph. QUINTIN

Chef van het departement Communicatie en secretariaat

Tel. +32 2 221 22 41 – Fax +32 2 221 30 91
philippe.quintin@nbb.be

© Illustraties: Nationale Bank van België
Omslag en opmaak: NBB Prepress & Image
Gepubliceerd in december 2006